

Näkkäämme historia puilta — Luonnonvarojen kestävä käyttö autonomian ajan metsä- ja metsästyslainsäädännössä

Terhi Raikas

Ympäristöoikeus

Maaliskuu 2018

Helsingin yliopisto

Ohjaaja: Kai Kokko

Tiedekunta/Osasto - Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos - Institution – Department
Oikeustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare – Author		
Terhi Talvikki Raikas		
Työn nimi - Arbetets titel – Title		
Nähdäämme historia puiltä – Luonnonvarojen kestävä käyttö autonomian ajan metsä- ja metsästyslainsäädännössä		
Oppiaine - Läroämne – Subject		
Ympäristöoikeus		
Työn laji - Arbetets art – Level	Aika - Datum – Month and year	Sivumäärä - Sidoantal – Number of pages
Pro gradu -tutkielma	Maaliskuu 2018	69
<p>Tiivistelmä - Referat – Abstract</p> <p>Kestävän kehityksen periaatteen eräänlaisena alaperiaatteena on kestävä käytön periaate, joka määriteltiin ensi kerran vuonna 1980 Maailman luonnonsuojelun strategiassa. Periaatteen takana oleva ajatus, luonnonvarojen käytön turvaaminen myös tulevaisuudessa, on kuitenkin ollut esillä lainsäädännössä jo paljon ennen tätä. Tutkielmassani keskityn tarkastelemaan Suomen autonomian aikakauden (1809–1917) metsä- ja metsästyslainsäädäntöä kestävä käytön ja kehityksen periaatteita mukailevien lainsäädännöllisten tavoitteiden osalta. Tutkimusmetodeina toimivat oikeushistoria ja oikeussosiologia.</p> <p>Niin metsää kuin metsästystä koskevasta suuriruhtinaskunnan lainsäädännöstä on havaittavissa kestävä kehityksen periaatteen idea, sillä lainsäädännön tasolla tähdättiin molemmilla aihealueilla siihen, ettei luonnonvaroja käytettäisi loppuun, vaan metsän tuli saada elpyä kaskeamisesta ja riistakantojen elpyä ennen kuin metsästämiseen voitiin antaa uusia lupia.</p> <p>Kestävän kehityksen periaatteen ideologinen pohja ei kuitenkaan autonomian aikana ollut sama kuin nykyisin. Vaikka kestävä kehityksen periaatteen pohja on vahvasti painottunut ihmisen tarpeiden turvaamiselle, on alettu sen rinnalla hahmottaa myös luonnon monimuotoisuuden merkitys. Autonomian ajan lainsäätäjän intressit keskittyivätkin kestävä kehityksen kolmesta intressistä (ympäristö, talous ja ihminen) ympäristön sijaan ensisijaisesti periaatteen taloudelliseen aspektiin, minkä seurauksena myös ihmiset saattoivat parantaa elinolojaan. Ymmärryksen kehittyttyä ei luonnonsuojeluun pyritä enää ainoastaan taloudellisin perustein. Kestävän kehityksen periaatteen ympäristölliset näkökulmat huomioitiin Suomen suuriruhtinaskunnassa lähinnä kestävä kehityksen periaatteen taloudellisten ja sosiaalisten aspektien ja kestävä käytön periaatteen "sivutuotteina"; seikkoina, joihin ei varsinaisesti pyritty, mutta joiden voitiin katsoa toteutuvan tärkeimpinä pidettyjen seikkojen ohessa. Autonomian ajan lainsäädäntökeskustelusta on löydettävissä myös viitteitä inhimillisen pääoman säilymisen huolesta, kun epäiltiin metsästyselinkeinon kuihtuvan, mikäli Pohjois-Suomessa ei kruunun mailla vapautettaisi metsästystä kaiken kansan mahdollisuudeksi sen sijaan, että metsästys olisi pysynyt ainoastaan yläluokan harrastuksena. Näkökannat, jotka nykypäivän lainsäädännössä pohjattaisiin ympäristö- ja luonnon-suojelunäkökulmiin, pohjautuivat täten voimakkaasti aikakautensa luokkayhteiskunnan säilyttämispyrkimyksiin.</p> <p>Autonomian ajan kestävä kehityksen periaatteen pohjana ei siis niinkään ollut luonnon monimuotoisuuden merkitys luonnonsuojelullisesta näkökulmasta, vaan ihmisen itsensä säilyminen ja taloudelliset intressit olivat tällöin etusijalla. Sekä metsiä että metsästystä koskeneesta lainsäädännöstä voidaan tiivistetysti todeta Suomen suuriruhtinaskunnan muodostaneen lainsäädännöllisesti eräänlaisen oikeudellisen välitilan, jota ei voida kuitenkaan pitää vuosissa mitattuna suhteellisen pitkän aikajänteen vuoksikaan yhtenäisenä. Erityisesti suuriruhtinaskunnan alkuaikoina lainsäädännössä noudatettiin Ruotsi-Suomen aikakauden perinnettä: met-sien kestävään ja tarkoituksenmukaiseen käyttöön pyrittiin kymmenien kieltojen ja käskyjen keinoin.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords		
suuriruhtinaskunta, autonomia, kestävä kehitys, kestävä käyttö, metsälainsäädäntö, metsästys		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Helsingin yliopiston kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällys:

1.	Johdanto	4
1.1	Aluksi	4
1.2	Kestävyys metsä- ja metsästyslainsäädännön ohjenuorana.....	7
1.3	Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne	11
1.4	Aihetta käsittelevä aiempi tutkimus	13
2.	Tutkielmassa käytettävät metodit.....	14
2.1	Oikeushistoriallisesta tutkimuksesta	14
2.2	Oikeussosiologian soveltamisesta tutkimuksen aiheeseen.....	16
3.	Suomen oikeudellinen asema osana Venäjän keisarikuntaa	17
3.1	Aluksi	17
3.2	Suomen suuriruhtinaskunnan sosioekonominen tilanne ja sen heijastuminen lakiin.....	17
3.3	Suomen suuriruhtinaskunnassa sovellettava lainsäädäntö	20
4.	Kaskeaminen ja metsän muu hävittäminen autonomian ajan lainsäädännössä.....	22
4.1	Aluksi	22
4.2	Kaskeamisen aiheuttamat ympäristöongelmat	22
4.3	Lain asettamat rajoitteet kaskeamiselle ja metsänhakkuille	24
4.3.1	Kaskeamisen luvanvaraisuudesta ja luvanvaraisuuden rikkomisesta.....	24
4.3.2	”Metsää älköön hävitettävä”	29
4.4	Eri tahojen metsänkäyttöoikeudet autonomian ajan Suomessa.....	38
4.5	Metsien käytön ja valvonnan asema ja tavoitteet.....	39
5.	Autonomian ajan metsästyslainsäädännön suhde kestävän käytön periaatteeseen	42
5.1	Aluksi	42
5.2	Metsästyslainsäädäntö Ruotsi-Suomessa	43
5.3	Villieläinten kohtelu ja luokittelu.....	45
5.3.1	Metsästys ja eläinrääkkäys autonomian aikana.....	45
5.3.2	Hyödylliset ja haitalliset eläimet sekä ”muut otukset”	52
5.4	Riistaeläinkannan sääntely lain tasolla.....	58
5.5	Autonomian ajan salametsästys uhkana riistakantojen säilymiselle	65
6.	Lopuksi.....	67
	Lähteet:	73

1. Johdanto

1.1 Aluksi

Luonnon hyväksikäyttö ei ole tuore keksintö: Euroopassa luonnonvarojen käytön tehostamista lisäsivät alkujaan valistuksen aikakaudelta peräisin olevat ajatukset luonnon ja ihmisen suhteesta, sillä tuolloin luontoa alettiin pitää muuttamisen ja hyväksikäytön kohteena, luonnonvarana, joka palvelee ihmisen järjestä ja järkeilyistä lähteviä tarpeita. Kulttuurin kehityksessä entistä moniulotteisemmaksi biologisten luonnonvarojen käyttö on entisestään tehostunut, eikä ihminen ole enää tyytynyt vain olemassa olevien biologisten luonnonvarojen käyttöön, vaan myös jalostanut tiettyjä kasvi- ja eläinlajeja sekä muokannut ympäristöä näille lajeille soveltuvaksi täyttääkseen lisääntyvän biomassan tarpeensa.¹

Tällainen ajattelu levisi ajan kuluessa myös Suomeen. Helsingin yliopiston ympäristötieteen professori *Pekka Kauppi* kirjoitti 20.4.2009 Helsingin Sanomissa², kuinka Suomessa riistettiin luontoa 1800-luvulla. Kirjoituksessaan Kauppi nimesi Suomen tuon ajan suuriksi ongelmiksi nälkävuodet ja Yhdysvaltoihin kohdistuneen suuren muuttoliikkeen. Erityisesti ruoan puutteen vuoksi luontoa käytettiin maaseudulla surutta hyväksi. Niinpä Suomesta metsästettiin majava- ja metsäpeurakanta väliaikaisesti pois kokonaan. Lisäksi sukupuuton partaalla olivat hirvet ja metsälampien joutsenet. Metsäkatoa aiheutti puolestaan laajamittaisesti harjoitettu kaskeaminen.³ Orastavan metsäteollisuuden takia saastuivat myös tuotantolaitosten alapuolella sijainneet vesistöt. Tällaisten seikkojen vuoksi herääkin perusteltu kysymys siitä, mitä tuon ajan lain kirjain sanoi ympäristön- ja luonnonsuojelusta. Nykypäivän ihmisen näkökulmasta ovat esi-isiemme toimet vähintäänkin kyseenalaisia, eikä niitä mitään todennäköisimmin sallittaisi tänä päivänä. Täten onkin syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä Suomen suuriruhtinaskunnan ajan lainsäädäntö lausui luonnon ja ympäristön suojelemisesta ja nimenomaisesti metsä- ja metsästyslainsäädännön osalta, jotta mennyt voidaan hahmottaa paremmin ja voidaan tulkita, oliko todellisuudessa kyse metsäluonnon riistämisestä.

Kestävyyden historia on vahvasti sidoksissa ympäristöoikeuden historiaan. Ensimmäisiä viitteitä kestävyysajattelusta on havaittu historiasta noin 600 vuoden takaa, jolloin manner-

¹ Kokko 2003, s. 2.

² Kauppi 20.4.2009, HS.

³ Kaskeamisen vaikutuksista metsien huonoon tilaan Suomen suuriruhtinaskunnassa on olemassa myös aikalaikirjoituksia: saksalainen *Edmund von Berg* julkaisi vuonna 1859 tutkimuksen, jossa todettiin, ettei metsien huonon tilan syy ollut niinkään metsien huonoissa hoitomenetelmissä, vaan laajamittaisessa kaskenpoltossa ja tervaamisessa. Ks. Pappila 2011, s. 20–21.

Euroopassa kärsittiin huomattavista ekologisista ongelmista. Euroopassa maatalouden kehitys ja metsähakkuut johtivat lähes kokonaisvaltaiseen metsien hävittämiseen. Ilman metsiä ei ollut puuta lämmittämiseen, ruoanlaittoon tai esimerkiksi rakentamiseen, ja näin ollen ekologisen kapasiteetin ylittämisen oli vakavat seuraukset. Samalla katosi valtaosa karjan ravinnosta, ja tästä seurasi Euroopassa mustan surman nimellä tunnettua ruttoepidemiaa edeltänyt nälänhädän ajanjakso.⁴ Myös 1600- ja 1700-luvun lainsäädännöstä on havaittavissa muutamia seikkoja, joiden tarkoituksena oli metsän käyttämisen rajoittaminen. Aluksi nämä säännökset koskivat pääasiallisesti ainoastaan puita, joista valtio hyötyi suoraan, kuten esimerkiksi laivanrakennuspuita, mutta myöhemmin koetettiin lain nojalla supistaa myös muun metsän käyttämistä. On kuitenkin jälkikäteen arvioitu, ettei tämän kaltaisella sääntelyllä ollut suurempaa merkitystä eikä sitä myöskään erityisemmin noudatettu.⁵ Oikeusteoreettisesti ajatus ”kehityksen laista” (*law of progress*) syntyi ensi kerran varsinaisesti *Auguste Comten* ajattelussa 1800-luvun lopulla.⁶

Vastaava laista piittaamattomuus jatkui Suomessa myös myöhemmillä vuosisadoilla. Tarkoitukseni on tässä pro gradu -tutkielmassa perehtyä Suomen suuriruhtinaskunnan (1809–1917) aikakauden lainsäädäntöön analysoiden oikeushistoriallisesti sitä, missä määrin ja millaista ympäristön- ja luonnonsuojelullista sääntelyä se sisälsi. Osittain tukeudun tarkastelussani myös oikeussosiologiaan, sillä kysymyksenasettelun kannalta on olennaista hahmottaa ympäröivän yhteiskunnan oloista aiheutuneet lainsäädäntötarpeet, jotta välttyttäisiin kritisoidusta menneestä ajasta nykyisen mittapuun mukaisesti. On juuri yllä kuvatusen kaltaisten tosiseikkojen perusteella perusteltua olettaa, ettei Suomen suuriruhtinaskunnan ympäristön- ja luonnonsuojelullisen sääntelyn määrää voida pitää ainakaan nykymittapuun valossa kehuttavana huolimatta siitä, että vastaaviin pyrkimyksiin tähtäävän lainsäädännön ensiaskelia oli havaittavissa jo Ruotsin vallan ajan lainsäädännössä.

Tätä hypoteesia tukee myös se, että ensimmäinen varsinainen luonnonsuojelulaki säädettiin vasta vuonna 1923 itsenäisen Suomen aikana, vaikkakin ensimmäisiä viitteitä luonnonsuojelukeskustelusta oli jo 1800-luvulla esimerkiksi luonnonpuistokysymysten muodossa, kun löytöretkeilijä *A.E. Nordenskiöld* ehdotti valtionpuistojen perustamista Pohjois-Suomeen vuonna 1880. Aleksanteri I:n kaudella kiellettiin keisarin määräyksellä Punkaharjun metsien

⁴ Bosselmann 2017, s. 12.

⁵ Hannikainen 1888, s. 1.

⁶ du Pisani 2006, s. 84.

hakkaaminen, ja alue lunastettiin vuonna 1840 valtiolle. Vuosisadan jälkipuoliskolla valtio hankki myös muita alueita matkailun ja luonnonsuojelun tarpeisiin.⁷ Varsinainen luonnonsuojelulaki säädettiin vasta itsenäistymisen jälkeen pääasiallisesti siksi, ettei luonnonsuojelulainsäädäntö edennyt autonomian ajan hallinnossa pääasiallisesti eduskunnan ja Venäjän keisarin ja venäläisen hallintokoneiston jatkuvan taistelun vuoksi. Tästä huolimatta esitti luonnontieteellinen järjestö *Societas Pro Fauna et Flora Fennica* jo keväällä 1917, että maan hallitus asettaisi komitean laatimaan ehdotusta luonnonsuojelulainsäädännöstä.⁸ Eduskunnan ja Venäjän keisarin ja hallintokoneiston välisestä taistelusta seurasi niin sanottu toinen sortokausi, jonka aikana eduskunta ja lainsäädäntötyö olivat lähes pysähdyksissä. Näin ollen lainsäädäntötyö pääsi kunnolla käynti vasta Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1917.⁹

Erityistä mielenkiintoa kiinnitän tutkielmassani sekä metsä- että metsästyslainsäädännön osalta autonomian aikana lainsäädäntöön lisättyihin uudistuksiin ja analysoin näistä asetuksista ja niistä käydyistä lainsäädäntökeskusteluista esiin nousevia kestävän kehityksen ja käytön periaatteita myötäileviä näkemyksiä. Metsälainsäädäntöä uudistettiin Suomen suuriruhtinaskunnassa kolmella erillisellä asetuksella vuosina 1851, 1886 ja 1917, joista viimeksi mainittu astui tosin voimaan vasta Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1918. Metsästyslainsäädännöstä olen ottanut huomioon vuosien 1868 ja 1898 metsästysasetukset sekä vuonna 1864 voimaan astuneen asetuksen eläinräakkäyksestä (*Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus eläinten tahalla-räökkämisestä*) ja sen aseman suhteessa riistaeläinten kohteluun. Vuoden 1898 metsästysasetus oli muutos aiempaan vuoden 1868 Keisarillisen majesteetin Armolliseen asetukseen metsästyksestä. Vuoden 1898 asetuksen uudistustyö aloitettiin Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1918.¹⁰ Näiden autonomian ajan uudistusten ohella olen molemmista aihekokonaisuuksista luonnollisestikin luonut lyhyitä katsauksia Ruotsi-Suomen lainsäädäntöön, joka jäi pääosin voimaan Suomen siirtyessä Venäjän vallan alaisuuteen Suomen sodan päättyttyä vuonna 1809.

⁷ Storrang 2003, s. 24.

⁸ Societas pro Fauna et Flora Fennica perustettiin Turussa vuonna 1823. Tieteellisen seuran tarkoituksiksi nimettiin nuoren Suomen Suuriruhtinaskunnan eläin- ja kasvimaailman tutkiminen. Ks. <http://www.societasfff.fi/seura/historia?lang=fi>.

⁹ Puhakka & Rytteri 2008, s. 114.

¹⁰ Hytönen 2007, s. 85.

1.2 Kestävyys metsä- ja metsästyslainsäädännön ohjenuorana

Keskityn tutkielmassani tarkastelemaan kaskeamista ja metsän muuta hävittämistä sekä metsästystä, sillä nämä tekijät ovat edellä luvussa 1.1 kuvatun Pekka Kaupin kirjoituksen perusteella tulkittavissa merkittävimmiä suuriruhtinaskunnan ajan ihmisen ympäristöä kuormittaviksi toimiksi. Oikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna molemmat kysymykset kuuluvat luonnonvaraoikeuteen, johon lukeutuvat erillisinä kysymyksinä maavarojen ottaminen sekä metsä-, vesi-, maa-, kaivos-, kalastus- ja metsästysoikeudelliset kysymykset. Luonnonvaraoikeudella on voimakas yhteys muihin oikeudenaloihin. Kuten *Erkki Hollo* on todennut, luonnonvarojen käyttöä säännellään sekä kiinteistö- että julkisoikeudellisena kysymyksenä.¹¹

Erityisenä mielenkiinnon kohteenani on tutkia, onko autonomian ajan lainsäädännöstä havaittavissa elementtejä, jotka edustavat nykyisen kestävän kehityksen tai käytön periaatteen mukaisia tavoitteita, ja täten selvittää, missä määrin tämän kaltaiset seikat osattiin ottaa huomioon autonomian ajan Suomessa. Ulkomailta on samalta aikakaudelta esimerkkejä, joiden nojalla voidaan katsoa kestävän kehityksen olleen jo esillä metsälainsäädännön yhteydessä 1800-luvulla. Hyvänä esimerkkinä tästä on Baijeri, sillä alueen metsälainsäädännössä säädettiin maaliskuussa 1852, että valtio-omisteisten metsien hallinnossa tuli noudattaa kestävyyttä korkeimpana periaatteena.¹²

Kestävän kehityksen periaatteella tarkoitan tutkielmassani periaatetta, jonka tavoitteena on maailmanlaajuinen, alueellinen ja paikallinen jatkuva ja ohjattu yhteiskunnallinen muutos, jonka tarkoituksena on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville mahdollisimman hyvät elämisen mahdollisuudet ottamalla päätöksenteossa tasaveroisesti huomioon ympäristön, talouden ja ihmisen intressit.¹³ Kestävä kehitys on tänä päivänä vakiintunut Suomessa ympäristöoikeuden sääntely- ja ratkaisuperiaatteena, joka vaikuttaa sekä sääntelyn kehittämiseen että joustavia oikeusnormeja soveltavaan ratkaisutoimintaan.¹⁴ Myös kestävä käyttö on tämän päivän ympäristöoikeudessa vakiintunut ohjausperiaatteeksi.¹⁵ Tänä päivänä kestävän käytön ohjenuora on havaittavissa esimerkiksi voimassa olevan metsälain (1903/1996) en-

¹¹ Kokko 2012, s. 1123.

¹² Bosselmann 2017, s. 19–20.

¹³ Ks. esim. http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys.

¹⁴ Kokko 2017, s. 139.

¹⁵ Kokko 2017, s. 141.

simmäisestä pykälästä: ”Tämän lain tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään.”

Kestävän kehityksen eräänlaisena alaperiaatteena on kestävä käytön periaate, joka määriteltiin vuonna 1980 julkaistussa Maailman luonnonsuojelun strategiassa. Strategia määritteli kestävä kehityksen periaatteen tarkoittavan suojelun ja kehityksen sisäistämistä siten, että maapallolla tehtävät muutokset todellakin turvaavat kaikkien ihmisten selviämisen ja hyvinvoinnin.¹⁶ Sitten periaatteesta on tullut vakiintunut osa niin kansallista kuin kansainvälistäkin ympäristöoikeutta, ja niinpä se on kirjattu yli 300 kansainväliseen sopimukseen sekä useiden eri maiden kansallisiin lainsäädäntöihin.¹⁷ Kansainvälisesti kestävä kehityksen on tunnustanut tavoitteekseen esimerkiksi Maailman kauppajärjestö WTO vuonna 1994.¹⁸

Kestävä käyttö yhtäältä tarkoittaa kestävä kehityksen periaatetta ja toisaalta on edellytys kestävä kehityksen periaatteen toteutumiselle.¹⁹ Kestävä käyttö on alkujaan ollut nimenomaisesti sidoksissa luonnonvarojen käyttämiseen, sillä sen avulla on pyritty turvaamaan esimerkiksi kala- tai metsävarojen optimaalinen taloudellinen tuotanto. Myöhemmin siihen on kuitenkin lisätty suojellullisia piirteitä ja se on laajennettu koskemaan kaikkia luonnonvaroja.²⁰ Kestävä kehityksen periaatteen rinnalla puhutaan myös kestävä kehityksen tavoitteesta, johon luetaan kuuluvaksi sekä kestävä käytön periaate että luonnon monimuotoisuuden turvaamisen periaate. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen periaatteella puolestaan tarkoitetaan ennaltaehkäisyn periaatetta ja heikentämättömyys- ja varovaisuusperiaatteita.²¹ Luonnon monimuotoisuus on jaettavissa lajien sisäiseen geeniperimän vaihteluun ja sen monimuotoisuuteen, lajien väliseen monimuotoisuuteen ja ekosysteemien monimuotoisuuteen.²² Näistä olennaisin on aiheeni kannalta ekosysteemien monimuotoisuus, sillä, kuten yllä jo Kaupin kirjoitusta käsitellessäni totesin, lajien väliaikaisen tai osittaisen sukupuuttoon ampumisen voidaan katsoa olleen erityisen leimallista Suomen suuriruhtinaskunnan aikakauden metsästyskäytännöille.

¹⁶ Barstow Magraw & Hawke 2007, s. 615.

¹⁷ Mikkilä 2015, s. 321.

¹⁸ Barstow Magraw & Hawke 2007, s. 616.

¹⁹ Mikkilä 2015, s. 325.

²⁰ Mikkilä 2015, s. 326.

²¹ Suvantola 2006, s. 36.

²² Kokko 2003, s. 12

Kestävällä käytöllä puolestaan viitataan tyypillisesti uusiutuviin luonnonvaroihin, joita tulee periaatteen mukaisesti käyttää niiden uusiutumiskyvyn sallimissa rajoissa. Luonnonvarat ovat luonnosta saatavia raaka-aineita, jotka jaetaan uusiutuviin ja uusiutumattomiin luonnonvaroihin niihin uusiutumiskyvyn mukaan. Uusiutuvia luonnonvaroja ovat sellaiset luonnonvarat, joiden uusiutumiskapasiteetti mahdollistaa niiden uusiutumisen lyhyenä pidettävän ajan kuluessa.²³ Kestävän kehityksen periaate ja kestävän käytön periaate ovat eräänlaisessa vuorovaikutteisessa symbioosissa keskenään, sillä kestävä kehitys edellyttää luonnonvarojen kestävää käyttöä. Samalla kestävä kehitys on kuitenkin eritoten nykypäivänä kestävän käytön edellytys, sillä jotta luonnonvaroja voidaan käyttää kestävästi, valtion ei pidä olla riippuvainen haitallisista tavoistaan käyttää luonnonvaroja.²⁴

Tarkoitukseni on perehtyä tarkemmin siihen, miten kestävän käytön ja kehityksen ideat suuriruhtinaskunnan ajan metsästys- ja metsälainsäädäntöön heijastuivat, kun otetaan huomioon aikakauden puutteellisena pidettävä lainsäädäntö. Kysymys on mielenkiintoinen, sillä nykypäivän ihmisinä edustamme itse niitä jälkipolvia, joiden tarpeita miettien autonomian aikaiset lainsäätäjät pyrkivät kirjoittamaan kestävyyttä tukevan lainsäädännön. Vaikka kestävän kehityksen periaate itsessään on verrattain nuori, on kestävyiden idealla juurensa jo feodaalivaltioissa, joiden hallitsijoilla oli palveluksessaan metsäammattilaisia. Feodaalivaltioissa korostui jo varhain tarve taata puun riittävyys, ja niinpä kansalaisille annettiin yksityiskohtaisia ohjeita metsien käytöstä ja säästämisestä. Ruotsissa kestävyteen pyrittiin jo säädettäessä ensimmäistä metsäasetusta ja perustettaessa metsävirkakuntaa 1600-luvun puolivälissä. Ruotsin vallan aikana ei kestävyiden periaatetta kuitenkaan vielä määritelty, eikä sille ollut itse asiassa edes nimeäkään. Aluksi kyseessä oli vain pyrkimys säilyttää metsäsiellä, missä sitä ei ollut välttämätöntä hakata maatalouden tai asutuksen tieltä.²⁵ Kestävän käytön mukaista argumentointia on harjoitettu historiassa myös 1800-luvun loppupuolen Yhdysvalloissa, sillä maa pyrki jo tuolloin edistämään hylkeiden suojelua ja niiden kohtuullista sekä asianmukaista käyttöä.²⁶ On selvää, että kestävyys ei ole oikeudellisena velvoitteena niin uusi kuin se on kirjoitetun lain tasolla; periaate näyttäisi pikemminkin vähitellen muodostuneen pakon sanelemaksi tapaoikeudeksi ja ymmärryksen lisääntyessä tullut lopulta kirjatuksi lakeihin ja kansainvälisiin sopimuksiin.

²³ Mikkela 2015, s. 318.

²⁴ Mikkela 2015, s. 313–314.

²⁵ Tasanen 2004, s. 361.

²⁶ Mikkela 2015, s. 314.

Nykyinen kestävän käytön periaate muotoiltiin metsäkysymyksiä koskevaan sanamuotoon Euroopan metsäministerikonferenssissa Helsingissä vuonna 1993, ja niinpä nykyisin metsän kestävän käytön ja hoidon katsotaan tarkoittavan metsien ja metsämaiden hoitoa ja käyttöä siten, että säilytetään niiden monimuotoisuus, tuottavuus, uusiutumiskyky, elinvoimaisuus ja mahdollisuus, että ne toteuttavat nyt ja tulevaisuudessa merkityksellisiä ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia toimintoja paikallisella, kansallisella ja maailmanlaajuisella tasolla sekä siten, ettei aiheuteta vahinkoa muille ekosysteemeille.²⁷ Sanamuoto on saanut pohjansa perinteisestä kestävän kehityksen jaottelusta sosiaaliseen, ekologiseen ja taloudellisesti kestäväan kehitykseen. Vaikka periaatteesta on olemassa myös muunlaisia jäsennyksiä, on tämä oikeuskirjallisuudessa tyypillisimmin esiintynyt muotoilu, johon myös minä tutkielmassani nojaudun.²⁸ Tarkemmin määriteltynä ekologinen ulottuvuus merkitsee ympäristön suojelemista ja luonnonvarojen turvaamista. Kestävän kehityksen taloudellisen aspektin nojalla pyritään talouden intressit ottamaan huomioon kestävyyskysymyksissä. Sosiaalisesti kestävä kehitys puolestaan merkitsee, että kestävyys tukee myös vähävaraisten oikeuksia tyydyttää tarpeitaan eikä haittaa tulevien sukupolvien oikeuksien toteutumista.²⁹

Keskeinen vaikuttaja nykypäivän metsäpolitiikkaan ja metsienkäsittelymenetelmiin oli vuonna 1992 Rio de Janeirossa pidetty YK:n kehitys- ja ympäristökonferenssi (UNCED), jossa hyväksyttiin niin kutsutut metsäperiaatteet eli periaatteet metsien käytöstä, suojelusta ja kestävästä kehityksestä.³⁰ Periaatteet pyrkivät huomioimaan niin metsätaloudelliset kuin luonnonsuojelulliset näkökulmat ja tarpeet.³¹ Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin todettu kestävän käytön periaatteesta, että vaikka periaate on yleisesti tunnustettu, ei olla täysin yksimielisiä siitä, mitä se lopulta tarkoittaa ja mitkä sen asettamat velvollisuudet ovat, sillä käsitteen yleismääritelmä jättää auki, miten sitä sovelletaan käytännössä.³² Tämä aiheuttaa epävarmuutta myös aihepiirini tarkastelulle, sillä kestävän kehityksen eri ulottuvuuksista juuri luonnonvarojen kestävää käyttöä voidaan pitää aiheeni tarkastelun kannalta merkityksellisimpänä. Tässä kohtaa on kuitenkin todettava kestävän käytön yleismääritelmän olevan

²⁷ Koistinen & Äijälä 2013, s. 18.

²⁸ Muita mahdollisia kestävän kehityksen jaotteluja on esimerkiksi periaatteen jaottelu luonnonvarojen väliseen oikeudenmukaisuuteen, luonnonvarojen kestäväan käyttöön, luonnonvarojen oikeudenmukaiseen käyttöön sekä ympäristönäkökulman ja talouden yhdistämiseen eli integraatioperiaatteeseen. Ks. Mikkilä 2015, s. 325.

²⁹ Mikkilä 2015, s. 322–323.

³⁰ Tiittanen 2008, s. 267.

³¹ Hollo 2004, s. 5.

³² Mikkilä 2015, s. 315–316.

aiheen tarkastelun kannalta riittävä periaatteen anakronistisen soveltamisen tuottamien haasteiden valossa: koska tarkoitukseni on analysoida, ymmärrettiinkö kestävyys ajatus lainsäädännön yhteydessä Suomen suuriruhtinaskunnan aikakaudella, on tärkeintä hahmottaa nimenomaan periaatteen pääajatus, joka on oikeuskirjallisuudesta hyvin ja selkeästi hahmotettavissa.

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne

Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan Suomen suuriruhtinaskunnan (1809–1917) aikakauden lainsäädännön ympäristön- ja luonnonsuojelullisia piirteitä syvennyksen erityisesti kaskeamiseen ja muuhun metsän hävittämiseen sekä metsästyksen keskittymisen tarkastelemaan autonomian aikana tulleita lakiuudistuksia Ruotsin vallan ajalta periytyvän lainsäädännön sijaan. Näin ollen temaattisesti tarkastelun ulkopuolelle on rajattu esimerkiksi rakennettu ympäristö, jota suojeli osaltaan vuonna 1883 annettu Suomen suuriruhtinaskunnan muinaismuistoasetus. Tarkoitukseni on selvittää, missä määrin suuriruhtinaskunnan ajan lainsäätäjät osasi ottaa huomioon seikat, jotka nykyisin tunnetaan kestäväksi kehitykseksi ja käyttönä. Esimerkiksi *Human Development Report* vuodelta 1990 määritteli ympäristön säilymisen ja kestävä kehityksen yhdeksi inhimillisen kehityksen elementeistä. YK:n ympäristön ja kehityksen maailmankomissio eli silloisen Norjan pääministeri *Gro Harlem Brundtlandin* johtama niin kutsuttu Brundtlandin komissio esitti kestävä kehityksen käsitteen vuonna 1987 ja totesi, kuinka ympäristön säilyminen on ensiarvoisen tärkeää tulevaisuuden tarpeiden näkökulmasta.³³ Komission tehtävänä oli ratkaista sekä ympäristöön että kestävyteen liittyviä ongelmia, joiden nähtiin tuolloin jakavan maailman kehittyneeseen pohjoiseen ja kehittymättömään etelään.³⁴ Sen raportti on yhdistelmä köyhien ja rikkaiden, tämän päivän ja tulevaisuuden sukupolvien sekä ihmisten ja luonnon oikeuksia, ja täten kattavimpia koskaan tehtyä esityksiä kestävästä kehityksestä.³⁵ Muita edelleen arvossa pidettyjä kestävä kehityksen kansainvälisiä lähteitä on esimerkiksi Agenda 21 -toimintaohjelma, joka on kattava YK:n toimintaohjelma globaalin, kansallisen ja paikallisen tason kestävä kehityksen toimintaan.³⁶

Tavoitteenani on pro gradu -tutkielmassani selvittää seuraavat asiat:

³³ Poropudas 2012, s. 28.

³⁴ Salaspuro 2013, s. 22.

³⁵ Bosselmann 2017, s. 27

³⁶ Salaspuro 2013, s. 29.

- Hahmotettiinko kestäväen kehityksen ja käytön periaatteiksi tulkittavia ajatuksia ja missä määrin autonomian ajan Suomessa?
- Missä määrin puustoa ja riistakantaa pyrittiin lain tasolla sääntelemään niin, että niitä ei voitu käyttää loppuun?
- Kuinka autonomian ajan yhteiskunnalliset muutokset vaikuttivat lainsäätäjän mahdollisuuksiin ja tarpeisiin säännellä tutkielmassa tarkasteltavien luonnonvarojen käyttöä?

Luettelon viimeinen kysymys on sikäli mielenkiintoinen, että suomalainen yhteiskunta koki suuria muutoksia tarkastelemani ajanjakson aikana, ja nämä muutokset luonnollisestikin heijastuivat myös lainsäädäntöön. Suurimpana muutoksena voidaan pitää kapitalistisen yhteiskunnan ensiaskelia 1850-luvun loppupuolelta lähtien³⁷, sillä kapitalistisen yhteiskunnan intressit ovat hyvin poikkeavat verrattuna omaehtoiseen talouteen. Muutoksia olen tarkastellut erityisesti käymällä läpi Suomen suuriruhtinaskunnan aikakaudella julkaistuja sanoma- ja aikakauslehtiä, joissa on kiitettävässä laajuudessa kirjoitettu niin metsä- kuin metsästyslainsäädännönkin uudistuksista ja näihin uudistuksiin johtaneista keskusteluista ja lakiesityksistä, joita olen analysoinut kestäväen kehityksen periaatteen eri ulottuvuuksien valossa.³⁸

Tutkielman käsittelemän aikajänteen johdosta on siinä tärkein käytettävä metodi luonnollisestikin oikeushistoria. Tämän lisäksi sovellan oikeussosiologiaa tutkiessani yhteiskunnallista kontekstia tarkastelemieni lakien takana. Kuten tutkielman luvussa 2 tarkemmin valotetaan, pyritään aiheen oikeushistoriallisella tarkastelulla hahmottamaan sekä syitä että seurauksia: tarkastelussa on olennaista ottaa huomioon ympäröivän yhteiskunnan muutokset ja kehityksen vaihe, jotta voidaan paremmin hahmottaa syyt lain kirjaimen takana. Tarkastelu on jokseenkin anakronistista, sillä vaikka viitteitä kestäväen kehityksen ja kestäväen käytön periaatteiden ymmärtämisestä oli havaittavissa aikakauden lainsäädännöstä, ovat periaatteet itsessään oikeudellisina termeinä vasta myöhemmän aikakauden tuotteita. Siksi keskityn pikemminkin periaatteiden taustalla olevaan ideaan kuin itse periaatteisiin tarkastellessani, ymmärsivätkö suuriruhtinaskunnan aikakauden lainsäätäjät kestävyiden ajatusta ja tarvetta metsä- ja metsästyslainsäädännössä.

³⁷ Poropudas 2012, s. 189.

³⁸ Olen kerännyt aineistoni Kansalliskirjaston digitoitujen arkistojen Digi-palvelusta, joka tarjoaa yleisön nähtäväksi digitoituina versioina kaikki vuosina 1777–1929 ilmestyneet sanomalehdet. Hakusanoina palvelussa olen käyttänyt kussakin kohdassa käsittelyssäni olevien asetusten nimiä ja vuosilukuja jättäen tietoisesti ulkopuolelle itse kestäväen kehityksen käsitteellä tulleiden osumien etsimisen, koska sillä tulevat osumat palvelussa eivät käsitteen uutuuden vuoksi olisi johtaneet toivottuihin hakutuloksiin.

Oikeusdogmatiikkaa, -historiaa ja -sociologiaa teoreettisessa viitekehyksessä esittelevän luvun jälkeen tarkastelen lyhyesti tutkielman 3. luvussa Suomen suuriruhtinaskunnan yleistä sosioekonomista ja oikeudellista tilannetta, jotta varsinaisen aihepiirin lainsäädäntö voidaan paremmin hahmottaa aikakauden yhteiskunnan valossa. Lukuun 4 on sijoitettu varsinainen tutkimus, eli autonomian ajan metsä- ja metsästyslainsäädännön analysointi sen nojalla, missä määrin niiden voidaan tulkita sisältävän kestävän kehityksen tai käytön periaatteita heijastelevia näkemyksiä. Viimeiseen lukuun olen koonnut yhteenvedon ja päätelmät.

1.4 Aihetta käsittelevä aiempi tutkimus

Huomionarvoista tutkielman aiheen käsittelyn kannalta on, ettei sitä ole analysoitu kovinkaan laajalti suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa käyttämästäni näkökulmasta, vaikka kestävän kehityksen historiaa itsessään on tutkittu kattavasti periaatteen tavoitteiden ja saavutuksien osalta.³⁹ Kattava käsittely pätee myös aihepiiriin liittyvään oikeushistoriaan: kuten *Jukka Kekkonen* on todennut, on 1800-luvun metsäpolitiikan ja -lainsäädännön vaiheet erittäin perusteellisesti tutkittu.⁴⁰ Tällainen puhdas oikeushistoria ei kuitenkaan vastaa tutkimuskysymykseeni kestävän käytön ja kehityksen periaatteiden nykyisin sisältämien tavoitteiden sisällymisestä Suomen suuriruhtinaskunnan aikakauden metsä- ja metsästyslainsäädäntöön. Tästä johtuen turvaudun tutkielmassani aiheen käsittelyn tukena pitkälti muita tieteenaloja edustavaan kirjallisuuteen poimien näistä lainsäädäntöä koskevaa aineistoa.

Koska tutkielmassa käsitellään tematiikaltaan ja käsiteltävänä olevalta aikajänteeltään oikeushistoriaan liittyvää aihetta, olen luonnollisestikin nojautunut siinä historiaa käsitteleviin tutkimuksiin, joista erityisesti nostan esille *Anne Ruuttula-Vasarin* metsähallituksen ja pohjoissuomalaisten kanssakäymistä kruununmetsissä vuosina 1851–1900 käsittelevän väitöskirjan⁴¹ vuodelta 2004 sen sisältämän määrällisesti huomattavan oikeushistoriallisen tutkimuksen vuoksi. Sisällöllisesti merkittävänä metsälainsäädännön käsittelyn kannalta on pidettävä myös *Tapani Tasasen* teosta *Läksi puut ylenemähän – Metsien hoidon historia Suomessa keskiajalta metsäteollisuuden läpimurtoon 1870-luvulla* vuodelta 2004. Aikalaiskirjallisuudesta nostan puolestaan esille *Olli Heikinheimon* (1882–1973) väitöskirjan *Kaskiviljelyn vaikutus Suomen metsiin* vuodelta 1915.

³⁹ Salaspuro 2013, s. 8.

⁴⁰ Kekkonen 1987, s. 89.

⁴¹ Ruuttula-Vasari, Anne 2004: ”Herroja on epäiltävä aina - metsäherroja yli kaiken” - Metsähallituksen ja pohjoissuomalaisten kanssakäyminen kruununmetsissä vuosina 1851–1900, Oulun yliopisto.

Metsästyslainsäädännöstä tärkeänä pitäisin puolestaan *Pirjo Ilvesviidan* Suomen metsästyspolitiikkaa vuosina 1865–1993 käsittelevää väitöskirjaa Paaluraudoista kotkansuojeluun, vuodelta 2005. On kuitenkin otettava huomioon, että keskustelu eläimistä on virinnyt suomalaisten oikeustieteilijöiden piirissä vasta hiljattain, vaikka eläinsuojelulainsäädäntöä on Suomessa ollut jo tarkastelemanani aikajänteen aikana eli 1800-luvulta lähtien. Ihminen on oikeustieteessä ainoa eläinlaji, joka on hyväksytty oikeuksien ja velvollisuuksien haltijaksi. Muut eläimet ovatkin oikeustieteen silmin tarkasteltuna oikeusobjekteja eli oikeuksien ja velvollisuuksien kohteita esimerkiksi kiinteistöjen ja autojen tavoin.⁴²

2. Tutkielmassa käytettävät metodit

2.1 Oikeushistoriallisesta tutkimuksesta

Oikeushistoriallisen tutkimuksen keskiössä on hahmottaa oikeudellisten normien ajan ja paikan konteksti ja oikeuden historiallinen kehitys.⁴³ Oikeushistoriallisella tutkimuksella tuotetaan tietoa kehityksestä, joka on johtanut tiettyjen oikeudellisten sääntöjen syntyyn, ja täten voidaan paremmin hahmottaa mennyttä oikeusjärjestelmää.⁴⁴ Itsenäisenä tieteenalana oikeushistoria sai alkunsa 1800-luvun Euroopassa samalla, kun oikeustieteestä itsestään tuli positivistinen, voimassa olevien oikeussääntöjen systematisointiin ja tulkintaan painottuva tiede. Ennen oikeuspositivismia oikeustieteessä oikeushistoriallinen näkökulma oli ollut havaittavissa lähinnä analysoitaessa roomalaista oikeutta, jolla oli aiemmin ollut hyvin merkittävä asema.⁴⁵

Aihepiirini käsittelyssä oikeushistorialliselta kannalta pitäisin suurimpana ongelmana anakronistisuutta. Anakronistinen tutkimus voidaan määritellä ajankohtaansa sopimattomaksi tai epääjanmukaiseksi tutkimukseksi.⁴⁶ Tutkielmani on anakronistinen siltä osin kuin käytän siinä kestävän kehityksen ja kestävän käytön periaatteita näiden periaatteiden nimillä, sillä niitä ei ollut sellaisinaan tarkastelemanani ajankohtana olemassa. Periaatteet ovat anakronistisia kuitenkin ainoastaan nimiensä osalta, sillä, kuten tutkimukseni tarkoituksena on osoittaa, ymmärrettiin niiden taustalla oleva idea ainakin jossain määrin jo Suomen suuriruhtinaskunnan lainsäädännössä. Anakronistista tutkimusta ei voikaan täten pitää tutkielmani kannalta negatiivisena seikkana, sillä se on väistämätön seuraus tutkimuskysymyksestäni eli

⁴² Kurki 2012, s. 9

⁴³ Hirvonen 2011, s. 28.

⁴⁴ Husa ym. 2008, s. 21.

⁴⁵ Pihlajamäki 2010, s. 731.

⁴⁶ <https://www.suomisanakirja.fi/anakronistinen>

tarkoituksesta selvittää, missä määrin Suomen suuriruhtinaskunnassa ymmärrettiin kestävyiden merkitys.

Koska Suomi oli Venäjän vallan alla yli sata vuotta, on tämä aika suhteellisen pitkä, joten olennaista on aiheen tarkastelun kannalta hahmottaa myös suuriruhtinaskunnan aikakaudella tapahtunut juridinen kehitys, joka on selkeästi sidoksissa tiettyihin historiallisiin kiinnostuksiin, kuten 1800-luvun puolivälin nälkävuosiin. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa ympäristöoikeushistoria, johon tutkielmani voidaan katsoa kuuluvan, on suhteellisen poikkeuksellinen näkökulma, sillä sen ominaispiirteet erottuvat niin ympäristöoikeudellisesta, oikeushistoriallisesta kuin ympäristöhistoriallisestakin tutkimuksesta. Oikeushistoriallisessa tutkimuksessa on Suomessa pääpaino ollut rikos-, perhe- ja talousoikeudessa. Ympäristöhistoriallisessa tutkimuksessa on puolestaan tarkasteltu esimerkiksi vesiensuojelun syntyä tai kaupunkien jätehuollon kehityskaaria.⁴⁷

Casper Herler on todennut vuonna 2006 kirjoittamassaan artikkelissa, kuinka ympäristöoikeuden alalla voidaan hyödyntää hyvinkin vanhaa lainsäädäntöä ja näin ollen oikeushistoriallinen tutkimus voi alalla olla ajankohtaista.⁴⁸ Omassa tutkimusaiheessani ei luonnollisesti kuitenkaan tarkastella voimassa olevaa lainsäädäntöä tarkastelun alla olevan aikakauden sijoituessa niin kauas historiaan. Sen sijaan, että tavoitteenani olisi tutkielmassani tarjota nykyiselle laintulkitsijalle hyötyä voimassa olevan lainsäädännön tarkasteluun, pyrin tulkitsemaan, missä määrin suuriruhtinaskunnan aikakauden lainsäädäntö sisälsi tavoitteita, joita nykytietämyksen valossa voitaisiin tulkita kestäväen kehityksen ja käytön periaatteita noudatteleviksi. Kuten *Oliver Wendell Holmes* on todennut, oikeus ei ole looginen järjestelmä vaan historiallisen kehityksen tulos.⁴⁹ Kestäväen kehityksen ja käytön periaatteet eivät syntyneet tyhjästä 1900-luvun loppupuolella, vaan molemmat näistä periaatteista pohjautuvat vähitellen syntyneelle ymmärrykselle ympäristön kantokyvystä ja tarpeesta suojella luontoa ja luonnonvaroja. Vaikka tarvetta suojella ympäristöä nykypäivänä voidaankin pitää loogisena, ovat kestäväen kehityksen ja käytön periaatteet muotoutuneet historiallisen ja oikeudellisen kehityksen seurauksena ja tulleet nimetyiksi ja määritellyiksi vasta myöhemmin.

⁴⁷ Herler 2006, s. 9-10.

⁴⁸ Herler 2006, s. 10.

⁴⁹ "The life of the law has not been logic, it has been experience". Ks. Pihlajamäki 2010, s. 734.

2.2 Oikeussosiologian soveltamisesta tutkimuksen aiheeseen

Oikeushistorian valtaapitävänä metodina on pyrkiä tarkastelemaan oikeushistoriallisia ilmiöitä niiden yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tällä tarkoitetaan sitä, että oikeudelliset muutokset pyritään yhdistämään yhteiskunnassa tapahtuneisiin taloudellisiin, rakenteellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin muutoksiin.⁵⁰ Täten oikeushistoriallisella tutkimuksella voidaan katsoa olevan vahvat linkittymänsä oikeussosiologiseen tutkimukseen, jonka tavoitteena on pyrkiä hahmottamaan oikeuden asema yhteiskunnallisena ilmiönä ja toiminta-alueena. Täten olennaista oikeussosiologisessa tutkimuksessa on selvittää oikeuden ja muiden yhteiskunnallisten toiminta-alueiden väliset vuorovaikutussuhteet ja niiden merkitys.⁵¹ Koska analysoin tutkielmassani yksittäistä aikajännettä ja sen lainsäädäntöä, on olennaista tarkastelussa ottaa sivujuonteena mukaan myös oikeussosiologia, jotta voidaan kiinnittää huomiota lainsäädäntömuutosten takana oleviin yhteiskunnallisiin seikkoihin. Varsinaisia oikeussosiologiselle tutkimukselle tyypillisiä tutkimusmuotoja, kuten haastattelujen toteuttamista, en tutkielmassani kuitenkaan käytä siitä ilmeisestä syystä, että tutkimukseni käsittelee aihepiiriiltään mennyttä aikaa.

Kaijus Ervasti nojaa oikeussosiologiaa kuvaavassa artikkelissaan vuodelta 1994 peräisin olevaan *Cotterrellin* määrittelyyn, jonka mukaan oikeussosiologian voidaan tutkimussuuntana katsoa tarkastelevan oikeudellisten käytäntöjen, instituutioiden, oikeudellisen doktriinin ja niihin liittyvän yhteiskunnallisen kontekstin välisiä suhteita.⁵² Historiallisen sosiologian tutkimuksessa puolestaan painotetaan, ettei absoluuttisesti yksittäisiä tai eristäytyneitä ilmiöitä ole.⁵³ Näin ollen on myös Suomen suuriruhtinaskunnan aikakauden metsä- ja metsästyslainsäädäntö hahmotettava tuon hetken yhteiskunnan kontekstissa. Oikeussosiologian näkökulmasta pyrin siis peilaamaan käsittelemiäni ilmiöitä aikakauden ympäröivään yhteiskuntaan ja siinä esiintyneisiin ilmiöihin, jotta syyt lakimuutosten takana voidaan selvittää. Täten liikun oikeusdogmatiikkaa tukevissa teoriavalinnoissani eräänlaisessa oikeushistorian ja oikeussosiologian välimaastossa, koska tarkastelen metsä- ja metsästyslainsäädäntöä voimakkaan yhteiskuntasidonnaisena ilmiönä juuri esimerkiksi niin puiden kuin riistan kotitarvekäytön ja sen taustalla olleiden sosioekonomisten syiden vuoksi. Tämän nojalla hahmotuu samalla lakimuutosten taustalla oleva sosiaalisten muutosten aikajana, ja näin

⁵⁰ Kekkonen 1997, s. 137.

⁵¹ Hirvonen 2011, s. 29.

⁵² Ervasti 2011, s. 75.

⁵³ Sztompka 1994, 4, 14.

ollen oikeussosiologian mukanaoloa voidaan pitää tärkeänä aihepiirin yhteiskuntasidonnaisuuden hahmottumisen vuoksi.

3. Suomen oikeudellinen asema osana Venäjän keisarikuntaa

3.1 Aluksi

Kuten edellä tutkielman metodeja käsittelevässä luvussa taustoitettiin, oikeussosiologisessa tutkimuksessa pyritään asettamaan tietyn aikakauden lainsäädäntö sen hetken yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tästä tutkimuselementistä johtuen käynkin pro gradu -tutkielmani luvussa 3 lyhyesti läpi Suomen suuriruhtinaskunnan ajan sosioekonomisen tilanteen ja sen, millainen autonomian ajan lainsäädännöllinen tilanne tarkalleen ottaen oli, jotta voitaisiin paremmin hahmottaa lainsäädännöllisten ratkaisujen takana olleet syyt.

3.2 Suomen suuriruhtinaskunnan sosioekonominen tilanne ja sen heijastuminen lakiin
Vuonna 1865 rikosoikeudellisen uudistamistyönsä aloittanut komitea esitteli mietintönsä vuonna 1875. Mietinnössä todettiin, kuinka rikollisuus pohjautui pääasiallisesti huonoihin yhteiskunnallisiin oloihin, köyhyyteen ja alhaiseen koulutustasoon.⁵⁴ Vastaavat seikat heijastelevat myös muiden autonomian ajan yhteiskunnan ongelmien syitä: kuten metsästystä käsittelevässä luvussa tarkemmin todetaan, aiheutti liiallinen hirven kotitarvemetsästys huomattavia ongelmia kannan säilymispotentiaalille. Venäjällä ja sen seurauksena myös Suomessa yhteiskunnallinen ja teollinen kehitys eivät olleet yhtä ripeitä kuin muualla Euroopassa. Teollistumista hidastivat erityisesti maaorjuus ja tullipolitiikka, kunnes Venäjän suurvalta-asema murtui Krimin sodan yhteydessä, minkä jälkeen uusi keisari alkoi paneutua uudistuksiin.⁵⁵ Maaorjuus lakkasikin Venäjällä vuonna 1861. Toiseen tutkielmani pääteemoista, metsästyksen, Suomen heikko sosioekonominen tilanne heijastui voimakkaasti 1800-luvulla. Kun Ruotsissa ja muualla Euroopassa metsästys oli lähinnä kuninkaan ja muun aateliston ajanviettotapa, metsästettiin Suomessa 1800-luvulla pitkään nimenomaisesti tavallisen kansan kotitarpeiksi.⁵⁶

Metsien käyttö ja sen sääntely kotitarpeita laajemmassa mittakaavassa säilyi 1850-luvun liberalisoitumiskehitykseen asti vahvasti merkantilistisesti ohjailtuna⁵⁷, sillä sekä vuoden

⁵⁴ Weckman 2013, s. 92.

⁵⁵ Olkkonen 2003, s. 456–466.

⁵⁶ Tallavaara 2007, s. 34.

⁵⁷ Taloustieteessä merkantilismin käsitteellä tarkoitetaan ajatusta, jonka mukaan kansakunnan varallisuutta voidaan lisätä ylijäämäisellä kauppataaseella tai jalometallien kasaamisella. Ks. <http://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Nimitys:merkantilismi>.

1805 ja 1851 metsälait että 1840-luvulla annetut eräät uudistusehdotukset perustuivat merkantilistiselle ideologialle. Merkantilismi heijastui metsiensääntelypolitiikkaan erilaisten tiukkojen rajoitusten ja kieltojen muodossa, joilla pyrittiin estämään metsien haaskaaminen. Nämä toimet pohjautuivat senaatin johtavan virkamiesportaan huolelle metsävarojen riittävydestä raudanvalmistuksen tarpeisiin, ja näin erityisesti sahateollisuuden mahdollisuuksia käyttää puuta hyväkseen pyrittiin rajoittamaan. Näin ollen kysymyksessä oli pitkälti rautaruukkien ja sahateollisuuden välinen kilpailu metsävarannon käyttöoikeuksista.⁵⁸ Ennen suuriruhtinaskunnan aikakautta tärkeitä taloudellisia kysymyksiä olivat olleet pääasiassa kaivostoimintaan liittyneen puuntarpeen täyttäminen, kuten käy ilmi Ruotsi-Suomen vuoden 1683 metsäasetuksesta. Suomessa ensimmäiset metsien käytön rajoitukset annettiin Suuren kuparivuoren alueelle 1300-luvulla kaivostoiminnan puunsaannin turvaamiseksi.⁵⁹ Valtiontalous perustui pääasiassa vientiin, jonka keskeisimpiä tuotteita olivat erilaiset maaperän rikkaudet.⁶⁰ Tervasta tuli Suomen tärkein kauppatavara 1500–1700-luvulla.⁶¹

Kysymys sahateollisuudesta aiheutti huolta myös tutkijoiden keskuudessa, sillä sahateollisuus tarvitsi ainoastaan järeitä tukkipuita, joilla oli kaupallista arvoa, ja näin ollen se hakkasi ainoastaan suurikokoisia sahapuita niin valtion kuin yksityistenkin mailta. Niin sanottu harsintahakkuu, jossa poistettiin vain määritellyn minimimitan ylittäneet puut tai ainoastaan myytäväksi tai kotitarvekäyttöön soveltuvat puut ja jätettiin pienet puut koskematta, uhkasi 1800-luvun metsätutkijoiden mielestä metsien pitkäjänteistä hoitoa.⁶² Tästä, vain tietyn kokuokan ylittävät puut käsittävästä niin sanotusta määrämittaharsinnasta, tuli vallitseva metodi 1800-luvun puolivälissä metsäteollisuuden nousun myötä.⁶³

Vielä 1800-luvulla esimerkiksi männyn katsottiin olevan täysikasvuinen 180–200-vuotiaana ja kelpaavan rakennuspuuksi 150-vuotiaana. Itäsuomalaiset katsoivat kuitenkin vasta 300-vuotiaan männyn kelpaavan tukkipuiksi. Nykyisin käytäntö on muuttunut, sillä arvioidaan, että metsäpuusto alkaa olla ikääntynyttä jo satavuotiaana, jolloin sen kasvuvauhti alkaa hiipua ja puihin alkaa ilmestyä lahovaurioita.⁶⁴

⁵⁸ Kekkonen 1987, s. 90.

⁵⁹ Pappila 2011, s. 19.

⁶⁰ Korpijaakko-Labba 2003, s. 323–324.

⁶¹ Pappila 2011, s. 19.

⁶² Kasanen 2011, s. 50.

⁶³ Pappila 2010, s. 18.

⁶⁴ Pappila 2010, s. 20.

Myöhemmin on todettu metsien rakenteen ja metsätalouden toimenpiteiden suhdetta tutkittaessa toimenpiteiden voivan muuttaa rakenteita myös niin, että ne tukevat heikommin metsien monimuotoisuuden säilymistä.⁶⁵ Nykypäivänä voidaan metsien monimuotoisuus ja kestävyys luonnollisestikin ottaa huomioon suuriruhtinaskunnan aikakauden lainsäädäntöä paremmin tutkimuksen ja tieteellisen ymmärryksen ja taloudellisten resurssien kehittymisen seurauksena. Jälkikäteen on 1800-luvun Suomesta todettu lisäksi, että mikäli tuolloin olisi kiinnitetty huomiota hakkuista jäljelle jäävän puustopääoman suuruuteen, puuntuotannolliset kielteiset seuraamukset olisivat kenties olleet merkityksettömiä. Täten ongelmana ei voida pitää yksinomaan käytössä ollutta määrämittaharsintaa, sillä on todettu, että missä tahansa harsintahakkuussa vahingollisinta on puustopääoman liiallinen alentaminen ja toisarvoinen käsittelytapa, joka ei tietenkään ollut määrämittaharsinnassa merkityksetön kysymys.⁶⁶

Merkantilistinen talous- ja metsäpolitiikka 1800-luvun alkupuolella suosi pääasiallisesti ylempien säätyjen ja maa-aatelin etuja ja oikeuksia. Valtion tuet ohjattiin eri muodoissaan pääasiassa heidän kartanoilleen, manufaktuureilleen ja eritoten rautaruukeilleen. Suuri osa senaattoreista omisti maatilojen lisäksi ruukkeja: aikakauden johtavalle virkamiestyypille olikin luonteenomaista harjoittaa elinkeinotoimintaa virkamiestoimiensa ohessa. Tällainen poliittinen asetelma ei ollut kuitenkaan edes Suomen suuriruhtinaskunnan aikajänteellä tarkasteltuna pitkäikäinen, sillä *Aleksanteri II:n* (Venäjän keisari, Puolan tsaari ja Suomen suuriruhtinas vuosina 1855–1881) valtaannousun jälkeen valtarakenne alkoi nopeasti siirtyä ohi sosiaalisesti kapean sääty-yhteiskunnan ylimmän kerroksen niin Venäjällä kuin Suomessakin. Näin ollen vuoteen 1858 mennessä vaihtuikin liki kaksi kolmasosaa senaattoreista. Tämän jälkeen Suomessa korkeisiin virka-asemiin alettiin nimittää liberaalisiin aatteisiin positiivisella tavalla suhtautuvia henkilöitä, joiden arveltiin kannattavan erilaista yhteiskuntapolitiittista linjaa edeltäjiinsä verrattuna.⁶⁷

Suuret kuolonvuodet 1866–1868 aiheuttivat valtavia muutoksia suomalaiseen yhteiskuntarakenteeseen. Katastrofin taustalla olivat epäedullisemmiksi muuttuneet ilmasto-olot, jotka johtivat jo 1850-luvun jälkipuoliskolta lähtien toistuviin katovuosiin. Pahimpana vuonna (1867) sato jäi lähes puoleen normaalista.⁶⁸ Tilanne oli vakava myös siksi, ettei Suomen tuon

⁶⁵ Similä & Kokko 2009, s. 81.

⁶⁶ Pappila 2010, s. 47.

⁶⁷ Kekkonen 1987, s. 98–99.

⁶⁸ Kuisma 2006, s. 271.

ajan taloudellinen kantokyky ollut niin vankka, että se olisi saattanut kestää tällaisen katastrofin. Autonomian alkuaikana ainoa kasvava väestönosa oli köyhä maanviljelijäluokka, ja koska maatiloja ei enää perustettu yhtä runsaasti kuin aikaisemmin, johti kiihtyvä väestönkasvu liikaväestön ongelmaan.⁶⁹ Vielä 1860-luvun alussa Suomi lukeutui Euroopan köyhimpiin maihin bruttokansantuotteen ollessa henkeä kohti noin neljänneksen eurooppalaista keskitasoa alhaisemmalla tasolla.⁷⁰ Veroja jäi rästiin, tullitulot vähenivät sekä metsätalous, kauppa ja teollisuus kangertelivat Suomen hiljattain saaman oman valuutan, markan, korkean arvon vuoksi. Näin Suomella ei ollutkaan suuria mahdollisuuksia ratkaista tilannetta omin avuin, ja se joutui ottamaan Saksalta 5,4 miljoonan markan lainan, jonka suuruus vastasi kolmannesta Suomen vuosibudjetista.⁷¹ Nälkävuodet näkyivät tavallisen ihmisen elämässä heikkoina satoina, joiden johdosta muodostui tarve kompensoida puuttuvaa ravintoa. Tämä aiheutti muun muassa sen, että Suomen hirvikanta väheni huomattavasti nälkävuosien lisäämän metsästyksen seurauksena ja muodosti tarpeen lain tasolla tapahtuvalle metsästyksen sääntelylle.

3.3 Suomen suuriruhtinaskunnassa sovellettava lainsäädäntö

Ennen varsinaista Suomen suuriruhtinaskunnan ympäristön- ja luonnonsuojelullisia piirteitä sisältäneen lainsäädännön tarkastelua tarkoitukseni on tässä luvussa valottaa, millainen autonomian ajan lainsäädännöllinen tilanne ylipäättään oli, jotta voitaisiin paremmin hahmottaa, millainen oli varsinaisten käsiteltävien lakien todellinen oikeusvaikutus ja -asema. Ennen 1800-lukua ei Suomea ollut edes olemassa itsenäisenä oikeudellisenä kokonaisuutena, sillä sen lait eivät poikenneet Ruotsin valtakunnan laeista. Ruotsi-Suomessa eroja oli lähinnä paikallisessa tapaoikeudessa, mutta nämä erot eivät olleet liitännäisiä Ruotsiin ja Suomeen valtiollisina kokonaisuuksina, vaan esimerkiksi Hämeeseen, Savoon ja Pohjanmaahan tai näitäkin pienempiin alueisiin.⁷²

Keisari Aleksanteri I:n yhdistettyä 1812 aiemmin Suomen sodan aikana valtaamansa alueet ja jo aiemmin Venäjän haltuun joutuneen Vanhan Suomen suomalaiset saivat huomattavasti laajemman itsemääräämisoikeuden kuin Ruotsin vallan aikana. Keisarin vapaamielisen suhtautumisen ansiosta Suomi sai säilyttää Ruotsin vallan aikaisen lainsäädäntönsä ja hallinto-

⁶⁹ Vuorela 2015, s. 664.

⁷⁰ Kuisma 2006, s. 336.

⁷¹ Rasila ym. 2003, s. 507.

⁷² Pihlajamäki 2010, s. 733.

käytäntönsä ja sai lisäksi oman valtiontalouden. Tämä tarkoitti sitä, että myös tässä tutkielmassa käsiteltävät lait, kuten kaskeamista ja muuta metsän hävittämistä käsittelevä metsälainsäädäntö, eli pääasiassa vuoden 1805 metsäasetus, jäi voimaan autonomian ensimmäiseksi vuosikymmeniksi. Tärkeintä kuitenkin oli huomata, että Suomen metsälainsäädäntöä käsiteltiin Venäjän metsälainsäädäntöön nähden omana erillisenä kokonaisuutenaan.⁷³

Ylintä hallitusvaltaa varten perustettiin vuonna 1809 hallituskonselji, jonka nimi muuttui vuoden 1816 manifestin jälkeen Keisarillisen Suomen senaatiksi. Hallituskonselji oli jakautunut talous- ja oikeusosastoon, joka toimi Suomen korkeimpana päättävänä oikeudellisena elimenä ennen korkeimpien oikeuksien perustamista Suomen itsenäistymisen jälkeen. Kollegiaalisena talous- ja oikeusosastoon jakautuvana valtioelimenä hallituskonseljin rakenne pohjautui venäläiseen sovellutukseen kollegiaalisesta hallinnon- ja vallanjako-opin periaatteista. Järjestely oli kuitenkin suomalaisille jo suhteellisen tuttu Ruotsin vallan ajoilta.⁷⁴

Vuodelta 1907 olevassa lakivaliokunnan mietinnössä⁷⁵ todetaan, että lain pätevyys yhteiskunnan jäsenten oikeusohjeena perustuu siihen, että laki on perustuslainmukaisessa järjestyksessä syntynyt. Muussa järjestyksessä säädetyt eivät ole oikeudellisesti sitovia tai velvoittavia. Mietinnössä kuitenkin painotettiin, ettei tuon ajan perustuslaki tuntenut tällaisesta periaatteesta erillistä säännöstä, vaan se oli johdettavissa muualta laista.⁷⁶ Tästä huolimatta voidaan perustellusti katsoa, että ainakin suuriruhtinasajan loppupuolella tähdättiin perustuslainmukaiseen sääntelyyn. Keisari Aleksanteri II saneli vuonna 1856 Suomen vierailunsa yhteydessä senaatin pöytäkirjaan reformiohjelman, joka velvoitti suomalaista hallitusta ryhtymään toimiin kaupan ja merenkulun edistämiseksi, teollisuuden kehittämiseksi ja liikenneolojen parantamiseksi. Tämä käynnistikin 1850-luvun Suomessa, Puolan kapinan seurauksena, suhteellisen lyhyeksi jääneen perestroikan ja glasnostin kauden. Metsien käytön ja sahauksen vapauttaminen osana muutosta oli tästä hyvä esimerkki. Vaikka muutosta voitiin helposti perustella liberalistiselta näkökannalta, pohjautuivat uudistukset kuitenkin haluun ja tarpeeseen vahvistaa valtiontaloutta.⁷⁷ Säädettyä vuoden 1851 metsäasetusta olivat erityisesti aatelist esittäneet huolestuneisuutensa metsien mahdollisesta vähenemisestä, mutta moista pelkoa ei sahatuotantoa vapautettaessa vuosikymmentä myöhemmin ollut enää

⁷³ Tasanen 2004, s. 179.

⁷⁴ Korkein hallinto-oikeus 2009, s. 5.

⁷⁵ Lakivaliokunnan mietintö N:o 6 Keisarillisen Suomen Senaatin Prokuraattorin Suomen Eduskunnalle antaman kertomuksen johdosta, joka koskee lainkäyttöä ja lakien voimassapitämistä maassa, 1907.

⁷⁶ Ks. s. 3.

⁷⁷ Kuisma 2006, s. 237–238.

havaittavissa. Katsottiin, että sahaelinkeinon vapautuessa ja kehittyessä sekä kilpailun lisääntyessä alkaisivat metsänomistajat paremmin hoitaa metsiään saadakseen näistä täten paremman tuoton.⁷⁸

4. Kaskeaminen ja metsän muu hävittäminen autonomian ajan lainsäädännössä

4.1 Aluksi

Käsittelen tutkielmani luvussa 4.1 kaskeamiseen ja metsän muuhun hävittämiseen Suomen suuriruhtinaskunnan aikakaudella keskittynyttä lainsäädäntöä suhteuttaen sen kaskeamisen aiheuttamiin ympäristöongelmiin ja muuttuvaan asemaan yhteiskunnassa. Metsien muuhun hävittämiseen kuuluvat käytännössä metsähakkuut, joita harjoittivat pääasiassa yksityiset ihmiset kotitarvepoltoon ja lisäksi sahateollisuus, jonka sääntelyä voidaan pitää yhtenä 1800-luvun puolivälin merkittävimmistä talouspoliittisista kysymyksistä. Lisäksi luvun 4.1 alaluvuissa käsitellään eri tahojen metsienkäyttöoikeuksia ja metsien käytön valvonnan asemaa ja tavoitteita autonomian ajan Suomessa (Ks. alaluvut 4.1.3 ja 4.1.4).

4.2 Kaskeamisen aiheuttamat ympäristöongelmat

”Mutta ihmisen ilmestyminen ja alituinen siirtyminen vesistöjen rantoja myöten muutti muuttamistaan salojen alkuperäistä muotoa. Tuli, tämä ihmisen vakinainen seuraaja jätti tuntuvia jälkiä jälkeensä.” Näin kirjoitti U.R. Herlin vuonna 1891 ilmestyneessä kirjoituksessaan, jossa hän käsitteli kaskiviljelystä ja sen oikeaa käyttämistä tuolloin voimassa olleen metsälain mukaan.⁷⁹ Kaskeamisella tarkoitetaan kasvien viljelyä poltetun metsän tuhkassa.⁸⁰ Menetelmä ei ollut kuitenkaan suinkaan yhtenäinen, vaan viljelymenetelmänä se sisälsi moninaisen ryhmän eri menetelmiä, joille oli yhtenäistä viljelymaalla kasvavan puuston polttaminen. Eri metsätyyppien edellytykset kaskiviljelylle olivat erilaiset ja vaativat näin ollen omat spesifit kaskeamismenetelmänsä.⁸¹

Kaskiviljely on Suomessa vanhin perinnäisen maatalouden maanviljelymenetelmistä. Lisäksi sitä on pidetty menetelmistä alkukantaisimpana ja ylipäättään ryöstöviljelynä maaperästä nopeasti loppuvien ravinteiden vuoksi. Tutkijat ovat kuitenkin osoittaneet, ettei kaskiviljely itse asiassa ole ryöstöviljelyä, mikäli sitä harjoitetaan oikeissa olosuhteissa. Tärkeim-

⁷⁸ Ruuttula-Vasari 2004, s. 81–82.

⁷⁹ Herlin 1891, s. 1.

⁸⁰ Tieteen termipankki 2.12.2017: Nimitys: kaskeaminen. (Tarkka osoite: <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:kaskeaminen>.)

⁸¹ Soininen 1974, s. 58.

pänä edellytyksenä tälle olivat laajat ja hyvälaatuiset metsämaat, ja nimenomaan tätä on pidettävä 1700- ja 1800-luvuilla laajasti harjoitetun kaskiviljelyn heikkona kohtana. Asutus lisääntyi aikakaudella vähentäen kaskiviljelylle käytettävissä olevaa alaa ja lisäten sen tarvetta, ja niinpä kaskiviljelyn viljelyedellytysten edetessä alkoivat sen huonot puolet nousta entistä voimakkaammin esille.⁸² Lisäksi kaskeamisen metsille aiheuttamana ongelmana voitiin pitää sitä, että metsien rakenne oli kaskeamisen ja muiden aikaisempien metsänkäyttömuotojen jäljiltä eri-ikäinen. Metsissä kasvoi siis samalla alueella eri ikäluokkien puustoa. Muun muassa tästä syystä laajentunut metsien käyttö ja eri elinkeinojen kilpailu metsien puustosta aiheuttikin huolta metsien häviämisestä ja metsäkeskustelulle päällimmäiseksi kysymykseksi puuston häviämisen, sillä metsien rakenteen yhtenäisyyden puutteen voitiin katsoa haittaavan metsien kunnollista uusiutumista.⁸³

Sahateollisuuden kasvun seurauksena metsäteollisuuden asiantuntijat alkoivat 1800-luvun lopulla huolestua puiden riittävyydestä suomalaisissa yksityismetsissä. Tärkeänä havahduttajana voidaan pitää saksalaisen *Edmund von Bergin* vuonna 1859 julkaistua arviota Suomen metsien tilasta. Arvio perustui käytössä olleisiin metsiin, ja siinä todettiin, että pääsyy metsien huonoon tilaan Suomessa ei ollut metsienhoitomenetelmissä vaan metsien laajassa kaskeamisessa ja tervanpoltossa. Monin paikoin jopa kolme neljännestä käytössä olevista metsistä oli kaskiviljelyssä. Vielä 1800-luvun alussa puolestaan arviolta noin 150 000 hehtaaria metsää oli kolottu tervanpolttoa varten. Kaskeamisen lisäksi metsien tilaan vaikutti voimakkaasti metsälaiduntaminen. Tämä koski kuitenkin käytännössä vain käytössä olevia metsiä: vielä 1920-luvulla valtaosa Suomen metsistä oli täysin koskemattomia.⁸⁴

Suomen suuriruhtinaskunnan aikakauden näkökulmina kaskeamisen puolesta esitettiin muun muassa kaskeamisen edullisuus suoviljelyyn nähden ja se, että kaskeamalla saatiin havumetsän sijaan kaunis lehtimetsä.⁸⁵ Kaskeamisen kohdalla on kiinnitettävä huomiota sen autonomian aikana huomattavasti vähentyneeseen merkitykseen. Vielä 1800-luvun puolivälin aikoihin kaskeaminen oli yleistä ja jatkui paikoittain vuosisadan loppupuolelle saakka, vaikkakin sen taloudellinen arvo kutistui ja kaskiviljelyllä saatujen satojen määrä väheni peltoviljelyn satoon verrattuna.⁸⁶ Tästä johtuen olikin tärkeää säädellä kaskeamista lain turvin, mutta tässä ei kuitenkaan erityisemmin onnistuttu. Vuoden 1851 metsäasetus noudatti

⁸² Soininen 1974, s. 54.

⁸³ Kasanen 2011, s. 50.

⁸⁴ Pappila 2011, s. 20–21.

⁸⁵ 1.3.1915 Maatalous-lehti no 6, s. 23.

⁸⁶ Peltonen 2004, s. 47.

pitkälti aiemman metsälainsäädännön kaskeamista rajoittavaa linjaa, mutta sen vaikutus käytännössä jäi vähäiseksi, sillä kaskeamista ja metsäpaloja koskevia määräyksiä valvottiin vain vähän.⁸⁷ Kaskenpolttajilta karannut tuli aiheuttikin vakavia metsäpaloja eri puolilla maata vielä 1800-luvun jälkipuoliskolla.⁸⁸ Ilmiötä ei voida pitää kuitenkaan ainoastaan autonomian ajalle tyypillisenä, sillä varhaisimmat lähteet, joissa valitetaan metsän puutteesta, ovat Suomessa peräisin 1500-luvulta. Metsän puutteen katsotaan jo tuolloin johtuneen kaskeamisesta ja metsäpaloista. Erityisen haitallisena tekijänä kiertokaskiviljelystä voitiin pitää siksi, että se teki arvopuutuotannon käytännössä lähes mahdottomaksi.⁸⁹

4.3 Lain asettamat rajoitteet kaskeamiselle ja metsänhakkuille

4.3.1 Kaskeamisen luvanvaraisuudesta ja luvanvaraisuuden rikkomisesta

Tämän alakohdan tarkoituksena on tarkastella, millaisia rajoitteita Suomen suuriruhtinaskunnan aikakaudella voimassa ollut lainsäädäntö asetti kaskeamiselle ja metsänhakkuille. Ilmiö ei kuitenkaan ollut aikakaudellaan aivan uusi: Suomen Metsänhoitolehden ensimmäisessä vuosikerrassa vuonna 1888 todetaan, kuinka huoli metsien säilymisestä ja pelko niiden loppumisesta on Suomessa vuosisatoja vanha ilmiö, ja näin ollen jo 1500- ja 1600-lukujen lainsäädännössä on ollut havaittavissa metsien käyttämisen rajoittamista tarkoittavia kohtia. Metsien liialliseen hakkaamiseen kiinnittivät huomiota itse asiassa ”jo muinaiset roomalaiset”: roomalaisen lainsäädännön mukaan ”laillisen edesvastuun uhalla ei nuorta metsää saanut hakata siten, että sen antama hyöty alenee. Siitä on myöhemmin päästävä korjaamaan uutta satoa eikä sen jatkuva kasvu saa vaarantua”.⁹⁰

Vuoden 1734 laki ja sitä seurannut metsäasetus olivat tehneet kaskeamisen luvanvaraiseksi, mutta vaatimuksesta oli jouduttu luopumaan runsasmetsäisimmillä alueilla. Kiellot ja rajoitusyritykset aiheuttivat myös huomattavasti haasteita virkamiehille, sillä niiden valvominen vahingoitti virkamiehistä valtaosan, papisto mukaan luettuna, toimeentuloa. Heidän palkkauksensa nimittäin perustui veropalkkajärjestelmään ja oli riippuvainen alempien yhteiskuntaluokkien veronmaksukyvyistä. Lisäksi talonpojat suhtautuivat heille esitettyihin vaatimuksiin hyvin välinpitämättömästi, eikä tämänkään takia lain asettamia määräyksiä ollut

⁸⁷ Tasanen 2004, s. 242.

⁸⁸ Tasanen 2004, s. 301.

⁸⁹ Hertz 1933, s. 8.

⁹⁰ Kiviniemi 2003, s. 642.

helppo valvoa.⁹¹ Vuoden 1734 laki ei kuitenkaan rakentunut ainoastaan kielloille ja rajoituksille, vaikka tällaisen lainsäädäntötavan voidaankin katsoa olleen Ruotsi-Suomen aikaiselle lainsäädäntötavalle tyypillistä. Yleisesti luonnonvarojen kompensationsa pidetään sellaisia toimia, joilla pyritään vähentämään ihmisen toiminnasta ympäristölle aiheutuvaa haittaa käytännön toimin. Kompensaatioksi tulkittavia säännöksiä sisältyi jo vuoden 1734 lakiin, sillä siinä velvoitettiin vaahteran, jalavan, saarnen tai muun arvokkaan puun kaataja istuttamaan toinen puu kaadetun tilalle ja suojaamaan istutettu puu karjalta. Tällä luonteeltaan ennallistavalla säännöksellä pyrittiin suojaamaan yhteisön taloudellisia etuja.⁹²

Autonomian ajan oikeuskäytännöstä voidaan kaskeamisesta lukea vahvan rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Kaskeamisen luvanvaraisuutta – tai käytännöllisesti katsoen pikemminkin kaskeamiseen oikeuttavan luvan puutetta – on Suomen suuriruhtinaskunnan oikeuskäytännössä käsitelty muun muassa Salmin pitäjän talvikäräjillä vuonna 1818. Tuolloin maaviskaali *Löfström* syytti useita Aunuksen asukkaita Salmissa harjoitetuista laittomuuksista. Kaiken kaikkiaan 20 paikallista talonpoikaa sai syytteen luvattomasta kaskeamisesta, 15 luvattomasta hirsienhakkuusta ja lisäksi kahta sahanhoitajaa syytettiin luvattomasta kaadettujen puiden ostamisesta. Kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana toiminut *Kustavi Costiander* oli sittemmin anonut Viipurin läänin maaherran toimenpidettä syytettyjen henkilöiden haastamiseksi Salmissa seuraavassa elokuussa pidettäviin välikäräjiin. Kun vastausta ei kuulunut, jutun käsittelyä lykättiin. Maaherra totesi myöhemmin, että muuan keisarillinen ukaasi vuodelta 1786 esti toimittamasta syytettä. Tapaus sai lopulta erikoisia, käsittelemääni aiheeseen liittymättömiä seikkoja, sillä syytettyjen suuren määrän nojalla Venäjän viranomaiset esittivät jutun ratkaisumalliksi mielipiteitä, jotka rakentuivat venäläiselle prosessioikeuslainsäädännölle. Tärkeiksi seikoiksi nostettiin mm. se, että metsien haaskuuseen liittyvät rikokset oli ratkaistava rikoksen tapahtumapaikkakunnan tuomioistuimessa, jotta ne pystyttiin parhaimmalla mahdollisella tavalla selvittämään paikan päällä tehtävän katselmuksen avulla.⁹³

Laiton kaskeaminen oli Suomen suuriruhtinaskunnassa käräjäoikeutena useamminkin. Savolainen-lehti kirjoitti 7.5.1910, kuinka Kerimäen käräjillä oli käyty juttu luvattomasta kaskenpoltosta ja korvauksesta arentimies *Tuomas Puttosta* vastaan. Puttonen oli ollessaan arentimiehenä kunnan omistamalla tilalla harjoittanut luvattonta kaskeamista ja aiheuttanut näin toimiessaan kunnalle huomattavan taloudellisen vahingon. Juttu oli välillä päätenyt käsiteltäväksi Viipurin hovioikeuteenkin ja päättyi lopulta siihen, että Puttonen velvoitettiin maksamaan 100 mk sakkoa ja suorittamaan Kerimäen kunnalle hävittämänsä metsän kuluina 600 mk ja korvaamaan kunnan oikeudenkäyntikulut. Puttonen esitti kuitenkin tyytymättömyytensä päätökseen.⁹⁴ Lehden ovat kirjoittaneet luvattonta käsitellyn myös esimerkiksi Viipurin kihlakunnan käräjillä, joissa Wiipurin uutisten no 287:n (9.12.1888) mukaan usea tuomittiin laittomasta kaskenpoltosta sakkoihin, mutta usea jätettiin myös tuomitsematta näytön puhuessa syylisyyttä vastaan.⁹⁵

Aluksi säännökset koskivat pääasiallisesti vain puita, joista valtiolle koitui suurin hyöty, eikä näitä säännöksiä käytännössä katsota noudatetun kovinkaan tarkasti.⁹⁶ Pelko on kuitenkin

⁹¹ Ahonen 2005, s. 46.

⁹² Suvantola 2006, s. 211–212.

⁹³ 1.1.1917 Lakimies no V, s. 204–211.

⁹⁴ 7.5.1910 Savolainen no 49, s. 2.

⁹⁵ 9.12.1888 Wiipurin uutiset no 287, s. 3.

⁹⁶ Suomen Metsänhoitolehti, ensimmäinen vuosikerta 1888, s. 1.

voimakkaasti vaihdellut vuosien saatossa. Esimerkkinä mainittakoon, että senaatin finanssi-asiain toimituskunnan esitettyä senaatille, että sahausliikkeen harjoittamista kahlitsevat rajoitukset tulisi suurimmaksi osaksi poistaa, asetti senaatti hallitsijan luvalla komitean pohtimaan uudistusta. Komitea sai mietintönsä valmiiksi vuonna 1861 ja totesi, ettei metsien lop-
pumisesta ole pelkoa, ja että kilpailun vapautuessa alkaisivat metsänomistajat paremmin hoi-
taa metsiään ja uuden tekniikan sovellutukset tulisivat parhaiten alalle. Tuolloisen komitean mielestä sääntely tulikin rajoittaa ainoastaan sahojen perustamiseen ja raamien lukuun.⁹⁷ Ko-
mitean näkemykset osoittavat erinomaisesti, kuinka taloussidonnainen kysymys metsien käyttö Suomen suuriruhtinaskunnan lainsäätäjälle olikaan. Kuten aiemmin tässä tutkiel-
massa on aikakauden sosioekonomista tilannetta tarkastelleessa luvussa todettu, aikakauden alkupuoliskon talouslainsäädäntöä leimasi merkantilistinen näkökulma, joka halusi turvata rautateollisuuden riittävän puunsaannin sahateollisuuden kustannuksella. Komitean mietintö puolestaan ajoittuu vuosisadan puolivälin liberalistiseen kehitykseen, jonka turvin myös sa-
hateollisuus pääsi kehittymään siirtymällä asteittain pois merkantilistisesta taloudesta ja sitä tukeneesta Ruotsi-Suomen aikakauden lainsäädäntötavasta, jossa metsien kestävä käyttö painottui pitkälti erilaisten lain tasolla asetettujen kieltojen ja rajoitteiden varaan.

Venäjän vallan aikana kaskeamista rajoitti erityisesti vuoden 1851 metsäasetus, jonka no-
jalla kaskesta saatiin ottaa vain kaksi viljasatoa. Asetus jakaantui yhteentoista artiklaan, joissa käsiteltiin kruununmetsiä, yksityisten metsiä ja metsänkäyttöä sekä sahateollisuutta.⁹⁸ Kaskiviljelyä kohtaan asetetut rajoitteet lukeutuivat metsänkäyttöön kohdistuvaan lainsäädäntöön. Sääntely mukaili Ruotsin vallan aikaa, sillä siinä metsien kestäväan käyttöön py-
rittiin lukuisten eri kieltojen ja rajoitusten avulla, eikä täten kaskeamiseen kohdistunut luku-
määrärajoitus ollut ainoa.⁹⁹

Samasta kaskesta otettavan sadon rajoittamiselle kahteen on havaittavissa sel-
keät biologiset perusteensa. Yksi kaski saattoi tavallisesti tuottaa vain yhden
ruis- tai ohrasadon. Jos maa oli hyvälaatuinen, saatettiin siitä ottaa tuon jälkeen
toinenkin ruissato, mutta ohraa ei tyypillisesti kylvetty kuin kerran. Yleisempää
olikin kylvää tavalliseen kaskeen ohran tai rukiin jälkeen kauraa. Kaurasatoja
ennen vuonna 1851 säädettyä lukumäärärajoitusta oli otettu tyypillisesti yhdestä

⁹⁷ Kekkonen 1987, s. 94–95.

⁹⁸ Enbuske 2006, s. 118.

⁹⁹ Tasanen 2004, s. 241.

kahteen, mutta tiedossa on jopa seitsemän kaurasadon ottaminen yhdestä kaskesta. Jos kauraa oli viljelty kaskessa vain yksi tai kaksi kertaa, saatettiin seuraavana vuonna siitä saada vielä sato tattaria tai naurista. Tavallisesta kaskesta saatettiin täten ottaa kahdesta kahdeksaan satoa, mutta tyypillisin oli kolme. Kolmantena vuonna kasken ravinteet olivat kuitenkin tyypillisesti jo niin vähissä, ettei viljasatoa kannattanut siitä yrittää.¹⁰⁰ Nimenomaisesti tämä ravinteiden väheneminen muutaman sadon jälkeen voidaan nähdä seikkana, jonka perusteella on mielekästä rajoittaa kaskeaminen kahteen kaskiviljelykertaan myös lain tasolla, jotteivat ihmiset riistäisi kaskettua ympäristöä liikaa.

Vuoden 1851 metsäasetus ei ollut ensimmäinen Suomen alueella sovellettava laki, joka rajoitti kaskenpolttoa, sillä rajoitteita pyrittiin säätämään jo 1600-luvulla. Lisäksi vuoden 1793 metsäasetuksessa toistettiin muutamia kaskenpolttokieltoja, jotka säilyivät vuoden 1805 metsäasetuksen sittemmin korvaamassa vuoden 1851 metsäasetuksessa jotakuinkin ennallaan.¹⁰¹ Vuoden 1851 metsäasetuksen nojalla kaskettu alue saatiin kasketa uudelleen vasta metsän ollessa 30-vuotiaista, mikäli kyseessä oli pääasiallisesti lehtimetsä, ja 40-vuotiaista, mikäli kyseisessä metsässä kasvavista puista valtaosa oli havupuita.¹⁰² Lisäksi alue tuli rauhoittaa kotieläimiltä vähintään kahdeksaksi vuodeksi. Tavoitteena näille asetetuille rajoitteille oli mahdollistaa kasketun alueen uudistuminen ja samalla rajoittaa kaskeamista. Kaskeamisen rajoitukset tuottivat kaskiviljelystä riippuvaiselle kansalle haasteita, sillä ne aiheuttivat vaikeuksia käytännössä esimerkiksi lampuodeille¹⁰³, joita haittasivat niin ikään myös muun muassa pakollinen yhtiöitten työväen majoitus metsänhakkuun sattuessa paikkakunnalle.¹⁰⁴ Poikkeusluvan laissa saivat asukkaat, joilla oli maahansa ”vakaa hallintaoikeus” sekä ne, jotka virkansa nojalla omistivat puustellin. Vuoden 1851 metsäasetus nimitäin tarjosi tällaisille henkilöille mahdollisuuden ilman erillistä lupaa polttaa kaskea pellosta, niitystä tai erillisestä syöttöha’asta. Laki ei kuitenkaan antanut myöskään näille tiloille mahdollisuutta kasketa tämän enempää ilman erillistä lupaa.¹⁰⁵ Laissa asetetut aikarajoitteet vaikuttivat kuitenkin osittain myös kielteisesti, sillä ne estivät huonon kaskimetsän nuorentamisen ennen kuin kaskenpoltto oli lain nojalla mahdollista uusia. Karjala-lehti kirjoittikin

¹⁰⁰ Soininen 1974, s. 59–60.

¹⁰¹ Ruuttula-Vasari 2004, s. 133.

¹⁰² Herlin 1891, s. 3.

¹⁰³ Lampuotit oli agraarisessa Suomessa koko tilan vuokraaja. Ks. esim. Otavan Iso tietosanakirja 1968, s. 243.

¹⁰⁴ Kajander 1901, s. 80.

¹⁰⁵ 17.10.1886 Uusi Suometar no 241, s. 2.

24.6.1916, kuinka metsänuudistuksessa on käytettävä muita sopivia keinoja, mikäli ei haluta pitää maita tuottamattomina, sillä, kuten lehti kirjoitti, ”*monet kaskilaitumet ja hakatun nuoren kaskimetsän tähteet*” kaipaisivat uudistusta jo ennen kuin laissa määrätty aika on kulunut umpeen. Tällaisessa tapauksessa laki olisi kuitenkin sallinut metsän kaskeamisen, muttei viljelyä kasketulla alueella.¹⁰⁶

Vaikka kaskiviljelyn merkitys väheni vähitellen 1800-luvun loppupuolelle tultaessa, jatkui kaskiviljelyn sääntely eräänlaisella raivauskiellolla, jonka mukaan kaiken kaskiviljelyn tuli olla kiellettyä vuorisella sekä kovin kiviperäisellä maalla sekä mäntymetsää tai kanervaa kasvavalla hietakankaalla. Lisäksi säädettiin myös palosuojelusta ja kulojen sammuttamisesta. Näistä sääntelyistä huolimatta valitukset metsän hävittämisestä jatkuivat kuitenkin edelleen.¹⁰⁷ Lehdistö puolestaan ilmaisi kyseenalaistavia mielipiteitään näistä rajoitteista. Esimerkiksi Päivälehti totesi vuonna 1894, kuinka ”*tawallinen maamies*” ei ajattelisikaan kanervaa kasvavien hietakankaiden viljelemistä. Samainen Päivälehdessä numero kyseenalaisti myös sen, kuinka 40-vuotiaat havupuut olisivat kelpavia jo hirsiksi, ja näin niiden tuhoaminen kaskiviljelyllä olisi erittäin suurta vahinkoa tuottavaa. Lisäksi lehtimetsä kävisi lehden esittämän näkemyksen mukaan kaskettavaksi jo paljon ennen lain asettamaa määräaikaa. Päivälehti kyseenalaisti myös aikakauden laista havaittavissa olleen ristiriitaisuuden, sillä laki ei sisältänyt minkäänlaista kieltä hirsiksi kelpaavien petäjäpuiden liian nuorena myymisestä.¹⁰⁸ Vaikka kaskiviljelyä oli rajoitettu huomattavasti jo aiemmalla lainsäädännöllä, tähdättiin siihen entistä enemmän uudistettaessa vuoden 1851 metsäasetusta. Uusi Suometar julkaisi 21.7.1883 ”Ehdotuksen metsälaiksi Suomenmaalle”. Ehdotuksessa sivuttiin myös kaskiviljelykysymystä pohtimalla, kuinka on esitetty näkemyksiä siitä, että metsien säilyttämisen keinona tulisi kaskiviljely joko kieltää kokonaan tai ainakin rajoittaa sitä suuresti. Samalla siinä kuitenkin todettiin, että kaskiviljely on sekä suoraan että välillisesti siitä syntyneiden maastopalojen myötä tuhonnut huomattavasti metsiä. Tästä huolimatta oli otettava huomioon, että oikeus kaskiviljelyn harjoittamiseen oli vielä tuolloin suomalaisten toimeentulon ehto maan itäisissä osissa. Lisäksi oli kiinnitettävä huomiota myös siihen, että rälssi- ja perintötilojen omistajilla oli perustuslaillinen oikeus käyttää omaisuuttaan halumallaan tavalla (Ks. s. 1).

¹⁰⁶ 24.6.1916 Karjala no 143, s. 7.

¹⁰⁷ Ruuttula-Vasari 2004, s. 173.

¹⁰⁸ 7.10.1894 Päivälehti no 234, s. 2.

Vuoden 1851 asetusta edeltäneelle metsälainsäädännön uudistustyölle oman alkusysäyksensä antoi vuorimestari *Gustaf Idestam* vuonna 1840, jolloin hän kritisoi voimakkaasti senaikaista sahateollisuutta. Idestam katsoi suuria, uudenaikaisilla välityskoneistoilla varustettuja sahoja perustettavan kaikkialle ja niiden uhkaavan maata täydellisellä metsien tuholla. Idestam syyttikin metsänomistajia hetkellisen hyödyn itsekkästä tavoittelusta, sillä kun maan mineraalirikkaudet ennemmin tai myöhemmin saataisiin päivänvaloon, tuhotut metsät eivät enää tarjoaisi mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen, ellei muutosta saataisi lainsäädännön tasolla aikaan.¹⁰⁹ Idestam totesikin, kuinka vuoden 1805 metsälaissa asetettuja rajoituksia tiukemmat rajoitukset olivat hänen mukaansa välttämättömiä.¹¹⁰ Idestamin kommentit eivät kuitenkaan olleet puolueettomia, vaan niiden taustalla oli kysymys saha- ja vuoriteollisuuden eriävistä intresseistä. Tätä voidaan pitää kyseenalaisena toimintana, koska Idestamin senaatille esittämä raportti metsien tilasta toimi 1840-luvun ensimmäisten metsälakikomiteoiden toiminnan pohjana.¹¹¹ Idestamin lausumien suhde kestävän käytön ja kehityksen periaatteeseen onkin mielenkiintoinen, sillä vaikka ne edustavat puhtaasti aikakautensa poliittista lobbausta, on niistä havaittavissa tavoite kestävästä käytöstä ja metsien uusiutumisesta, jotta metsiä voitaisiin hyödyntää myös jatkossa. Idestamin poliittiset tavoitteet onnistuivat selkeästi, sillä vuonna 1851 valtio otti uudella metsäasetuksellaan kansalliseksi tavoitteeksi metsien säästämisen vuoriteollisuuden tarpeita varten. Tavoite periytyi Ruotsin metsäpolitiikasta, jonka piirissä vuoriteollisuuden puuntarpeen turvaamisesta metsien käytön sääntelyllä oli 1600-luvulla kasvanut ruotsalaisen elinkeinopolitiikan tärkeimpiä kysymyksiä.¹¹²

4.3.2 ”Metsää älköön hävitettäväkö”

Paitsi vuoden 1851 metsäasetuksen osalta, voidaan metsän uudistumista pitää muutenkin suuriruhtinaskunnan metsälainsäädännön kulmakivenä: kuten marraskuussa 1917 metsän hävittämisen ehkäisemiseksi annetuista toimenpiteistä annetun asetuksen (106/1917) 1 §:ssä todetaan, ”*metsää älköön hävitettäväkö; älköönkä metsää siis siten hakattako eikä maata hak-*

¹⁰⁹ Kuisma 2006, s. 217.

¹¹⁰ Kekkonen 1987, s. 90.

¹¹¹ Ruuttula-Vasari 2004, s. 46.

¹¹² Vaara 2013, s. 204.

kauksen jälkeen sellaiseen tilaan jätettävä tahi sillä tavoin käytettävä, että metsän luonnollinen uudistuminen sen kautta joutuu vaaraan”.¹¹³ Tämän kaltainen metsävarojen turvaaminen tuleville sukupolville ja huolehtiminen metsän uudistumiskapasiteetista vastaa nykyisiä kestävä kehityksen eri aspekteja, eli ekologista, taloudellista ja sosiaalisesti kestävä kehitystä. Ekologinen kestävä kehityksen ulottuvuus näyttäytyy metsien hävittämiskieltoa tarkasteltaessa siinä, että hävittämiskielolla pyritään turvaamaan metsäluonnon ja samalla sen monimuotoisuuden säilyminen. Lisäksi sillä pyritään taloudelliseen varmuuteen siitä, ettei metsiä käytetä loppuun. Tämä heijastuu myös sosiaalisesti kestävä kehityksen ulottuvuuteen, sillä metsien hävittämiskielolla ja turvaamalla niiden uudistuminen mahdollistetaan myös se, että tulevaisuuden sukupolvet voivat käyttää hyväkseen metsävaroja. Pyrkimystä metsien käytöstä niiden luonnollinen uudistumisvauhti huomioiden voidaan täten perustellusti pitää hyvinkin nykyaikaisena juridisena päämääränä.

Vastaava metsän hävittämiskielto sisältyi jo vuoden 1886 metsäasetukseen.¹¹⁴ Säädettyä vuonna 1917 metsäasetusta perustuslakivaliokunta nojasikin pitkälti vuoden 1886 metsäasetuksen sanamuotoon tarkastellessaan, rikkoiko metsien hävittämiskielto kenties omaisuuden suoja. Perustuslakivaliokunta katsoi lopulta, ettei metsien hävittämiskielto ollut ristiriidassa perustuslain tai erioikeuksien kanssa.¹¹⁵

Vuodesta 1917 metsälainsäädäntö on sisältänyt metsän uudistamisvelvoitteen lisäksi nuoren metsän järkevän käsittelyn periaatteen.¹¹⁶ Uudistamisvelvoitetta ei tutkittu aikanaan perustuslakivaliokunnassa, koska vuoden 1917 metsäasetusta koskenut lakiehdotus ei sisältänyt sitä koskenutta erillistä mainintaa.¹¹⁷ Tavoite olla hävittämättä metsiä pysyi voimassa aina vuoteen 1967 asti vuoden 1886 metsälain kirjauksen johdosta. Metsää tuli hakata vain järkipäisesti huolehtien sen uudistumisesta.¹¹⁸ Vuoden 1917 laki ei kuitenkaan tarkemmin määritellyt, mitä järkipäisyydellä tässä yhteydessä tarkoitettiin.¹¹⁹ Puun kysynnän lisääntyessä perustettiin vuoden 1886 metsälain nojalla liiallisen hakkuun hillitsemiseksi myös esimerkiksi yhteismetsiä, joiden katsottiin silloisissa oloissa olleen yksi keino liiallisten hakkuiden välttämiseksi. Suurin osa yhteismetsistä on perustettu kuitenkin asutuslainsäädännön nojalla

¹¹³ Asetuksen nimestä huolimatta kyseessä oli laki, sillä se säädettiin normaalissa lainsäätämisyksikössä. Asetus hyväksyttiin eduskunnassa jo vuonna 1912, mutta sekavien valtiollisten olojen vuoksi se saatiin voimaan vasta vuonna 1917. Ks. Vaara 2004, s. 74.

¹¹⁴ Vaara 2004, s. 70.

¹¹⁵ Vaara 2004, s. 97.

¹¹⁶ HE 63/1996 vp. s. 6.

¹¹⁷ Vaara 2004, s. 97.

¹¹⁸ Niemi 2005, s. 147.

¹¹⁹ Pappila 2010, s. 22.

tilattoman väestön asuttamiseksi ja pienten tilojen tukemiseksi 1900-luvun alkupuolella ja keskivaiheilla.¹²⁰

Yhteismetsä perustettiin esimerkiksi vuonna 1898 annetulla Kemijärven ja Kuolajärven isojakoa koskevalla asetuksella, jolla määrättiin, että kustakin manttaalista perintöluontoista maata on 300 hehtaarin ala erotettava kunnan yhteismetsämaaksi. Ongelmia esimerkkitaapauksessa olivat muun muassa kysymykset siitä, kuinka yhteismetsäalue sijoitetaan, muodostetaanko yksi ainoa suuri yhteismetsä koko kuntaa varten vai useita yksittäisiä metsiä eri paikkoihin.¹²¹

Rikoslainsäädännöllisesti kysymys metsien liiallisesta hakkuusta ei sen sijaan pitkään aikaan ollut olennainen. Metsälainsäädännöstä sittemmin osaksi vuonna 1889 säädettyä yleistä rikoslakia siirtyneet metsäliitännäiset rikosoikeudelliset säännökset eivät nimittäin niinkään liittyneet metsien luonnonvarataloudelliseen säilyttämiseen, vaan niiden pääpaino oli metsävarkauksien ehkäisyssä ja metsäpalojen hillinnässä.¹²²

Huoli metsien järjettömästä hakkuusta levisi 1800-luvun loppupuolella itse asiassa aina kulttuuripiireihin asti, joiden välisissä keskusteluissa metsien merkitys suomalaisen identiteetin perustana ja huoli alkuperäisen luonnon häviämisestä nousivat tuon tuostakin esille. Erityisiä huolenaiheita taiteilijoiden keskuudessa olivat metsäteollisuuden noususta seuranneet metsien hakkuut ja koskemattoman luonnon katoaminen. Taiteilijoiden esittämä kritiikki metsäkapitalismia vastaan ja metsien käyttöä kohtaan ei vaikuttanut osaltaan metsävarojen teolliseen käyttöönottoon, mutta auttoi sen sijaan sivistyneistöä kiinnittämään huomiota metsien kulttuurisiin arvoihin. Vastakaikua tälle antoivat tiedepiirit, jotka vuonna 1881 kannattivat muun muassa puistojen perustamista ja niiden merkitystä tieteelliselle tutkimukselle. Jo tätä edeltävänä vuonna tutkimusmatkailijana tunnettu Nordenskiöld oli antanut ehdotuksensa kansallispuistojen perustamisesta Suomeen.¹²³

Metsien uudistumisen saattoi lainsäätäjän mielestä estää yllättävänkin moni tekijä, kuten vuoden 1886 metsälakia koskenut lakiehdotus erinomaisesti osoittaa. Ehdotuksen nojalla tuli maanomistajan, kun metsää hakattiin vähintään kymmenen tynnyrinalan suuruiselta alueelta tai saarelta, jonka läheisyydessä ei metsää kasva, pitää huolta metsän uusiutumisesta. Maalle tuli täten jättää vähintään kaksikymmentä siemenpuuta tynnyrinalalle (0,49 ha) taikka ryhtyä

¹²⁰ HE 240/2002 vp., s. 2.

¹²¹ 1.1.1912 Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisuja no 8-9, s. 435.

¹²² Hollo 2004, s. 4.

¹²³ Puhakka & Rytteri 2008, s. 112.

muuhun vastaavaan toimenpiteeseen metsän uusiutumisen edistämiseksi. Poikkeuksen muodostivat tilanteet, joissa maa-alaa oltiin viljelemässä puutarhoiksi, pelloksi tai niityksi taikka käyttämässä rakennustontiksi tai muuhun vastaavaan tarkoitukseen.¹²⁴

Tällaisen menettelyn laiminlyönnin juridisena seuraamuksena tuli ehdotuksen mukaan olla sakko, jonka uhalla oikeus saattaisi kieltää metsän kaiken kaupallisen hyödyntämisen tilalla, jossa laiminlyöntejä katsottaisiin ilmenevän, kunnes omistaja olisi näyttänyt toteen, että paljaaksi hakatulla alalla on noussut taimelle uutta metsää. Jos hävittävää metsänhakkuuta ei lakkauteta niin pian kuin asianomainen syyttäjä on antanut metsänhakkuuta johtavalle henkilölle käskyn lopettaa sen, tulee ehdotuksen mukaan myös kuvernöörin asettaa uhkasakko. Tilanteessa, jossa uhkasakko rikotaan, olisi kuvernöörin viipymättä annettava virka-apua, jonka kustannukset koituisivat metsänhakkaajan maksettaviksi.¹²⁵

Metsää hävittävän toimenpiteen kieltö onkin oikeastaan vuoden 1917 metsäasetuksen ainoa varsinainen määräys.¹²⁶ Jo vuonna 1894 asetettu ja 1900 mietintönsä antanut metsäkomitea oli katsonut, että metsälakiin tulisi sisällyttää metsän hävittämisen kieltö. Yksityismetsiä koskevan lain käsittely kuitenkin myöhästyi huomattavasti, ja niinpä se astuikin voimaan vasta 1917, tosin ainoastaan asetuksen tasolla.¹²⁷ Vuoden 1917 asetuksen pykälä säädettiin korvaamaan vuoden 1886 metsälain 14 §, joka määritteli metsän paljaaksi hakkaamisen vähäistä suuremmalta alalta metsänhävitykseksi ja kielsi sen. Vuoden 1886 laki velvoitti jättämään kymmenen tynnyrinalan ja sitä suuremmille hakkuualueille siemenpuita ja ryhtymään muihinkin toimenpiteisiin metsän uudistumisen edistämiseksi. Aikalaisen näkökulmaa vuoden 1886 metsälain suhteesta kaskiviljelyyn tarjosi *U.R. Herlin*, joka kirjoituksessaan vuonna 1891 totesi, kuinka laki on täydessä sopusoinnussa niiden ehtojen kanssa, joiden perusteella kaskiviljely oli tuon ajan Suomessa soveliaista. Herlin perusteli näkemyksensä sillä, että sellaisilla mailla, joiden tuotantokyky heikentyisi liikaa tai turmeltuisi kokonaan, ei saanut kaskiviljellä lain nojalla lainkaan, ja toisilla alueilla oli nautintaoikeutta puolestaan rajoitettu.¹²⁸

¹²⁴ 21.7.1883 Uusi Suometar no 167, s. 1.

¹²⁵ 21.7.1883 Uusi Suometar no 167, s. 1.

¹²⁶ Vaara, Lauri: Yksityismetsälain väärintulkintaa 40 vuotta, *Ympäristöjuridiikka* 1/2004, s. 69–113, s. 69.

¹²⁷ Pakkanen 14.6.2017, s. 30.

¹²⁸ Herlin 1891, s. 2–3.

Vuonna 1888 ilmestyneessä Suomen metsänhoitolehden ensimmäisessä vuosikerrassa puolestaan todettiin, että vuoden 1886 metsälain uudistuksen tavoitteena oli metsien suojeleminen, mikä vaikutti täten yksityisen metsänomistajan talouteen. Metsänhoitolehti otti kirjoituksessaan kantaa siihen, kuinka harvoin muussa kuin järjestetyssä metsänhoidossa kymmenen tynnyrinalan lavea ala paljastetaan aivan puhtaaksi niin, ettei jäljelle jää edes joitakuita puita, ja kuinka vaikeaa tällaisen pykälän noudattamisen valvonta ja pykälän nojalla syyttäminen olisi. Tällä lehti viittasi vuoden 1886 metsälaissa lakiin kirjattuun vaatimukseen, jonka mukaan jokaisen, joka hakkasi vähintään 10 tynnyrinalan suuruisen alueen, tuli jättää alueelle siemenpuita ja huolehtia metsän uudistamisesta.¹²⁹ Laki oli asettamansa velvoitteen ohella asettanut myös kiellon yli viiden hehtaarin laajuisten avohakkuiden suorittamiselle, sillä laki tulkitsi avohakkuut metsän hävittämiseksi.¹³⁰

Metsänhoitolehti katsoi olevan vaikeaa arvioida, minkälaisia puita ja puulajeja 10 tynnyrinalan sääntöä koskevan pykälän sanamuoto pitää sisällään. Niinpä se esitti kysymyksen, *”onko metsälle hyödyllisempää antaa haaskauksen estämiseksi määräys, jota turmiollisimmassakin haaskauksessa kiertelemättä voi täyttää, ja jonka valvominen kuuluu melkeenpä mahdottomuuksien joukkoon, vai jättää määräys antamatta”*.¹³¹ Suomen metsänhoitolehden kantaa vuoden 1886 metsälain uudistuksen suhteen voikin pitää yksiselitteisen kyseenalaistavana. Täten on nostettavissa esille näkemys siitä, että lain asettaman tynnyrinalamäärän olisi tullut olla pienempi ja lain kirjaimen yksiselitteisemmin tulkittava, jotta lakia olisi voitu todellisuudessa käytännössä kunnolla soveltaa. On kuitenkin otettava huomioon aikakauden hallintokoneiston tosiasialliset mahdollisuudet tällaisesta lainsäädännöstä vastaamiseen. Täten yhdyinkin vakaasti metsänhoitolehden esittämään mielipiteeseen sen suhteen, ettei kyseisen säännöksen ja sen asettamien velvoitteiden asettamaa merkitystä metsän uudistumiselle ja kestäväälle käytölle voida pitää kuin teoreettisena.

Vuoden 1917 asetuksessa säilyi ennallaan säädös vähäistä suurempien paljaaksihakkuiden kieltämisestä. Asetuksessa metsän hävittämiseksi määriteltiin hakkuu tai hakkuun jälkeinen maan sellaiseen tilaan jättäminen, että metsän luontainen uudistuminen vaarantuu.¹³² Pinta-alan sijaan turvauduttiin kuitenkin luontaisen uudistamisen vaarantavan hakkuun määritel-

¹²⁹ Suvantola 2005, s. 38.

¹³⁰ Pappila 2010, s. 21.

¹³¹ Hannikainen 1888, s. 10.

¹³² Kiviniemi 2004, s. 31.

mään, jotta voitiin estää aiemman pinta-alaan perustuneen säännöksen kiertäminen hakkaamalla peräkkäin useita laajuudeltaan lain määrittämän pinta-alan alittavia alueita.¹³³ Luontaisen uudistamisen määritelmä oli itse asiassa vuoden 1917 metsäasetuksen asettama velvoite, vaikkakin laki sisälsi merkittävänä pidettävän periaatteen metsien kestävästä käytöstä: katsottiin, ettei hakattavan puun määrän tulisi ylittää sitä määrää, joka voidaan kohteelta tulevaisuudessa hakata. Metsistä tuli korjata vain tuotto, eikä varsinaista pääomaa, jottei metsien tuottavuus laskisi pitkän ajan kuluessa. Tämä ns. jatkuvan hakkuun periaate¹³⁴ onkin tulkittavissa varhaiseksi kestäväen kehityksen periaatteen ilmentymäksi, sillä periaatteen nojalla pyrittiin turvaamaan mahdollisuus hyödyntää metsäaluetta myös tulevaisuudessa. *Johan Tarsala* (1896) kuvasikin jatkuvan hakkuun periaatteella pyrittävän siihen, että metsänhoidossa tulisi ”järjellisten apukeinojen kautta saavuttaa metsän tila semmoiseen kuntoon, että se vuosittain antaa tulon, jonka metsän kestäväisyys myöntää ja samalla turvaa tulevaisuutta”. Tarsala totesi lisäksi, että jos metsänhaaskuuta jatkettaisiin yhä edelleen, jälkipolvet kohtaisivat ajan, jolloin senhetkiset, vielä kasvuvoimaiset, metsät nähtäisiin kokonaan arvottomina aloina.¹³⁵

Käsiteltäessä vuoden 1917 lakia eduskunnassa harkittiin säädettävän metsänviljelystä velvoittamisesta. Talousvaliokunnassa kuitenkin päädyttiin siihen, että velvoite keinolliseen metsänviljelyyn olisi kovin rasittavaa. Sen sijaan päädyttiinkin säätämään ainoastaan luontaisesta uudistamisesta. Metsäasetuksen voimakkaan taloudellisia elementtejä osoittaa se, että eduskunnassa tehtiin 10.5.1912 esitys, että metsää tulisi viljellä hakatulla alueella, mikäli ”arvokkaan metsän sijaan on vaarassa kasvaa arvottomampi”. Tällainen velvoite tulkittiin kuitenkin perustuslain vastaiseksi, eikä se näin ollen päätynyt eduskunnassa äänestykseen.¹³⁶

Lainsäädännöstä huolimatta ei kaskeamisen valvominen ollut 1800-luvun puolivälin aikoihin kovinkaan tehokasta. Käytännön tasolla lääninmetsävirkamiehillä ei ollut aikaa valvoa metsäasetuksen noudattamista, edistää metsänhoitoa tai edes huolehtia metsämaan mittauksista ja jakotöistä.¹³⁷ Esimerkkinä voidaan mainita, että maaherrat ja muut virkamiehet välittivät senaatille tietoja sahausoikeuksien tuntuvista ylityksistä ja keskenkasvuisten puiden sahaamisesta. Aiheesta käytiin lisäksi vilkasta keskustelua sanomalehdissä 1840-luvulla

¹³³ Vaara 2004, s. 74.

¹³⁴ Suhonen 2008, s. 13.

¹³⁵ Tarsala 1896, s. 27–29.

¹³⁶ Vaara 2004, s. 75.

¹³⁷ Ruuttula-Vasari 2004, s. 36.

metsäasetuksen valmistelun yhteydessä. Jo ennen vuoden 1851 metsäasetuksen säätämistä pyrittiin sahateollisuuden kielteisiä vaikutuksia metsille ehkäisemään korottamalla sahateollisuuden vientitullia vuonna 1839 sekä rajoittamalla sellaisen lautatavaran vientiä, jota arveltiin sahattavan keskenkasvuisista puista. Paikallisesti metsien kehitykselle vaarallisena pidettiin myös vientiin meneviä pieniä määriä veistettyä rakennuspuuta ja pyöreää puuta.¹³⁸ Varsinaiseen metsäasetukseen kirjatusta sahauksen rajoituksista ei ilmennyt kuitenkaan muuta kuin haittaa. Ne eivät kyenneet turvaamaan metsiä hävitykseltä. Lisäksi alueilla, joissa puuta oli riittävästi, määräykset tuottivat huomattavia tappioita sekä sahayrittäjille että valtiolle.¹³⁹

Varsin pian vuoden 1851 metsäasetuksen säätämisen jälkeen kuitenkin osoittautui, että tiedot 1840-luvun metsävaroista, joihin metsäasetus ja sahausrajoitukset perustuivat, olivat virheellisiä. Kruununmetsien puuvaranto ja kasvu osoittautuivat tehdyissä tutkimuksissa huomattavasti aiemmin arvioitua suuremmiksi. Tämä havainto olikin osaltaan mahdollistamassa höyrysahojen rakentamiskiellon kumoamisen vuonna 1857. Metsien kestäväan käyttöön perustuva lainsäädäntö oli täten perustunut virhearvioinnille siitä, millainen määrä Suomessa oli metsiä käytettävissä, ja täten vuoden 1851 asetusta voidaan pitää tiukempänä kuin sen olisi metsien kestäväan käytön turvaamisen huomioimiseksi tarvinnut olla.¹⁴⁰

Tällaisia lain kirjaimeen asti kulkeutuneita mielipiteitä analysoitaessa nykyihmisen on kuitenkin niin sanotusti ”nähtävä metsä puilta” ja hahmotettava aikakauden kokonaiskuva. Sen sijaan, että metsiä olisi alettu käyttää kansakunnan talouden parantamiseksi ja viennin edistämiseksi, lehdistö jopa pelotteli kansalaisia metsien vähenemisen seurauksilla. Turkulainen Teknologen-lehti julkaisi vuonna 1848 ruotsalaisen professori *N.G. Sefströmin* kolmiosaisen kirjoituksen, jossa kirjoittaja pohti, kuinka ruotsalaiset käyttävät metsiä usein hyödykseen hankkiessaan varoja viennin edistämiseen. Metsien hakkaaminen paljaaksi altistaa kuitenkin aluetta tuulille, vaikuttaa jonkin verran lämpötiloihin ja erityisesti sateisiin ja veden virtausnopeuteen vesistöissä. Metsien vähenemisestä saattoi Sefströmin kirjoituksen mukaan seurata maataloudelle tuhoisia kuivia kausia ja suuria muutoksia vuodenaikojen rytmiin. Kaiken huipuksi kirjoittaja jopa toteaa puiden puutteen olevan sotaa tai nälänhätää suurempi paha. Jälkikäteen katsottuna on todennäköistä, että Teknologen pyrki Sefströmin kannanoton julkaisulla vaikuttamaan vuoden 1851 metsäasetuksen sisältöön, sillä kirjoituksen julkaisu osui

¹³⁸ Tasanen 2004, s. 188–189.

¹³⁹ Tasanen 2004, s. 243.

¹⁴⁰ Tasanen 2004, s. 310.

lainsäätämisen prosessin ratkaisevaan vaiheeseen. Huomionarvoista tässä onkin se, että kirjoittaja tarjosi ratkaisuksi ja metsien turvaamiseksi nimenomaan tiukempaa lainsäädäntöä.¹⁴¹ Metsäasioihin julkisesti kantaa samana vuonna 1851 otti myös *J.V. Snellman*, joka julkaisi *Litteraturblad*-lehdessä 20-sivuisen kirjoituksen, jota voidaan pitää hänen metsäpoliittisena ohjelmanaan. Kirjoituksen julkaisuhetkellä metsäasetuksen lainsäädäntöprosessi ja suomalaisen metsähallinnon perustamisvaiheet olivat kuitenkin jo niin pitkällä, että kirjoituksella ei voida katsoa olleen suurtakaan vaikutusta, vaikka *L.G. von Haartman* provosoituikin siitä huomattavasti.¹⁴²

Vaikka vuoden 1851 metsäasetuksen 47 §:n mukaan varsinaisilla kruununmailla viljelyksien ja aitausten ulkopuolella kaskenpolton harjoittaminen oli kielletty kuvernöörin luvatta, harjoitettiin tosiasiallisesti kaskemista kruununmailla varsin vapaasti, kuten *Olli Heikinheimo* toteaa vuonna 1915 ilmestyneessä teoksessaan *Kaskiviljelyn vaikutus Suomen metsiin*.¹⁴³ Perintötilojen omistajia kiellettiin kuitenkin väärinkäyttämästä metsäänsä, jottei tilojen veronmaksukyky vaarantunut.¹⁴⁴ Perintötilalliset eivät myöskään saaneet vaarantaa tilojen kannattavuutta.¹⁴⁵ Valvonta jäi kuvernöörin vastuulle.¹⁴⁶ Perintötilallisten oikeudet laki pyrki turvaamaan, sillä, kuten vuoden 1886 metsälainsäädännön uudistusta koskevassa ”Ehdotuksessa metsälaiksi Suomenmaalle” todettiin, olisi sen oikeuden, joka perintö- ja rälssitilallilla oli oman maansa käyttämiseen, rajoittaminen heidän perustuslailla turvatun omistusoikeutensa sortamista. Ehdotuksessa todettiin lisäksi, että tällaisten lain säätämien rajoitusten silmälläpito tuskin olisi mahdollista.

Ehdotus kuitenkin kritisoi voimassa olleen vuoden 1851 metsäasetuksen sanamuotoa, sillä siinä todettiin, kuinka metsien ”järjetön hakkaaminen” saattaa estää niiden uudelleen kasvamisen tai ainakin pitkiksi ajoiksi myöhentää sitä. Ehdotuksen mukaan tällaista ei vuoden 1851 asetuksen turvin voitu estää, sillä siinä pyrittiin ainoastaan turvaamaan tilojen veronmaksukyky. Ehdotuksen nojalla siis pyrittiin taloudellisesta kestävyydestä kohti laajemmin kestävyyyteen suhtautuvaa lainsäädäntöä, sillä metsien uusiutumisen turvaamisella on mahdollista turvata niiden kestävä käyttö. Siinä kiinnitettiin huomiota myös siihen, että käytännössä on vaikeasti todennettavissa, milloin tilan veronmaksukyky todellisuudessa vaarantuu.

¹⁴¹ Tasanen 2004, s. 196.

¹⁴² Tasanen 2004, s. 225–228.

¹⁴³ Heikinheimo 1915, s. 27.

¹⁴⁴ Niemi 2005, s. 134.

¹⁴⁵ 24.2.1911 *Kaiku* no 23, s. 1.

¹⁴⁶ 17.2.1911 *Kaleva* no 39, s. 2.

Lisäksi todettiin, että sellaisella tilalla, jolla on ”suuret viljelykset tahi muut edut”, saatetaan hävittää kokonaisia metsiä ilman, että laki voisi tätä estää millään keinoin. Tämä voimassa olleen lain kyvyttömyys olikin ilmeisesti aiheuttanut Suomessa laajalle levinneen huolen metsien hävittämisestä ja sen seurauksista. Siksi ehdotettiin, että vaikka viljelijöillä oli sillä hetkellä oikeus käyttää metsistään puuta omiksi tarpeikseen, tällaista oikeutta ei heille jätettäisi, jollei asiasta laadittaisi sopimukseen erillistä lauseketta. Metsälainsäädännön uudistusta pohtinut komitea toivoikin tässä kohtaa, että lainkohdan uudistaminen johtaisi vähäisempään metsien tuhlaavaan hakkaamiseen ja poistaisi asiaa koskeneen säännöttömän oikeustilan.¹⁴⁷

Niin kutsutuissa kruununpuistoissa oli kaskiviljelys Ruotsin vallan aikaisen lainsäädännön perintönä kielletty kokonaan, ja niinpä vielä vuoden 1851 metsäasetus määräsi näillä alueilla tapahtuneesta kaskeamisesta ankaramman rangaistuksen muihin kruununmaihin verrattuna. Tähän ryhmään kuuluneita alueita oli kuitenkin ainoastaan Ahvenanmaalla.¹⁴⁸ Muina tärkeinä rajoitteina vuoden 1917 metsäasetuksessa voidaan pitää tammen ja lehtikuusen rauhoittamista kaskeamiselta (48 ja 52 §). Aikaisemmat rajoitukset olivat koskeneet ainoastaan tammea.¹⁴⁹ Mielenkiintoista on, että suomalaisen metsätieteilijä *Lauri Ilvessalon* mukaan vuoden 1917 asetuksen olisi pitänyt tulla voimaan aiemmin kuin vuoden 1918 alusta. Ilvessalo totesi nimittäin melko optimistisesti, että laki olisi kansalaissodan aikana voinut ainakin suhteellisen laajoissa määrin estää halonhakkuiden aikaansaaman metsän hävityksen, minkä ne Ilvessalon mukaan ehtivät tuhansien hehtaarien laajuudella aiheuttaa. Asetuksen aikaisempi voimaantulo ei olisi kuitenkaan pelastanut juuri itsenäistyneen ja sotaan ajautuneen Suomen metsiä tyystin, sillä niitä hävittivät sodan aikana myös Venäjän sotilasviranomaisen linnoituksiin ja muihin sotilaallisiin tarkoituksiin suorittamat sotilaalliset hakkuut, jotka kohdistuivat pääasiallisesti yksityismetsiin.¹⁵⁰

Huomionarvoista myös on, että vuoden 1851 metsäasetuksessa olivat rajoitukset koskien kaskimetsien uutta kaskeamista. Asetuksella pyrittiin nimittäin suojaamaan nuorimpia kaskimetsiä, sillä käytännössä oli havaittu, että maa pilaantuu aivan tiheään uudistettujen kas-
kenpoltojen kautta. Tästä johtuikin asetuksessa määrätty kielto kasketa alue uudelleen en-
nen kuin aikaisemman viljasadon korjuusta oli kulunut 30 vuotta. Tästä määräyksestä kui-

¹⁴⁷ 21.7.1883 Uusi Suometar no 167, s. 1.

¹⁴⁸ Heikinheimo 1915, s. 29.

¹⁴⁹ Heikinheimo 1915, s. 41.

¹⁵⁰ Pakkanen 14.6.2017, s. 30.

tenkin haettiin valtiopäiville jätettävillä anomuksilla joustoa: vuosien 1863–1864 valtiopäiville jättivät Joutsa, Hartola ja Luhanka yhteisen anomuksen 15-vuotiaan kaskialueen käyttämisestä uudelleen. Nämä eivät kuitenkaan poikkeuslupaa saaneet, mutta sen sijaan esimerkiksi annettiin vuoden 1873 valtiopäivillä Savon ja Karjalan osalle Kuopion lääniä paikallisen poikkeamislupa. Vaikka vuoden 1851 metsäasetuksen säännöksiä ei kokonaisvaltaisesti valvottu kovinkaan tarkasti, antavat nämä poikkeusanomukset perustellun mielikuvan siitä, että kaskeamisen aikaväliä koskenutta lainkohtaa valvottiin melko tarkasti. Kuten aiemmin on todettu, sama ei pätenyt metsäasetuksen asettamiin kieltoihin ja rajoituksiin laajemmassa mittakaavassa. Pyydettyihin erivapauksiin suhtauduttiin keskimäärin hyvin kielteisesti. Sen sijaan asetuksessa olleesta velvoitteesta aidata kaskettu alue kahdeksaksi vuodeksi, jottei karja estäisi alueen metsittymistä, annettiin poikkeuslupia kohtalaisen paljon niin, että määräaika voitiin laskea jopa kolmeen tai neljään vuoteen.¹⁵¹

4.4 Eri tahojen metsänkäyttöoikeudet autonomian ajan Suomessa

Metsien kaskeamiseen ja muuhun hävittämiseen liittyy olennaisena osana kysymys metsien omistus- ja käyttöoikeuksista. Eniten puuta kuluttava metsänkäyttömuoto 1850-luvun puolivälin aikoihin oli kotitarvepoltto, vaikkakin kotitarvepoltto alkoi henkeä kohden vähetä jo seuraavalla vuosikymmenellä.¹⁵² Uudistilallisten käyttöoikeuksien voidaan katsoa muuttuneen jo 1860-luvulla, mutta viimeistään 1870-luvulla. Muutoksen juuret voidaan nähdä vuoden 1851 metsäasetuksessa. Kruununtalallinen sai käyttää metsää kotitarpeeseen, kuten rakennuksiin, työkalujen valmistukseen ja polttopuiksi, mutta metsän myyminen talon ulkopuolelle ilman asianomaista lupaa kiellettiin. Samalla tilan metsän käyttö rajattiin lääninhoitajan erikseen osoittamaan lohkoon. Uudistilan metsänkäyttöön tuli kuitenkin pian rajoitteita: vuonna 1892 annettiin asetus, jonka mukaan kruunulle annettiin oikeus kymmenen vuoden kuluessa immissionikirjan antamisesta myydä kaikki tilan mailla kasvavat määrämittaiset puut. Kysymys oli tukkipuista, joiden läpimitta kuuden metrin korkeudella oli vähintään 23 senttimetriä. Valvoakseen kruunun etua senaatti määräsi tukkipuiden otto-oikeuden valvomisen metsähallitukselle.¹⁵³ Tukkipuita ei voitu laskea tilallisten kotitarvekäytön piiriin, sillä niistä voitiin katsoa olevan huomattavan taloudellisen hyödyn, jonka kruunu pyrki käyttämään omaksi hyödykseen. Tavallisen kansan metsänkäyttö oli tuohon aikaan muutenkin voimakkaan säännösteltyä: tämä on huomattavissa esimerkiksi tutkielmassani

¹⁵¹ Tasanen 2004, s. 300.

¹⁵² Tasanen 2004, s. 300.

¹⁵³ Nahkiaisioja 2006, s. 205–206.

aiemmin referoimistani oikeustapauksista, joissa rahvasta syytettiin esimerkiksi luvattomasta kaskeamisesta tai luvattomasta metsänhaaskuusta. Tällaisen sääntelyn taustalla olivat voimakkaan taloudelliset intressit, sillä metsät oli alettu entistä enemmän nähdä arvokkaana luonnonvarana, jonka käytön säännöstelyyn pyrittiin Ruotsi-Suomen sääntelyperinteeseen nojautuen käskyjen, kieltojen ja rajoitteiden keinoin.

J.N. Lang ja muut oikeusoppineet katsoivat 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa maanviljelyksen olevan ainoa oikea elinkeino, joka toi maankäyttäjälle omistusoikeuden käytettyihin maihin. Omistusoikeudesta ei ollut mahdollista puhua lainkaan esimerkiksi kiertelevien metsästäjä-kalastajien tai paimentolaisten kohdalla. Maan ottaminen viljelykseen ei kuitenkaan vielä tuonut pysyvää omistusoikeutta maahan, ja tämä päti myös kaskiviljelyyn. Oikeusoppineet saattoivat katsoa omistusoikeuden muodostuneen vasta, kun ihminen oli uhrannut maahan työtä ja pääomaa.¹⁵⁴ Omistusoikeus oli voimakkaasti sidoksissa myös metsästysoikeuteen, jota käsittelen tämän tutkielman luvussa 4.2. Uudistettaessa vuoden 1898 metsästyslakia itsenäisessä Suomessa vuonna 1918 esitettiin, ettei metsästysoikeutta tulisi enää sitoa maanomistusoikeuteen. Maanomistajat kritisoivat tätä esitystä voimakkaasti, sillä metsästysoikeuden katsottiin olevan hallitusmuodon 6 § suojelema omistukseen perustuva oikeus. Lisäksi maanomistajilla oli oma edustuksensa eduskunnassa, ja tämän katsottiin aiheuttavan haittaa metsästysoikeuden erottamiselle maanomistajuudesta. Näiden seikkojen ohella vedottiin myös siihen, että metsästysoikeus oli hyvin tärkeä seikka Suomen kansantaloudelle, ja näin ollen Suomen edun mukaista olisi pitää metsästysoikeus sidoksissa kansantalouteen ja ottaa näin ollen lakiuudistuksen pohjaksi vuoden 1898 metsästysasetus.¹⁵⁵

4.5 Metsien käytön ja valvonnan asema ja tavoitteet

Metsien käytön valvonnan syntyhetkenä voidaan pitää Suomessa vuotta 1542, jolloin Ruotsi-Suomen kuningas Kustaa Vaasa julisti asumattomat erämaat Jumalan, Kuninkaan ja Kruunun omaisuudeksi. Näin sai alkunsa valtion maanomistus ja samalla tarve sen käytön valvomiseen.¹⁵⁶ Autonomian aikana 1800-luvun Suomessa huolenaiheiksi nousivat metsien kestävyys ja erimielisyydet metsien käytöstä saha- ja vuoriteollisuuden kesken.¹⁵⁷ Vuosisadan alkupuolella merkittävimpiä metsien käyttökohteita olivat kaskeaminen ja tervanpolto,

¹⁵⁴ Nahkiaisola 2006, s. 90.

¹⁵⁵ Hytönen 2007, s. 85.

¹⁵⁶ Ks. esim. <http://www.metsa.fi/metsahallituksenhistoria>.

¹⁵⁷ Ratasvuori 2015, s. 10.

mutta tervan asema vientituotteena hiipui nopeasti 1800-luvun alkupuolella samalla, kun puun käyttö sahateollisuuden tarpeisiin lisääntyi.¹⁵⁸

Vuoden 1851 metsäasetuksella rajoitettiin yleisesti sahaustoimintaa, kunnes 1857 annettiin yleinen höyrysahojen perustamislupa. Yksittäisen sahan vuotuinen sahausaika rajoitettiin kuitenkin vain osaksi vuotta.¹⁵⁹ Isojaon uskottiin helpottavan ristiriitaista tilannetta, kun metsien yhteisomistuksista luovuttiin. Joukko ruukinomistajia huolestui kuitenkin metsien lii-
kakäytöstä ja häviämisestä, mikä sai heidät anomaan metsäasetuksen uudistamista. Vuonna 1841 asetettiin metsäasetusta valmisteleva komitea, joka seuraavana vuonna valmiiksi saamassaan mietinnössä totesi, ettei vielä ollut tarvetta erilliselle metsähallinnolle. Komitea kuitenkin ehdotti metsätalouden ja sahateollisuuden valvonnan asettamista maanmittareiden ja kruununpalvelijoiden hoidettavaksi.¹⁶⁰ Metsien lii-
kakäyttö säilyi viranomaisten huolenai-
heena kauan 1800-luvun loppupuoliskon aikana. Vuonna 1872 asetettiin nimittäin komitea tutkimaan Suomen metsien lii-
kahakkuita. Kaksi vuotta myöhemmin valmistuneessa mietin-
nössään se jatkoi Ruotsin vallan ajan sääntöihin ja rajoituksiin perustuneen lainsäädännön viitoittamalla tiellä ja ehdotti ratkaisuksi uutta tiukempaa metsälakia yksityismetsien säilyt-
tämisen ja paremman hoidon takaamiseksi komitean todettua metsänhävityksen todeksi.¹⁶¹

Ehdotus uudeksi metsäasetukseksi tuli käsiteltäväksi vuonna 1848. Vuonna 1849 asetettiin uusi komitea tutkimaan edellisen ehdotuksia.¹⁶² Senaatin talousosaston varapuheenjohtaja L.G. von Haartmanin esittämien eriävien mielipiteiden vuoksi asetettiin uusi komitea tarkas-
tamaan metsäasetusehdotusta, minkä seurauksena uusi metsäasetus astui voimaan vuonna 1851. Maanmittauksen ylihallituksen yhteyteen perustettiin väliaikainen metsälaitos.¹⁶³ Sen
ensisijaisena tehtävänä oli huolehtia valtion mittavasta metsäomaisuudesta, mutta tämän teh-
tävän suorittaminen edellytti maan metsävarojen inventointia, metsätilastojen ja metsätasei-
den laatimista ja modernin metsätalouden kehittämislinjojen hahmottelua.¹⁶⁴ Itsenäinen
Metsähallitus perustettiin vuonna 1863.¹⁶⁵ Yksityismetsiä valvova virkamieskunta perustet-
tiin vasta vuonna 1917, kun lääninmetsälautakunnat aloittivat uudistetun metsäasetuksen

¹⁵⁸ Ks. esim. <http://www.metsa.fi/metsahallituksenhistoria>.

¹⁵⁹ Poropudas 2012, s. 160.

¹⁶⁰ Tasanen 2004, s. 230.

¹⁶¹ Tasanen 2004, s. 280.

¹⁶² 17.2.1911 Kaleva no 39, s. 2.

¹⁶³ Ratasvuori 2015, s. 10–11.

¹⁶⁴ Kuisma 2006, s. 239.

¹⁶⁵ Suhonen 2008, s. 11.

valvonnan. Aikaisemman, vuoden 1886, metsälain nojalla valvonta oli kuulunut läänien kuvernööreille.¹⁶⁶

L. G. von Haartmanin näkemykset heijastelevat erinomaisesti ajatusta, joka nykyisin tunnetaan kestävästä käytön periaatteen nimellä. Näkemystään metsien käytöstä von Haartman nimittäin kuvaili seuraavin sanoin: *”Maamme metsiin on luonto sijoittanut ainoan rikkautemme lähteen, taloudellisen riippumattomuutemme lähteen. Merenkulkumme riippuu metsiemme tilasta, kauppalaivastomme häviää ja menettää kilpailukykynsä, jos laivanrakennus tulee ylen määrin kalliiksi ja laivoillamme ei ole mitään vietävää satamistamme. Jos metsiä hoidetaan huonosti ja hävitetään, niin loppuu meiltä varat sellaisten tavaroiden ja teollisuustuotteiden vaihtamiseen, joita ei oma maamme voi aikaansaada...”* von Haartmanin perusteet ovat voimakkaan taloudellisia, mutta niistä on selkeästi havaittavissa pyrkimys kestävästä käyttöön ja jatkuvuuteen, sillä von Haartman tiedosti, että metsien huono hoito ja hävittäminen johtaisivat vakaviin taloudellisiin ongelmiin ja menetyksiin. Lisäksi von Haartman kaavaili metsätaloutta koskevaa kestävästä kehityksen ohjelmaa.¹⁶⁷

Metsäasetuksen säätämisen lisäksi vuosi 1851 oli suomalaiselle metsätaloudelle poikkeuksellinen myös siksi, että tuolloin käynnistyi maassamme myös metsähallinto, kun 14. päivänä tammikuuta annettiin julistus väliaikaisesta metsänhoitolaitoksesta ja sen asettamisesta maanmittauksen ylihallituksen yhteyteen. Ennen tätä ei metsähallintoa Pohjois-Suomessa juurikaan ollut. Varhaisimmat Ruotsin vallan ajan metsänhoitoyhdistykset eivät olleet vaikuttaneet metsien käyttöön, ja Venäjän vallan aikana senaatti totesi (1823) keisarin vuonna 1816 antamasta metsänhoidon ja metsätalouden parantamiseen tähdänneestä suunnitelmasta, ettei uudistuksiin tuolloin ollut tarvetta. Metsiä hoidettiin hyvin kuitenkin siellä, missä isojako¹⁶⁸ oli jo pantu toimeen.¹⁶⁹ Isojaon toimittaminen eteni kuitenkin suhteellisen hitaasti, sillä silloin, kun 1860-luvun loppupuolella metsähallinto perustettiin yhdeksi yhtenäiseksi ja itsenäiseksi organisaatioksi, ei isojakoa ollut toimitettu vielä suurimmassa osassa Pohjois-Suomen metsiä huolimatta siitä, että vuoden 1851 metsälain nojalla valtionmetsät tulikin

¹⁶⁶ Niemi 2005, s. 148–149.

¹⁶⁷ Vaara 2013, s. 205.

¹⁶⁸ Isojako oli pääosin vuosina 1750–1850 toimeenpantu tilusjärjestely, jolla pyrittiin kokoamaan talojen pelto- ja niittypalstat yhteen isoiksi, mieluiten talon talouskeskuksen ympärillä sijaitseviksi palstoiksi ja purkamaan metsien yhteisomistus. Ks. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:isojako>.

¹⁶⁹ Ruuttula-Vasari 2004, s. 34–35.

saattaa järjestetyn hoidon alaisiksi eikä niitä tullut rajattomasti luovuttaa uudisasukkaille.¹⁷⁰ Toisin kuin normaalisti on luultu, perustui Ylä-Lapin alueella metsähallinto alusta alkaen vuoden 1851 asetuksentasoiseen metsäasetukseen, eikä vuoden 1886 metsälakiin. Vuoteen 1886 ylin valvontavastuu metsäasioissa oli osoitettu kunkin läänin maaherralle, jolta vastuu siirrettiin uudella lailla metsähallitukselle.¹⁷¹

Yhtenä merkittävimmistä metsien käytön valvonnan keinoista voidaan pitää kansallispuistojen ja muiden luonnonsuojelualueiden perustamista. Maailman ensimmäinen kansallispuisto perustettiin Yhdysvaltain Yellowstonessa vuonna 1872. Sitä ennen oli perustettu Yhdysvaltoihin jo Yosemiten ja Mariposa Groven suojelualueet vuonna 1864. Yhdysvaltain tarjoama esimerkki vaikutti myös suomalaiseen keskusteluun kansallispuistojen perustamisesta.¹⁷² Suomalaisia kansallispuistoja perustettaessa kiinnitettiin 1800-luvun lopulta alkaen huomiota suunniteltaessa maamme ensimmäisiä kansallispuistoja ja perustettaessa ja täydennettäessä puistoverkkoa erityisten maisemakokonaisuuksien säästämiseen. Niitä pidettiin kansallisen identiteetin säilyttämisen ja sivistyksen kannalta merkittävänä. Lisäksi niillä haluttiin edistää kansallista tieteellistä tutkimusta. Itsenäistymisen jälkeen kysymys nousi erittäin tärkeäksi, sillä nuorelle kansakunnalle oli tärkeää rakentaa omia kansallisia instituutioita.¹⁷³ Suomessa ensimmäisen suojelukohteen aseman sai tsaarin vahvistuksella Punkaharju vuonna 1842. Punkaharjulla ei saanut hakata tai kasketa metsää. Muita suuriruhtinaskunnan aikakauden suojelualueita Suomessa olivat Aavasaksa (1877), Imatran kosket (1883) ja Koli (1907). Lisäksi Metsähallitus perusti Koirajoen säästömetsän vuonna 1912, ja siitä kehittyi Salamajärven kansallispuisto. Luonnonpuisto puolestaan perustettiin Pyhä-Häkin alueelle vuonna 1914. Näiden kaikkien alueiden suojelun tarkoituksena oli säilyttää poikkeuksellisen luonnonkauniina ja jylhinä pidettyjä kohteita.¹⁷⁴

5. Autonomian ajan metsästyslainsäädännön suhde kestävän käytön periaatteeseen

5.1 Aluksi

Vaikka tässä tutkielmassa keskitytään käsittelemään suuriruhtinaskunnan aikaista lainsäädäntöä ja sen suhdetta kestävään käyttöön ja kehitykseen, sovelletaan näitä periaatteita yhä edelleen metsäkysymyksissä.

¹⁷⁰ Sillanpää 2006, s. 52.

¹⁷¹ Korpjaakko-Labba 2003, s. 322.

¹⁷² Puhakka & Rytteri 2008, s. 110.

¹⁷³ Puhakka & Rytteri 2008, s. 140.

¹⁷⁴ Suhonen 2008, s. 9.

Ruotsin vallan aika päättyi Suomessa jo vuonna 1809, mutta uudistettua metsästyslainsäädäntöä saatiin odottaa aina vuoteen 1868 asti, jolloin Suomen Suuriruhtinaanmaan Asetus-Kokouksessa 6/1868 säädettiin Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus metsästyksestä ja otuksen pyynnöstä Suomessa. Vaikka vuoden 1868 metsästysasetus menetti autonomian aikana nopeasti merkityksensä 1860–1890 välillä tapahtuneen aseiden määrän voimakkaan kasvun ja laadun paranemisen seurauksena,¹⁷⁵ olen kyseisen lainsäädäntöuudistuksen merkittävyyden vuoksi päättänyt rajaamaan aiheittani. Keskityn tarkastelussani analysoimaan tätä ja vuoden 1898 metsästyslakiuudistusta jättäen Ruotsin vallan ajalta peräisin olevan lainsäädännön tietoisesti tarkastelun ulkopuolelle ja pitäytyen autonomian aikana laadittujen lakiuudistusten tarkastelussa. Pureudun seuraavassa kuitenkin ensin lyhyesti suomalaisen metsästyslainsäädännön syntyhistoriaan.

5.2 Metsästyslainsäädäntö Ruotsi-Suomessa

Suomalaisen metsästyslainsäädännön ja metsästyskulttuurin ymmärtämiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että suomalainen metsästysperinne poikkeaa vahvasti eurooppalaisesta perinteestä, jonka nojalla metsästys oli ylempien yhteiskuntaluokkien, kuten kuninkaallisten ja aateliston, erityisoikeus. Ensimmäisen kerran Suomessa sovellettavassa laissa on metsästyksestä mainittu vuosina 1347–1352 valmistuneessa lakikokoelmassa, joka tunnetaan yleisemmin Maunu Eerikinpojan maanlakina. Maanlaissa oli metsäkauriin ja hirven metsästys varattu ainoastaan kuninkaalle, mutta laki rajasi Suomen tämän säännöksen ulkopuolelle. Subjektiivinen metsästysoikeus sai alkunsa vasta perustuslain hengessä säädetystä Ruotsi-Suomen talonpoikain magna chartasta.¹⁷⁶ Koska metsästyslainsäädännön historia ulottuuikin täten Suomessa kauas menneisyyteen, tarkastelen tässä luvussa lyhyesti Ruotsi-Suomen metsästyslainsäädäntöä, jotta Suomen suuriruhtinaskunnan lainsäädäntö voidaan asettaa paremmin oikeaan historialliseen asemaansa.

Vuonna 1442 valtaosa Maunu Eerikinpojan maanlaista uudistettiin Kuningas Kristofferin maanlaiksi, mutta sen sisältö säilyi pitkälti samanlaisena, vaikka paikoitellen laeissa olikin huomattavia eroja. Metsästystä koskevat säännökset oli sijoitettu rakennuskaareen, eli jo tuolloin metsästysoikeus oli syötävän riistan osalta pitkälti kytkeytynyt maanomistusoikeuteen, ja näin ollen metsästysoikeus oli luettavissa talousoikeudelliseksi kysymykseksi. Muita kuin petoeläimiä ei saanut metsästää toisen mailla. Olennaista kuitenkin oli, että suomalaisessa maanomistusoikeudessa tyypillistä oli, että varhaiset perhekunnat ja sittemmin kylät

¹⁷⁵ Pohja-Mykrä ym. 2005, s. 287.

¹⁷⁶ Ilvesviita 2005, s. 99–102.

pitivät hallinnassaan kylän maita. Tästä johtuen kaikilla kyläläisillä oli oikeus metsästykseen ja muuhun alueiden nautintaan.¹⁷⁷

Kristofferin maanlaki säilyi Ruotsi-Suomessa voimassa aina vuoteen 1734 asti, mutta metsästystä koskevia lainkohtia muokattiin jo ennen tätä lukuisin erityisasetuksin, joista tärkeimpinä voidaan pitää vuosien 1647 ja 1664 asetuksia. Vuoden 1647 metsäsääntö perustui metsien käytön turvaamisen osalta vahvasti taloudellisen kestävyysperiaatteille, sillä sen turvin rajoitettiin kaskeamista sekä jalopuiden ja laivanrakennukseen soveltuvien puiden kaatamista.¹⁷⁸ Vuoden 1664 metsälainsäädäntö on tulkittavissa ensimmäiseksi varsinaiseksi Ruotsi-Suomen metsästyslaiksi.¹⁷⁹ Vuonna 1664 metsästys asetettiin, varsinkin hyödyllisinä pidettyjen eläinten, kuninkaan ja aatelin yksinoikeudeksi.¹⁸⁰ Suomen maanlakien säännökset suurriistan metsästyksestä kuitenkin jäivät voimaan. Kovin paljota ei voida katsoa myöskään 1734 lain tuoneen, jollei oteta huomioon jakoa hyödyllisiin ja haitallisiin eläimiin, sillä tämä jaottelu edellytti vahinkoeläinten ampumista.¹⁸¹ Vastaava edellytys toistui myös myöhemmässä lainsäädännössä Suomen suuriruhtinaskunnan aikana, kuten myöhemmin tässä tutkielmassa tullaan esittämään. 1700-luvun aikana metsälainsäädäntöä ensin tiukennettiin, mutta lopulta sitä päädyttiin löysentämään liberalismiin ihanteita noudattaen.¹⁸²

Tässä kohtaa voidaan kuitenkin todeta, että 1800-luvun alussa Suomessa kehkeytynyt, erityisesti susiin kohdistunut, voimakas petoviha oli sinänsä ymmärrettävää aikakauden yhteiskunnalliset olosuhteet huomioon ottaen. Petoviha ei kohdistunut susiin ainoastaan Suomessa, sillä sudet hävitettiin koko Euroopan alueella lähes sukupuuttoon 1800-luvun aikana. Niihin alettiinkin suhtautua arvokkaana osana villiä luontoa vasta 1900-luvulla.¹⁸³ Koska susien luontaisena pidettävän riistan määrä väheni, niitä pidettiin vakavana uhkana Suomen maa- ja karjataloudelle, vaikkakin jälkikäteen arvioituna kenties hieman liioitellussa mittakaavassa.¹⁸⁴ Susien on kuitenkin dokumentoitu lisäksi surmanneen lapsia: viimeisin suomalainen suden uhri oli viisivuotias *Kalle Grönroos* marraskuussa 1881.¹⁸⁵ Samoihin aikoihin puhuttiin jopa ”tappajasusista”, jotka ovat ilmeisestikin tappaneet peräti 22 alle kymmenvuotiaasta lasta Turun seudulla. Kaiken kaikkiaan merkittiin 1800-luvulla kirkonkirjoihin 134

¹⁷⁷ Ilvesviita 2005, s. 99–100.

¹⁷⁸ Pappila 2011, s. 19.

¹⁷⁹ Ilvesviita 2005, s. 101.

¹⁸⁰ 1.1.1911 Työväen kalenteri no 4, s. 127.

¹⁸¹ Ilvesviita 2005, s. 102.

¹⁸² Pappila 2011, s. 19.

¹⁸³ Borgström 2011, s. 14.

¹⁸⁴ Ilvesviita 2005, s. 83.

¹⁸⁵ Lappalainen 2005, s. 93.

suden tappamaa ihmistä, joista suurin osa oli lapsia.¹⁸⁶ Myöhemmin on kuitenkin esitetty epäileviä kommentteja susien surmaamien lasten lukumäärän suhteen. Esimerkiksi Turun yliopiston eläinmuseon konservaattori *Ari Karhilahti* arveli, että ainakin joissain tapauksissa saattoi olla kyse aviottoman lapsen hylkäämisestä metsään. Tästä huolimatta susipelon on todettu olevan edelleen nykyäänkin yleistä 1800-luvulla tapahtuneiden susisurmien sekä susitarinoiden ja satujen vuoksi.¹⁸⁷ Tutkijapiirien näkemyksen mukaan susiin suhtautumiseen on vaikuttanut myös petoviha, jonka vimmassa susista on kansan suussa tehty lasten ja koirien tappajia ja täten lietsottu susivihaa entisestään.¹⁸⁸ Myöhemmin on Turun seudulla tapahtuneiden susisurmien arveltu johtuneen suden rabieksista, mutta näin ei susiin perehtyneen ja niistä kirjan kirjoittaneen biologi *Mervi Laaksosen* mukaan ollut, vaan todennäköisemmin kyse oli yhdestä tai useammasta sudesta, jotka käyttivät lapsia ravinnokseen. Tätä teoriaa puoltaa se, että susisurmat tapahtuivat jokseenkin laajalla alueella ja pidemmällä aikavälillä.¹⁸⁹

Vaikka Ruotsi-Suomen lainsäädäntö olikin asettanut metsästyksen yläluokkien yksinoikeudeksi jo 1664, ei tämän kysymyksen puimisesta päästy eroon vielä vuosisatoihin. Eduskunnassa esitettiin vielä vuonna 1909, että metsästyksestä pitäisi tulla Suomessa kaikkien kansalaisten oikeus ottaen kuitenkin paikallisten olojen perusteella tehtävät rauhoitukset huomioon. Näitä rauhoituksia katsottiin tarvittavan hyödyllisen metsäriistan rauhoittamiseksi ja lisääntymisen turvaamiseksi sekä metsästyksen järjestämiseksi niin, ettei se tuottaisi maanviljelykselle tai karjanhoidolle haittaa.¹⁹⁰

5.3 Villieläinten kohtelu ja luokittelu

5.3.1 Metsästys ja eläinrääkkäys autonomian aikana

Eläinrääkkäys kiellettiin Suomessa asetuksella ensimmäisen kerran vuonna 1864. Eläinrääkkäykseen ei kuitenkaan suhtauduttu eläinten oikeuksien näkökulmasta, vaan eläinrääkkäystä

¹⁸⁶ Lappalainen 2005, s. 157–160.

¹⁸⁷ Borgström 2011, s. 60

¹⁸⁸ Ks. <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074078089/Tappajasusi+oli+taytta+totta+1880luvulla>.

¹⁸⁹ Ks. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ymp%C3%A4rist%C3%B6/turun-ihmissy%C3%B6j%C3%A4susi-ei-ollut-raivotautinen-1.129170>.

¹⁹⁰ 1.1.1911 Työväen kalenteri no 4, s. 127.

pidettiin pääasiallisesti siveettömänä ja yleistä raakuutta ja väkivaltaisuutta lisäävänä tekona.¹⁹¹ Esimerkiksi *Allan Serlachiuksen* kirjoittama *Suomen rikosoikeuden oppikirja* vuodelta 1912 mainitsee eläinräökkäyksen ainoastaan lyhykäisyydessään yhteiskunnassa vallitsevan hyvän tavan vastaisena rikoksena.¹⁹² Eläinsuojelulainsäädännön ohella voidaan metsästyssääntelyn käsittää sisältävän eräänlaisen eläinsuojelullisen näkökulman siltä osin kuin kyse on metsästysmenetelmien rajoittamisesta eläimille aiheutuvan kärsimyksen vuoksi. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, että autonomian aikana koti- ja villieläimiin suhtauduttiin voimakkaan eri tavoin, sillä erillisen sääntelyn seurauksena lainsäätäjät olivat pitkään sitä mieltä, että ainoastaan kotieläimiin saattoi kohdistua eläinräökkäystä. Näin ollen niin vuoden 1864 laki kuin vuoden 1889 rikoslain 43:5 koskivat sanamuotonsa perusteella ainoastaan jonkun omistamaa eläintä ja sen räökkäämistä tahallisesti: täten omaisuudensuojaa ei voinut käyttää perusteena omistettujen eläinten mielivaltaiselle kohtelulle vuoden 1864 lain säätämisen jälkeen.¹⁹³ Eläinräökkäysasetuksen ihmislähtöinen näkökulma näkyi myös siinä, että asetuksen mukaan raskauttavaksi seikaksi voitiin katsoa, jos joku räökkäsi eläintä koottaakseen jotain tämän omistajalle.

Vuoden 1898 metsästysasetus ulotti vihdoin eläinsuojelulliset toimenpiteet myös metsästyseen, mutta vielä tuolloinkaan ne eivät koskeneet kuin hyödyllisinä pidettyjä eläimiä, sillä vahinkoeläimiin suhtauduttiin edelleen ainoastaan taloudellisesti, koska niiden katsottiin yhä edelleen uhkaavan niin laajojen kansanosien välttämätöntä toimeentuloa. Eläinsuojelujärjestöissä ei suhtauduttu kovinkaan kielteisesti vahinkoeläiminä pidettyjen eläinten suhteellisen pidäkkeettömään pyyntiin. Tällaiset näkemykset autonomian ajan yhteiskunnassa selittyvät riistaeläimien ja riistasta ihmisen kanssa kilpailleiden eläinten eroilla, sillä viimeksi mainittuja pidettiin halveksuttavina ja uhkaavina.¹⁹⁴ Riista- ja muiden eläinten kohtelua inhimillistävä prosessi on kansainvälisesti tulkittuna alkanut jo 1500-luvulla, minkä jälkeen 1800-luvulle asti tullessa eläinten asema on muuttunut voimakkaasti sekä sosiaalisesti että historiallisesti tarkasteltuna. Koti- ja villieläinten kohteluun liittyvän lainsäädännön kehittymisen lisäksi tyypillisiä esimerkkejä tästä ovat *Keith Thomasin* vuonna 1983 kirjoittaman ja sittemmin klassikoksi nousseen analyysin¹⁹⁵ nojalla muun muassa voimakas sentimentaalinen

¹⁹¹ Kokkonen 2007, s. 26.

¹⁹² Kokkonen 2007, s. 5.

¹⁹³ Kurki 2013, s. 440.

¹⁹⁴ Laitinen 2007, s. 42–44.

¹⁹⁵ Thomas, Keith 1983: *Man and the Natural World*.

kiintymys eläimeen, romantisoitu kuva luonnonmaisemasta ja maaseudusta sekä koetut riskit ja syyllisyys eläinten teurastuksesta. Thomasin näkemyksen mukaan inhimillistyneen eläinten kohtelun taustalla on urbanisoituminen ja valistusaika. Eläimiä alettiin ymmärtää hänen mukaansa vasta sitten, kun etäisyys niihin kasvoi, ja näin ollen eri yhteiskuntaluokien näkemykset eläimistä saattoivat poiketa vahvastikin toisistaan.¹⁹⁶

Katsoisin suomalaisen autonomian ajan metsästyskulttuurin edustaneen optimaalisella tavalla Thomasin näkemyksiä. Vuonna 1865 perustettuun Suomen Metsästysyhdistykseen liittyivät pääasiassa kaupunkilaista elämäntapaa viettävät ylempien säätyjen edustajat, jotka metsästivät kotitarpeiden sijaan vapaa-ajan huvinaan. Urbanisoitunut elämäntyyli ja riippumattomuus saatavasta riistasta heijastelivat tilanteessa selkeästi yhdistyksen jäsenten esittämiin asenteisiin ja mielipiteisiin metsästyksen kehittämistarpeista, sillä yhdistyksen jäsenet pyrkivät vaikuttamaan metsästyslainsäädäntöön tuoden lainsäädäntökeskusteluun eläinsuojellisuuden aspektin. Kotitarvemetsästäjillä ei ollut intressiä pyytää eläimiä eettistä tarkastelua kestäväällä tavalla, vaan keskittyä ainoastaan siihen, että riistakanta pysyy lukumäärällisesti riittävänä myös tulevaisuudessa.

Huomattavasti pidemmälle eettisessä kehityksessä oli ehditty esimerkiksi Ruotsissa. Ruotsin uusi metsästyslaki astui voimaan vuonna 1912, ja näin maassa kiellettiin kiduttavien pyydysten kuten haukkarautojen käyttäminen; haukkaraudat olivat osoittautuneet hyödylliseksi petolintujen hävittämisen välineeksi. Ruotsissa oli kuitenkin todettu, että rautoihin saattoi tarttua haukkojen ohella hyödyllisiä ja harmittomina pidettyjä lintuja. Lisäksi maassa todettiin, ettei voitu pitää perusteltuna vähentää liiaksi petoeläinten kantaa, sillä näilläkin eläimillä katsottiin olevan tärkeä merkitys luonnon kannalta.¹⁹⁷ Vastaavan kaltainen eettisen kehityksen linja päti myös Englantiin, kuten Suomen metsästyslehti kirjoittaa 1.1.1906 ilmentyneessä numerossaan. Lehden mukaan Englannin parlamentissa ehdotettiin kidutusta tuottavana rautojen käyttämisen kieltoa petolintujen pyynnissä, vaikka nämä linnut tuhoavatkin ”hyödyllisiä otuksia”. Lehden mukaan Suomessa ehdotti kuusi talonpoikaissäädyn edustajaa samaan aikaan maamme valtiopäivillä, että Suomessa pitäisi pinta-alaltaan noin puoleen maata palauttaa oikeus pyytää metsälintuja kotitarpeisiin satimilla. Tällaiseen suostumalla olisi Suomen metsästyslainsäädäntö ajautunut jokseenkin takaperoiseen kehitykseen, sillä jo vuonna 1894 säätyjen anomuksesta asetettu metsästyslakikomitea katsoi satimien käyttämisen yhdeksi kieltämiskelpoisuuden pääsyksi hyödyllisten lintujen pikaiseen sukupuuttoon

¹⁹⁶ Ilvesviita 2005, s. 80–81.

¹⁹⁷ 1.8.1915 Metsätaloudellinen aikakauskirja no 8-9, s. 64.

vievän hupenemisen. Komitea totesikin lausunnossaan, että pyydyksien suurimpana haittana on, ettei niitä käytettäessä ole mahdollista valita, millainen eläin saaliiksi valikoituu, ja näin ollen ansapyynti tuottaa metsäriistalle suurta tuhoa. Lisäksi mainittiin metsosta ja teerestä, että näiden lintulajien edustajista pyydyksiin tarttuvat koiraslintuja paljon suuremmalla todennäköisyydellä naaraslinnut, jotka oleskelevat suuren osan vuodesta maassa. Näin ollen pyydysten käyttäminen on haitallista metsojen ja teerien suvunjatkamiselle.¹⁹⁸ Lehdistöissä petolintujen pyytämisen kuitenkin katsottiin olevan taloudellisesti niin hyödyllistä, että niistä saatava hyöty korvasi paalurautojen ja muiden pyydysten linnuille mahdollisesti aiheuttaman kärsimyksen.¹⁹⁹

Yllä kuvatun kaltainen suhtautumisen muutos villieläinten kohteluun on haastava kysymys, kun sitä tarkastellaan suhteessa kestäväan käyttöön tai kehitykseen. Kestävän käytön periaatteella ja sitä heijastelevilla näkökannoilla pyritään siihen, että ihminen voisi myös tulevaisuudessa käyttää hyödykseen luonnonvaroja, joihin riista lukeutuu. Eläimiä kiduttava metsästäminen ei sinällään kuitenkaan estä metsästystä tai kannan ylläpitoa myös tulevaisuudessa. On kuitenkin otettava huomioon, että hyödyllisiä villieläimiä ei saanut metsästää satimia käyttämällä. Voidaankin katsoa, että hyödylliseksi luokiteltavat villieläimet olivat ainakin osittain lainsäädännöllisesti rinnastettavissa kotieläimiin, joita nimenomaisesti kasvatettiin ihmisen hyödyksi. Autonomian kestävä kehityksen periaatteen pohjana ei siis niinkään ollut luonnon monimuotoisuuden suojele puhtaasti luonnonsuojelullisten näkökulmien vuoksi tai eläinten oikeudet eläinten hyvinvoinnin kannalta, vaan ihmisen itsensä säilyminen ja taloudelliset intressit olivat asiassa etusijalla. Täten tulkitsisinkin aikakauden eläinoikeuskysymyksen taloudellisesti kestävä kehityksen ilmentymäksi, joka alkoi saada itsenäistymisen lähestyessä asteittain eettisiä piirteitä.

Petolintuihin alettiin kiinnittää Suomessa 1900-luvun alkupuolella positiivisella tavalla huomiota muutoinkin kuin kiduttavien pyyntikeinojen osalta. Esimerkkinä mainittakoon, että huhtikuussa 1913 Suomen eläinmaailman tuntemuksen edistämisen tehtäväkseen ottanut Pro fauna et Flora Fennica -seura²⁰⁰ valitsi maisteri *Rolf Palmgrenin* ehdotuksesta ja aloitteesta

¹⁹⁸ 1.1.1906 Suomen metsästyslehti nro 4, s. 11.

¹⁹⁹ Ilvesviita 2005, s. 130.

²⁰⁰ 1.2.1917 Luonnon ystävä no 1, s. 23.

komitean, jonka tuli laatia parannusehdotuksia voimassa olleeseen metsästyslakiin erityisesti siihen nähden, että oli tarpeellista saada laillista turvaa estämään petolintuja uhkaava hävitys, sillä seura piti petolintuja tärkeänä lintumaailman osana.²⁰¹ Eläinten oikeuksien ajamisen voikin katsoa olevan nimenomaisesti Pro fauna et Flora Fennican ja muiden eläin- ja eläinsuojelujärjestöjen intressinä. Sekä historiassa että nykypäivänä tällaiset tahot ovat kuitenkin voimakkaan marginaalisia muuhun yhteiskuntaan verrattuna. Niiden intressit ovat lisäksi huomattavan ristiriitaisia muiden tahojen taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin intresseihin nähden. Voitiikin pitää selvänä, että eläinoikeudellisilla ryhmittymillä tuli olla takanaan muita yhteiskunnallisia vaikuttajia. Eläinsuojelulainsäädännön kehittymisen kannalta 1800- ja 1900-luvun vaihteessa oli erityisen merkityksellistä yhteiskunnallisten valtasuhteiden suotuisa jakautuminen. Näihin valtasuhteisiin ja aikakauden eläinsuojelulainsäädännön poliittiseen luonteeseen on aiemmin perehtynyt *Suvi Kokkonen* (2007) omassa pro gradu -tutkielmassaan Ihminen ja poliittinen eläin - Eläinsuojelun oikeushistoria Suomessa 1864–1934.

Seura katsoi, ettei metsäriistan aseman auttaminen sallinut viivytystä, ja näin ollen ehdotti, että voimassa oleva metsästyslainsäädäntö tulisi uusia uudenaikaisten, järkiperaisten ja inhimillisten periaatteiden mukaisesti.²⁰² Lainsäädäntöuudistuksessa tuli Pro fauna et Flora Fennica -seuran näkemyksen mukaan kuulla asiantuntijoita kaikilta niiltä aloilta, joita metsästyslainsäädäntö koskee. Näiksi aloiksi lueteltiin maanviljelys, metsänhoito, metsästys ja puutarhanhoito sekä luonnontieteiden ja eläinsuojelutyön edustajat.²⁰³ Komitea, joka seuran aloitteesta myöhemmin asetettiin, lausuiikin ehdotuksessaan, että metsästysasetuksesta tulisi poistaa määräys, että kotkasta ja muista tapetuista petolinnuista tulee maksaa palkkio. Lisäksi komitean näkemyksen mukaan asetuksen sisältämästä vahinkoeläinten luettelosta tuli poistaa kotka, huuhkaja, hiiriäispöllö, tunturipöllö, jalohaukat, mehiläishaukka, piekana-haukka ja hiirihaukka sekä kalasääski. Maanviljelykselle hyödyllisinä lintuina rauhoittaa tuli sen sijaan liuta eri petolintulajeja.²⁰⁴ Komitea niin ikään totesi, että kuntien tehtävänä tulee olla huolehtia määräyksien noudattamisesta ja rikkomusten ehkäisemisestä. Huomionarvoisena vertailukohtena ajan muuhun keskusteluun nähden voidaan komitean näkemyksissä kiinnittää huomiota siihen, että niiden nojalla metsästysoikeudenomistajalla tulee olla oikeus

²⁰¹ 1.1.1916 Metsämies no 3, s. 46.

²⁰² 1.2.1917 Luonnon ystävä no 1, s. 24.

²⁰³ 1.12.1916 Metsästys ja kalastus no 12, s. 360.

²⁰⁴ 1.1.1916 Metsämies no 3, s. 46.

tarvittaessa väkivalloin karkottaa mailtaan, saariltaan ja rantamiltaan henkilöt, joiden epäilään kulkevan siellä luvattomasti.²⁰⁵

Seuran näkökulma on yksi harvoja puhtaasti kestävän kehityksen ympäristöllistä näkökulmaa edustavia kantoja, jotka ovat löydettävissä aikakauden lainsäädäntökeskustelusta, ja on asettelultaan täysin erilainen kuin petoeläinten tappamista kannattavien intressitahojen esittämät näkemykset. On kuitenkin huomionarvoista, että myös komitea kiinnitti mietinnössään huomiota taloudellisiin ja ihmisille hyödyllisiin seikkoihin maataloudelle hyödyllisten petolintulajien listauksen muodossa, joten myöskään seuran toimintaa ei voida pitää yksinomaan kestävän kehityksen ympäristöllisiä seikkoja huomioivana. Järjestöjen ja seurojen asema voidaan muutenkin nähdä suhteellisen tärkeänä aikakauden eläinsuojelukeskusteluissa: vuoden 1908 alussa kirjoitettiin, kuinka Eläinystävät-yhdistys lupasi palkkion toistaiseksi jokaiselle, joka saattoi viranomaisten tietoon rikokset, jotka koskivat rauhoitettujen lintujen munien hävittämistä pesistä.²⁰⁶

Inhimillisen pääoman näkökulmasta lintujen metsästyksen puolesta pureuduttiin vuonna 1907. Suomen metsästyslehti kirjoitti tuolloin metsästysasetuksen uudistamista koskevia eduskuntaesitys- ja anomusehdotuksia listatessaan, kuinka lintujen metsästys oli tuolloin Suomen pohjoisimmissa osissa tärkeä osa ihmisten toimeentuloa ja täten metsästys merkittävä paikallisten ihmisten elinkeino. Metsästykselle oli Pohjois-Suomessa lehden mukaan huomattavasti ongelmia aiheuttanut se, että suurin osa alueen maista kuului kruunulle, ja näillä mailla oli metsästystä alettu voimakkaasti supistaa metsästysseurojen hyödyksi. Lehden esittämään kantaan nojaten tällainen kehitys oli omiaan johtamaan metsästyselinkeinon totaaliseen kuihtumiseen ja siihen, että riistaeläimet jäisivät petoeläinten syötäväksi. Tämä taas puolestaan johtaisi petoeläinten huomattavaan lisääntymiseen.²⁰⁷ Tällaisessa näkemyksessä yhdistyvät oikeastaan sekä kestävän kehityksen inhimillinen että taloudellinen näkökulma: metsästyselinkeino on luettavissa Maailmanpankin pääjohtaja *Ismail Serageldin* 1990-luvun alkupuolella tekemän kestävän kehityksen neljän pääomalajin jaotteluun tukeutuen kestävän kehityksen inhimilliseen pääomaan, johon lukeutuvat nykypäivänä muun muassa osaaminen, tiede, tutkimus ja kehitys sekä patentit.²⁰⁸ Metsästystä ei voida pitää yksinomaan ampumisena ja tappamisena, vaan erityisesti elinkeinona siihen liittyi huomattava

²⁰⁵ 1.12.1913 Metsästys ja kalastus no 12, s. 334.

²⁰⁶ 1.1.1908 Eläinsuojelu no 5, s. 66.

²⁰⁷ 1.9.1907 Suomen metsästyslehti, s. 217.

²⁰⁸ Ks. esim. http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys.

määrä osaamista ja tietämystä. Petoeläinten lisääntyminen on erityisesti aikalaisten näkökulma huomioon ottaen tulkittavissa puolestaan taloudellisesti kestävä kehityksen kysymykseksi, sillä petoeläimet lukeutuivat lainsäädännössä haittaeläimiin, jotka käyttivät ravinnokseen taloudellisesti hyödyllisiä riistaeläimiä ja aiheuttivat ihmiselle näin taloudellista tappiota.

Vaikka monet eri tahot ilmaisivatkin tarpeen laajentaa metsästysoikeus koskemaan kaikkia kansanryhmiä, nämä tarpeet eivät herättäneet senaatissa vastakaikua. Keskusteltaessa 1910-luvun alkupuolella metsästyslainsäädännön uudistamisesta haluttiin päästä eroon vuoden 1898 metsästysasetuksen sääntelyyn kirjatusta metsästysoikeuden sitouttamisesta maanomistusoikeuteen huolimatta siitä, että eduskunnassa katsottiin asianomaisessa valiokunnassa vuonna 1914 ilmestyneen Metsästys ja kalastus -lehden mukaan, ettei kesytön metsäriista ole kenenkään omaisuutta ja on näin ollen sen omaisuutta, joka sen ensimmäisenä saa huostaansa otetuksi. Näin ollen oltiin sitä mieltä, että metsästyslainsäädännön uudistus tulisi rakentaa tälle periaatteelle. Valiokunnassa huomautettiin, että jo vuoden 1898 metsästysasetus takasi jokaiselle toisen maalla oikeuden metsästää vahinkoeläimiä. Lisäksi vedottiin jokamiehen oikeuteen, sillä sienten ja marjojen poimimisen todettiin olevan sallittua toisen mailla, koska rikoslain 33 luvun 1 § ei tällaisesta teosta rangaistusta säätänyt. Täten ei lainsäädännössä voitukaan pitää yksinomaan vieraana ajatusta siitä, että luonnonantimet voisivat olla vapaasti toisten otettavissa.²⁰⁹

Metsästys- ja maanomistusoikeuden toisistaan erottavan ehdotuksen toteutuminen olisi mahdollistanut jokaiselle Suomen kansalaiselle mahdollisuuden metsästää kruunun mailla ja jokaiselle kunnan asukkaalle mahdollisuuden metsästää yksityisen mailla kaikkina niinä aikoina kuin metsästyksestä ei olisi haittaa maanviljelykselle ja karjanhoidolle. Ehdotuksessa haluttiin kunnille jättää tarkempi oikeus antaa yksityiskohtaisia ohjeita ja määräyksiä hyödyllisen metsäriistan suojelemisesta.²¹⁰ Senaatti kuitenkin totesi eduskunnan aiheesta annettuun ehdotukseen, että sen toteuttaminen merkitsisi Suomen laissa tähän mennessä voimassa olleiden ja kansan oikeustajuntaan juurtuneiden oikeusperiaatteiden kumoamista.²¹¹ Senaatin kielteinen mielipide aiheuttikin sen, että Kenraalikuvernööriltä saapui 16. päivänä kesäkuuta 1915 ilmoitus ehdotuksen hylkäämisestä.²¹² Senaatti vetosi siihen, että metsästys oli useimmissa oikeusvaltioissa sidottu maanomistusoikeuteen. Lisäksi vedottiin siihen, että

²⁰⁹ 1.5.1914 Metsästys ja kalastus no 5, s. 120.

²¹⁰ 1.1.1917 Asiakirjat: Valtiopäivät no 4_II, s. 12.

²¹¹ 1.1.1912 Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisu no 4, s. 213.

²¹² 1.1.1917 Asiakirjat: Valtiopäivät no 4_II, s. 12.

eduskunnan anomuksen toteuttaminen mitä todennäköisimmin velvoittaisi tekemään vastavia muutoksia myös kalastuksen osalta ja että anomuksen toteuttamisesta olisi seurauksena ”kaikenlaisten metsänotusten täydellinen hävitys”. Maanomistajilla ei nimittäin tällöin olisi enää intressiä suojella metsäneläimiä ja edistää niiden lisääntymistä maillaan, ja samalla metsästäjien lukumäärä kasvaisi huomattavan suureksi. Metsästäjien huomattavasta lukumäärän kasvusta taas puolestaan katsottiin seuraavan metsäneläinten täydellisen hävityksen. Senaatti vetosikin tässä kohtaa siihen, ettei tällainen metsästyoikeuden vapauttaminen vastaisi eduskunnan tavoitteisiin tuottaa metsästyksellä vähävaraiselle kansanosalle lisäravintoa metsäneläinten hävityksen johdosta.²¹³ Julkisuudessa kuitenkin pohdittiin, ettei metsästyslainsäädäntö sellaisenaan maanomistusoikeuteen nojautuvana ollut kansan oikeustajun mukainen, ja näin sitä kirjoitettiin rikottavan sekä salaa että julkisesti.²¹⁴

5.3.2 Hyödylliset ja haitalliset eläimet sekä ”muut otukset”

Villieläinten brutaaliin käsittelyyn kohdistuva vapaamielinen asenne on ollut havaittavissa Suomessa sovelletussa lainsäädännössä kuitenkin jo kauan ennen autonomian aikaa. Sekä Maunu Eerikinpojan (1347) että Kuningas Kristofferin (1442) maanlaeissa todettiin, kuinka ”*Karhun, sudhen ja ketun mahta iocainen caikis paikois wapahdesti tappa*”. Jokainen sai siis tappaa karhun, suden tai ketun vapaasti rangaistuksetta missä tahansa tavattaessa. Karhu oli lainsäädäntömme ensimmäinen eläin, joka luokiteltiin vahinkoeläimeksi. Tämä aiheutti sen, että jo 1800-luvun loppupuolelle tultaessa suomalainen karhukanta oli huvennut huolestuttavan alhaiselle tasolle. Karhunkierroksista oli tullut haluttua kauppatavaraa eritoten helppokulkuisilla alueilla, sillä karhun sai kuka vain ampua toisen maalla, eikä maanomistaja voinut tätä estää tai toimittaa karhua suojaan.²¹⁵ Vuoden 1923 luonnonsuojelulain säätämistä edelsikin vilkas keskustelu karhun rauhoittamisesta. Huomattavimman aloitteen keskustelun aikana teki Tvärminnen eläintieteellistä asemaa pitkään johtanut tohtori *Alexander Luther* 2.12.1911.²¹⁶ Alettaessa uudistaa metsästyslainsäädäntöä katsottiin voimassa olleen lainsäädännön ainakin karhunkaatoa koskevilta osin heijastelevan kaikuja entisaikojen kokemuksesta ja katsantokannasta karhuun, jota ennen pidettiin yhtenä vaarallisimmista vahinkoeläimistä, ja jonka metsästystä tuli täten erityistoimin edistää. Tilanteen katsottiin tästä

²¹³ 1.1.1912 Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisuja no 4, s. 213.

²¹⁴ 1.10.1907 Suomen metsästyslehti, s. 247.

²¹⁵ 1.3.1912 Metsästys ja kalastus no 3, s. 82.

²¹⁶ Mykrä ym. 2006, s. 15.

muuttuneen, ja niin Metsästys ja kalastus kirjoittikin vuonna 1912, että metsästyslainsäädäntöä tulisi hyvissä ajoin alkaa muuttaa, jottei ”karhu, tämä eläinkuntamme kaunistus” kuolisi sukupuuttoon Suomesta.²¹⁷

Susia koskien Venäjän vallan aika toi huomattavan muutoksen, sillä aikaisemmin laissa ollut kansalaisten velvollisuus pyytää susia poistettiin vuoden 1868 metsästysasetuksessa. Velvoite oli pysynyt laissa kaiken kaikkiaan 522 vuotta, sillä se pohjautui vuoden 1347 Maunu Eerikinpojan maanlakiin, ja ainoastaan ”papit, lukkarit ja loisvaimot” olivat vapautettuja velvollisuudesta osallistua susijahtiin aina kutsun käydessä.²¹⁸ (Ks. luku 4.2.2.) Pitkälle 1800-luvun jälkipuoliskolle olivat sen sijaan lähes sellaisenaan säilyneet 1680-luvulla annetut metsä- ja jahtivoutiasetukset. Jahtivouteja oli ollut aluksi vaikeaa saada, koska heiltä vaadittiin luku- ja kirjoitustaitoa, mutta vuonna 1685 Lapin käräjillä Turun läänissä todettiin, ettei jahtivouti tarvinnut petoverkkojen valvonnassa tai ajojen järjestämisessä lukutaitoa. Jahtivoudille valtakirjan luovutti maaherra ja palkanmaksusta vastasivat talonpojat.²¹⁹ Vuoden 1868 asetus siirsi kunnille vastuuta vahinkoeläinten tappamiseksi, eikä enää säätänyt niin tiukasti tapporahasummista. Tästä huolimatta susikantaa verotettiin rankasti 1800-luvun loppupuolella: vuosien 1868–1898 aikana tapettiin 5 598 sutta.²²⁰ Valtiolle vastuu tapporahojen maksamisesta siirtyi puolestaan vuoden 1898 keisarillisella metsästysasetuksella.²²¹ Valtion roolista tapporahojen maksamisessa oli puhuttu ensimmäisen kerran jo vuoden 1882 valtiopäivillä, jolloin hallitus antoi esityksen vuoden 1868 metsästysasetuksen muuttamisesta tapporahoja käsitelleen 10 § osalta. Hallitus katsoi esityksessään, että valtionkin tuli maksaa tapporahaa karhun kaatamisesta. Tapporahat olivat uudelleen esillä poliittisessa keskustelussa vuoden 1888 valtiopäivillä, jolloin säätyesityksessä ehdotettiin palkkioksi karhun kaatamisesta 100 mk, josta kunta maksaisi toisen ja valtio toisen puolen. Asia ei kuitenkaan tuolloinkaan tullut säädyissä hyväksytyksi, sillä sitä käsitellyt talousvaliokunta säilytti yhä edelleen karhun kaatamisesta maksettavan tapporahan kunnan velvollisuutena.²²²

Nimenomaan metsästyslainsäädännön avulla on jo pitkään säännelty luonnonvaraisten eläinten kohtelua.²²³ Vaikka eläimet on kautta historian luokiteltu pääasiassa kotieläimiin ja viljeihin eläimiin, Keisarillinen ja Majesteetin Armollinen Asetus metsästyksestä ja otusten

²¹⁷ 1.3.1912 Metsästys ja kalastus no 3, s. 82.

²¹⁸ Pohja-Mykrä 2014, s. 131.

²¹⁹ Rasila ym. 2003, s. 199.

²²⁰ Bisi 2010, s. 40.

²²¹ Pohja-Mykrä 2014, s. 32.

²²² 25.5.1912 Maatalous no 10, s. 10.

²²³ Weckman 2013, s. 87.

pyynnistä Suomessa (6/1868) nimeää metsästykseksi ”kaikenlaisen otusten tappamisen”. Tämä asetuksen sanamuoto onkin tulkittavissa niin, että sen nojalla myös kotieläinten tappamista pidettiin metsästyksenä. Asetus luokitteli kesyttömät eläimet hyödyllisiin eläimiin, vahinko- ja petoeläimiin ja ”muihin otuksiin”. Vahinko- ja petoeläinten hävittämistä pidettiin toivottavana, kun taas ”muiden otusten” rauhoittamisesta tai hävittämisestä ei ollut lain tasolla säädetty erikseen. Suomessa vallitsi vielä vuonna 1917 petoeläimiä kohtaan voimakkaan kielteinen asenne, kuten Metsästys ja kalastus -lehden ”*petolinnut ovat aivan sydämettömiä eläinrääkkäjiä, jotka omantunnon vaivoja tuntematta jättävät esim. tappamainsa lintujen sadat ja tuhannet poikaset kärsimään pesässään nälkäkuolemaa*” -sitaatista hyvin ilmenee.²²⁴ Tällaisen petolintuja kohtaan koetun asenteen onkin voinut hyvin havaita myös vuoden 1898 metsästysasetus, jossa haitallisten eläinten listalle lisättiin huomattava määrä lintuja: tuolloin vahinkoeläimiksi luokiteltiin suoranaisesti hilleri, vesikkö eli tuhkuri, saukko, järvihylje, hiiriäispöllö, kaikki haukansukuiset linnut, merilokki, räiskä, kuikka eli kaakkuri, uikku, härkälintu, merimetso, korppi, varis, harakka, närhi ja kuusanko. Välillisesti vahinkoeläimiksi luokiteltiin kotivarpunen ja lepinkäiset. Ainoastaan merilokista, korpista ja variksesta tosin maksettiin tuolloin tapporahaa.²²⁵

Käännepäivä voidaan jälkikäteen tarkasteltuna pitää 1860-lukua, jolloin ensimmäinen ihmisen kannalta jokseenkin hyödytön eläin, kottarainen, rauhoitettiin osaksi vuotta.²²⁶ Vuoden 1868 metsästysasetusta edeltäneessä keskustelussa ja myös itse laissa huomioitiinkin ensimmäistä kertaa pikkulinnut. Lisäksi lakiin kirjattiin uutena säädökset vähenevän riistan ympärivuotisista rauhoituksista.²²⁷ Kolmijako hyödyllisiin ja hyödyttömiin eläimiin sekä muihin otuksiin poistettiin vuoden 1898 laissa ilmeisestikin siitä syystä, että vuonna 1896 annetussa metsästyslakiuudistusta koskevassa komiteamietinnössä oli todettu lainkäyttöön liittymättömien eläinluokkien, siis hyödyllisten ja haitallisten eläinten sekä ”muiden otusten” luokittelun, olevan käytännössä merkityksettömiä, joten niistä tulisi luopua. Eläinluokkia oli vuoden 1898 laissa enää täten kaksi, mutta niihin luettiin aiempaan verraten peräti

²²⁴ Laitila 2007, s. 43.

²²⁵ 31.12.1910 Päivä no 48–49, s. 5.

²²⁶ Kehitystä tämän jälkeen voidaan pitää hitaana: Päivä-lehden no 48–49 totesi 31.12.1910, kuinka verrattain moni jokseenkin harvinainen eläin on luokiteltu haittaeläimeksi ja täten metsästettäväksi. Tikka, käki, kottarainen ja muut pienet linnut olivat rauhoitettuja, mutta isoista linnuista ei lehden ilmestyessä voimassa ollut vuoden 1898 metsäasetus säätänyt. Täten lehdessä kirjoitettiin, että metsäasetus puoltaa ainoastaan hyvin vähän kohtuullisiakaan luonnonsuojeluvaatimuksia. (Ks. s. 373).

²²⁷ Mykrä 2017, s. 21, 25.

kolminkertainen määrä lajeja.²²⁸ Eläinluokkien lukumäärän ohella vuoden 1898 laissa voidaan katsoa olleen suuri joukko muita merkittävinä pidettäviä uudistuksia, kuten määräykset yhteisten metsästysalueiden muodostamisesta ja vuokraajien velvollisuus ottaa niissä käyttöön järjestetty metsänhoito sekä ohjesääntö hirvimetsästyksestä ja siitä, missä tätä toimintaa oli oikeus harjoittaa. Viimeksi mainittu oli Suomessa ensimmäinen yritys rajoittaa pientilallisten metsästysoikeutta ja helpottaa suurempien yhtenäisten metsästysalueiden muodostumista. Muita vuoden 1898 metsästysasetuksessa säädettyjä uudistuksia olivat esimerkiksi ajo-oikeuden myöntäminen toisen maalle vain joissain tarkoin määritellyissä tapauksissa sekä hyödyllisen riistan rauhoitusaikojen laadinta ja loukkupyynnin kieltö suurimmassa osassa maata.²²⁹

Autonomian ajan riistanhoito tarkoitti käytännössä petoeläinten ja -lintujen torjuntaa. Tämä oli laajasti hyväksyttyä ja niin ikään myös voimassa olevan metsästysasetuksen kirjaimen ja hengen mukaista.²³⁰ Laki meni niin pitkälle, että vuoden 1898 metsästysasetuksen 25 § lisäsi jopa rahamääräiset palkkiot karhun, suden, ilveksen, ahman tai ketun tappamisesta. Näiden lisäksi kunta oli velvollinen maksamaan korvausta myös tiettyjen lintulajien tappamisesta saman pykälän nojalla. Ajanjaksoa 1800-luvun puolivälistä ensimmäisen luonnonsuojelulain säätämiseen vuonna 1923 onkin osuvasti kuvattu Suomen kaikkein kiivaimman vahinkoeläinvainon ajaksi.²³¹ Ennen kuin sakkorahat määrättiin kuntien maksettaviksi, oli vähäisiä korvauksia haitallisina pidettyjen eläinten tappamisesta maksettu kihlakuntien sakko-rahasta.²³² Hyödyllisten eläinten rauhoitusajoista puolestaan säädettiin erikseen, kuten myös rauhoitusaikojen rikkomisesta.²³³ Rauhoituslainsäädännöllä lisättiin tuntuvasti rauhoitusaikojen pituutta ja rauhoitettujen eläinten määrää. Rauhoitusajat olivat nähtävillä asetuksen kalenteriosastoista eri kuukausien kohdalta.²³⁴

Entistä tarkempaa tarvetta jaotella eläimet niistä saatavan hyödyn mukaan aiheutti metsästysoiminnan luonteen muuttuminen 1860-luvulla, jolloin metsästyksessä oli muuttumassa ruokaa ja muita hyödyllisiä sivutuotteita tuottavasta kotitarvemetsästyksestä urheilu- ja virkistys-harrastukseksi.²³⁵ Metsästysasetuksen sanamuodot osoittavatkin selkeästi taustalla olevan

²²⁸ Mykrä 2017, s. 44.

²²⁹ 1.1.1912 Metsästyks ja kalastus no 1, s. 3.

²³⁰ Ilvesviita 2005, s. 140–141.

²³¹ Mykrä yms. 2006, s. 17.

²³² 1.1.1911 Työväen kalenteri no 4, s. 127.

²³³ Weckman 2013, s. 91.

²³⁴ 1.1.1911 Työväen kalenteri no 4, s. 127.

²³⁵ Kokkonen 2007, s. 43.

intressin, sillä villieläinten mahdollista suojelua toteutettiin ihmisen intressien mukaisesti sen mukaan, oliko kulloisestakin eläinlajista ihmiselle hyötyä vai haittaa. ”Muiden otusten” kategoriaan päätyivät eläimet, joita ei voitu luokitella tämän jaottelun mukaisesti. Metsästyksen muuttumisella urheilu- ja virkistysharrastukseksi oli myös osansa vuoden 1868 metsästysasetuksen uudistamispyrkimyksille. Valvoja-lehti kirjoitti vuonna 1882, kuinka aatelittomat säädöt eivät valtiopäivillä olleet kannattaneet metsästyslainsäädännön uudistamista ja vuoden 1868 asetuksen korvaamista uudella asetuksella. Sen sijaan aateliston edustajien ”*sportti niekat*”, kuten lehti asian ilmaisi tarkoittaen metsästyksen urheilulajina suhtautuvia yläluokan edustajia, muodostivat kyseisessä säädössä enemmistön. Tämä johtikin siihen, että annettu lakiesitys uudesta metsästysasetuksesta oli vahvasti sidoksissa metsästyksen uuteen asemaan urheiluna. Tavallista kansaa koskettavista asioista, kuten petoeläinten kaadosta, ei lehden mukaan tuolloin annettu uusia määräyksiä. Täten lehti kysyikin suhteellisen mahtipontiseen sävyyn, miksi pitäisi säätää uusi asetus, jossa ei ole tärkeitä määräyksiään, kun hallitus voi nykyisten asetusten vallitessa tehdä, ”*mitä Suomen etu ja kunnia vaatii petojen hävittämiseksi*”.²³⁶

Varsinaisten oikeudellisten lähteiden soveltamisen lisäksi metsästämistä yritettiin 1800-luvun Suomessa rajoittaa myös maantapaan vetoamalla. Venäjän johtajien mielipiteet Suomessa tapahtuvasta metsästämisestä vaihtelivat usein suurestikin. Metsästyksen kannattamista perusteltiin paikoin jopa maanpuolustuksellisilla syillä, sillä metsästysoiminnassa metsässä liikkuminen kehittyi metsästystaitojen ohella.²³⁷ Vuonna 1865 perustettiin *Suomen Metsästysyhdistys* tukemaan harrastusmetsästystä ja riistanhoidollisia tavoitteita sekä vaikuttamaan metsästyslainsäädäntöön. Metsästysyhdistyksen perustamisen tarpeellisuudesta oli alettu keskustella ensimmäisen kerran vuosien 1863–1864 valtiopäivillä, joissa keskusteltiin tarpeellisuudesta säätää ajantasainen metsästysasetus. Metsästysyhdistystä pidettiin tarpeellisena, sillä sen olemassaolo valmistaisi kansalaisia uudistetun lainsäädännön tuomiin muutoksiin.²³⁸

Metsästysyhdistyksen perustamiskokouksessa todettiin, kuinka ”*Suomessa on kyllä wanhudesta löytynyt laki, joka määrää, miten ja millä ajoista wuodesta Tapion eläimiä saa pyytää ja tappa*”. Tapiolla viitattiin tässä yhteydessä myös riistaa hallitsevaan metsänjumaan, ja lausahdus itsessään viittasi kunnioittavaan ja riistaa säästävään metsästystapaan, joka

²³⁶ 15.4.1882 Valvoja no 8, s. 188.

²³⁷ Kairikko 2006, s. 15–16.

²³⁸ Suomen Metsästyslehti nro 10 1908, s. 9.

haluttiin palauttaa käytäntöön.²³⁹ Suomen Metsästysyhdistys (toiminnassa 1865–1921) otti aktiivisesti osaa vuosien 1868 ja 1898 metsästysasetusten laatimiseen vaikuttaen niiden sisältöön muun muassa tapporahoja koskevien pykälien osalta. Yksi yhdistyksen päätavoitteista oli edistää petoeläinten hävittämistä, ja niinpä se maksoikin yli 40 vuoden ajan tapporahaa 14 petolintulajista ja kahdeksasta nisäkäslajista.²⁴⁰ Yhdistyksen jäsenet olivat pääasiallisesti hyvin toimeentulevia kaupunkilaisia herrasmiehiä, jotka kävivät lähiseuduilla metsästävässä. Riihimäellä sijaitsevan Suomen Metsästmuseon museopalvelupäällikkö *Ilja Koiviston* mukaan herrasmiehet olivat huolissaan siitä, että tavallinen kansa metsästi maaseudulla mielensä mukaan. Vaikka joitakin säännöksiä oli, ei niitä kotitarvemetsästyksen puitteissa vielä liiemmin noudatettu.²⁴¹ Tästä johtuen hirvien ja muiden riistakantojen kestävä käyttö olikin pitkälti muiden kuin kotitarpeiksi metsästävien huolenaiheena.

Koti- ja villieläinten erillinen kohtelu lainsäädännössä eläinrääkkäyssääntelyn osalta ei kuitenkaan kestänyt koko autonomian aikaa. Eläinsuojelijoiden aktiivisuuden ansiosta vuoden 1908 valtiopäivillä päivänvalon näki joukko aloitteita eläinrääkkäyssäännöksen koventamiseksi (Ks. eläinrääkkäyksestä lisää luku 4.2.3.1). Perusteluina näille esityksille annettiin, että aiempi säännös koski ainoastaan kotieläimiä ja että ”kansaa oli osoittanut raakuutta eläinten kohtelussa”. Näillä valtiopäivillä ei aloitteita kuitenkaan ehditty käsitellä, vaan sen sijaan seuraavilla valtiopäivillä annettiin sisällöltään aina vain jyrkempiä aloitteita. Lopulta laki tuli senaatin ja keisarin hyväksynnän jälkeen voimaan vuonna 1914. Kuten *Joonia Streng* on todennut, eläinsuojelulainsäädännön kehitys oli saanut alkunsa omaisuuden suojaamisesta, joten siksi eläinrääkkäyssääntely oli aluksi kohdistunut ainoastaan kotieläimiin. Lisäksi eläimen julman kohtelun katsottiin vaikuttavan kielteisesti ihmisen luonteeseen ja moraaliin.²⁴² Rinnakkaisena jaotteluna oli, millaisia eläimiä ja millä tavoin kukin yhteiskuntaluokka oli oikeutettu käyttämään hyväkseen.²⁴³ Vuoden 1914 laissa eläinrääkkäyssäännös ulotettiin vihdoinkin kuitenkin koskemaan sekä koti- että villieläimiä.²⁴⁴

²³⁹ Kokkonen 2007, s. 54.

²⁴⁰ Pohja-Mykrä 2014, s. 27.

²⁴¹ <https://yle.fi/uutiset/3-6850784>.

²⁴² Streng 1999, s. 13.

²⁴³ Kokkonen 2007, s. 28.

²⁴⁴ Weckman 2013, s. 94–95.

Eläinsuojelullisesti olennaisia kriminalisointeja olivat vuoden 1868 metsästysasetuksessa kielletyn pyydyksen käyttäminen ja luvallisen pyydyksen tai myrkyn käyttäminen metsästysasetusta muuten rikkovalta tavalla.²⁴⁵ Lisäksi hyödyllisiä eläimiä ei saanut metsästää satimia käyttäen. Tätä kieltoa voidaan pitää yhtenä monista seikoista, jotka ilmensivät 1800-luvun ihmisen ja eläimen välistä voimakkaan hyötyperusteista suhdetta. Tämä suhde kuitenkin kehittyi vähitellen, eikä eläimiä alettu pian enää nähdä pelkästä hyötynäkökulmasta, kuten edellä kuvatut vaatimukset eläinräkkäyssäännösten tiukentamisesta hyvin osoittavat. Niin ihmisen ja eläimen välinen suhde kuin ihmisen suhde metsästämiseen vaihtelivat myös voimakkaan yhteiskuntaluokkakohtaisesti: tavallisen kansan keskuudessa metsästysoikeuden katsottiin kuuluvan kaikille, mutta samaan aikaan ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvat metsästysyhdistyksen jäsenet katsoivat metsästyksen vaativan luvan. Säätyläiset kokivat lisäksi perinteiset pyyntikeinot, kuten ansoituksen, usein epäinhimillisiksi ja raaoksiksi samalla, kun tavallinen kansa suhtautui edelleen metsästämiseen pääasialisesti hyötynäkökulmasta. Tilanne muuttui kuitenkin jo 1800-luvun loppupuolella, jolloin metsästäjät alkoivat vähitellen ajatella, ettei metsästäminen kuuluisi sivistyneeseen yhteiskuntaan kuin eettisiä ja laillisia ohjenuoria seuraamalla.²⁴⁶

5.4 Riistaeläinkannan sääntely lain tasolla

Vuonna 1868 annetun metsästysasetuksen yhtenä tavoitteena oli ylipyynnin säänteleväminen. Suomessa sovellettavan lainsäädännön turvin oli riistaeläinkantoja pyritty suojelemaan ensimmäisen kerran Ruotsi-Suomen lainsäädännössä jo 1600-luvulla, jolloin joidenkin eläinten metsästys rajattiin lisääntymisajan ulkopuolelle tai ainoastaan tiettyjen henkilöiden, kuten kuninkaan, oikeudeksi.²⁴⁷ Koska metsästäminen oli 1800-luvun suomalaiselle tärkeä elinkeino, olivat erityisesti vuosisadan puolivälin nälkävuodet vaikuttaneet verottavasti maamme riistaeläinkantaan. Tultaessa 1880-luvulle oli suomalainen hirvikanta kutistunut niin pieneksi, että hirvihavainnot ja -kaadot ylittivät usein jopa uutiskynnyksen. Esimerkiksi Oulun Wiikko-Sanomat päivitteli huhtikuussa vuonna 1867, kuinka *”hävitetään meidän maassamme tätä metsäimme koristusta oikein kilvalla, huolimatta laisinkaan lain kiellosta sitä vastaan”*. Hirvet ja muut riistaeläinkannat alettiin ensimmäistä kertaa ymmärtää luonnonvaraksi, jota ei voisi verottaa loputtomasti. Seuraavan vuoden metsästysasetus rauhoitti-kin hirven kokonaan.²⁴⁸ Hirven rauhoittaminen säilyi vielä seuraavalla vuosisadalla: laki- ja

²⁴⁵ Weckman 2013, s. 91.

²⁴⁶ Kokkonen 2007, s. 54–55.

²⁴⁷ Tallavaara 2007, s. 20.

²⁴⁸ Tallavaara 2007, s. 20.

talousvaliokunta asetti hirven vuonna 1908 *isompien raatelevien elävien* luokkaan, mikä tar-
koitti sitä, että hirveä olisi ollut oikeus jokaisen metsästää toisen tiluksilla, kuten oli oikeus
metsästää karhua, sutta, ilvestä ja ahmaa. Samalla valiokunta kuitenkin rauhoitti hirven täy-
dellisesti 11 kuukauden ajaksi vuodessa. Aikakauden lehdistö katsoi valiokunnan päätöksen
olleen ensiaskel sille, että kaikenlainen metsästys tulisi maanomistuksesta riippumattomaksi,
vaikka hirvi rauhoitettiin samassa päätöksessä.²⁴⁹

Vaikka hirven merkitys suomalaisessa ravintotaloudessa vähenikin 1800-luvun kuluessa,
sääti myös Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus metsästyksestä vuodelta 1898
(45/1898) hirven metsästämisen olevan ”*toistaiseksi koko maassa ylimalkaan kiellettyä*”.²⁵⁰
Lisäksi muitakin lajeja rauhoitettiin.²⁵¹ Hirvenmetsästyskieltoa voidaankin pitää nimen-
omaan ylimalkaisena, sillä se sisälsi poikkeussäännöksen, jonka mukaan yli 1500 hehtaarin
alueilla voitiin harjoittaa hirvenmetsästystä. Tätä poikkeussäännöstä käytettiin varsin usein,
mutta ainoastaan rikkaamman väestön piirissä, sillä poikkeussäännön edellyttämä maa-ala
oli varsin suuri. Täten työläisille ja pientilallisille oli käytännössä mahdotonta vuokrata näin
isoa maa-aluetta ja saada hirvenmetsästyksen oikeuttavaa poikkeuslupaa.²⁵²

Poikkeuslupaa voitiin käyttää kuitenkin ainoastaan syyskuun kahdeksan ensimmäisen päi-
vän kuluessa, joten ajallisesti sitä ei ole perusteltua pitää kovin merkittävänä.²⁵³ Lain 13 §:n
nojjalla sallittiin lisäksi ainoastaan koirashirven metsästäminen. Tälle on havaittavissa selkeä
kannan jatkumiseen ja vasojen selviytymiseen liittyvä peruste. Vuoteen 1905 asti hirven-
metsästyslupia voitiin myöntää vain Viipurin lääniin, jolloin päätettiin, että lupia voidaan
myöntää myös viiteen eri kihlakuntaan. Lisäksi todettiin vuonna 1914 julkaistussa Keisaril-
lisen Majesteetin Armollisessa esityksessä Suomen Eduskunnalle hirven metsästämisen
muutetuista määräyksistä, että hirvenmetsästyksen olisi sopivinta olla luvallista joulukuun
alkupuoliskolla, jolloin maa on valkoinen ja hirviä on tällöin helpompi löytää ja ajaa takaa.
Koirashirvet ovat kuitenkin tällöin jo saattaneet pudottaa sarvensa, joten niiden erottaminen
naarashirvistä saattaisi olla vaikeaa. Aikaa lokakuun puolivälin ja marraskuun puolivälin vä-
lillä puolsi esityksen mukaan otolliseksi hirvenmetsästysajaksi puolestaan se, että maa oli
tuolloin vielä paljas ja ilma kuitenkin niin viileä, ettei ammutun hirven lihoja ollut vaikeaa

²⁴⁹ 1.7.1908 Suomen metsästyslehti, s. 191.

²⁵⁰ Ks. [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Pyyntitalous\(15300\)](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Pyyntitalous(15300)).

²⁵¹ Kokkonen 2007, s. 83.

²⁵² 16.12.1908 Työmies no 291, s. 2.

²⁵³ 1.3.1911 Suomen metsästyslehti, s. 6.

säilyttää. Pariutumisaika oli niin ikään tuolloin jo ohitse. Näin ollen katsottiin, että hirvenmetsästys tuli saattaa luvalliseksi myös tuohon aikaan vuodesta. Jottei hirvikanta olisi joutunut kuitenkaan kärsimään liikaa, haluttiin laissa säilyttää rajoitus ainoastaan koirashirvien sallittuun ampumiseen ja pitää naarashirvet ja samanvuotiset vasat täten edelleen rauhoitettuna.²⁵⁴

Tämä ei kuitenkaan tuottanut toivottua lopputulosta, sillä lokakuun vallankumouksen jälkeen vuonna 1917 lisääntyi luvanvaraisen hirvenmetsästyksen ohella myös salametsästys.²⁵⁵ Vuosittain kaadettiin virallisesti 200–800 uroshirveä, mutta luvatta kaadettujen määrän arvioidaan olleen moninkertainen.²⁵⁶ Onkin selvää, että vaikka Suomen ensimmäinen kunnollinen metsästyslaki säädettiin vasta vuonna 1934, olivat jo suuriruhtinaskunnan lainsäätäjät tietoisia riistakannan koon sääntelyyn tähtäävistä tavoitteista ja pyrkivät myös täyttämään niitä.

Viljelijälle hirven aiheuttamista vahingoista alettiin vuonna 1898 säätää Keisarillisen Majesteetin Armollisessa Julistuksessa (45/1898). Hirven erityisasema oli havaittavissa myös siten, että vuoden 1898 metsästysasetuksen 8 §:n nojalla kruunu on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hirvi oli tehnyt *”kasvavalle viljalle tahi kootuille eloille tahi rehuille”*. Metsävahinkoja ei tällöin vielä korvattu.²⁵⁷ Yhteiskunnassa, jossa villieläimet jaoteltiin tiukasti niiden hyödyllisyyden mukaan, olisi voinut olettaa, että viljelyksiä tuhoavat eläimet olisi ollut oikeutettua ampua tai muuten hävittää, mutta sen sijaan lain turvin pyrittiin estämään tällainen menettely ja turvaamaan sekä hirvikannan säilyminen että maanviljelijöiden elinkeino. Tälle lainsäädännölliselle ratkaisulle onkin havaittavissa selkeät aikakauden mittapuun kestävä kehitystä heijastelevat perusteet, sillä hirvikannan olemassaolon turvaamisella pyrittiin takaamaan myös tulevien polvien mahdollisuus hirvenmetsästyksen ja riistan hankkimiseen tällä tavoin. Päätös asetettiin kuitenkin kyseenalaiseksi lehdistössä: Itä-Karjala kirjoitti 29.8.1902 ilmestyneessä numerossaan 42, kuinka hirven suojeleminen on johtanut monin paikoin kannan kasvuun niin suureksi, että hirvet ovat alkaneet tehdä tuhoa viljelyksille (Ks. 3). Eriävät mielipiteet heijastelivat eri yhteiskuntaryhmien toisiinsa nähden ristiriitaisia tarpeita, sillä samalla, kun metsästyksen kannalta hirviä tuli pyrkiä suojelemaan ja säilyttämään niiden kanta elinkelpoisena, oli otettava huomioon juuri esimerkiksi maanvil-

²⁵⁴ 1.3.1914 Metsästys ja kalastus no 3–4, s. 4–5.

²⁵⁵ Kairikko 2006, s. 15–21.

²⁵⁶ Nygrén 2009, s. 18.

²⁵⁷ Nygrén 2009, s. 19.

jelijöiden alueelliset intressit. Itä-Karjalan esittämien näkemysten perusteella lehden voidaan katsoa tarkoittaneen, että hirvikantoja tulisi vähentää, koska eläimet aiheuttavat vahinkoa viljelyksille. Tällöin kestävä kehityksen talouden, ihmisen ja ympäristön intresseistä olisi painotettu puhtaasti ihmisen ja talouden näkökulmaa.

Pitäisin kuitenkin ongelmallisena määritellä, mikä tällaisessa tilanteessa olisi nykyaikanaan kestävä käytön kannalta tarkoituksenmukainen ratkaisu. Kannan kasvaessa liian suureksi itse hirvipopulaatio saattaa kokea ongelmia, ja näin sitä tulisi pyrkiä sääntelemään metsästyksen keinoin. Kuitenkaan sitä, että hirvet tai muut eläimet tekevät vahinkoa viljelyksille, ei voida vielä pitää merkinä liian suuresta kannasta, vaan tällaisen kysymyksen määrittelyyn tulisi vastaukset löytää esimerkiksi alueen ravintoketjun epätasapainosta ja muista kannan luonnolliseen sääntelyyn liittyvistä ongelmista. Olennaisempaa olisikin aiheen käsitelystä liittää kysymys eettisestä metsästyksestä kestäväan kehitykseen. Erityisesti nostaisin tässä esille Maailmanpankin pääjohtaja Ismail Serageldin 1990-luvun lopussa muotoilemat kestävä kehityksen pääomakäsitteet. Riistaeläimet itsessään lukeutuvat uusiutuviin luonnonvaroihin, jotka yhdessä uusiutumattomien luonnonvarojen kanssa muodostavat luontopääoman. Muita pääomaryhmiä ovat inhimillinen, sosiaalinen ja fyysinen pääoma.²⁵⁸ Eläimiä kiduttamaton metsästys on eräänlainen inhimillisen ja sosiaalisen pääoman kehityksen yhteiskiteytymä luontopääoman hyväksi. Inhimilliseen pääomaan lukeutuvat tiede ja osaaminen, joiden avulla on kyetty hahmottamaan paremmin eläinten käyttäytymistä ja kivun tunnetta ja näin kehittämään metsästyskeinoja, jotka satuttavat eläintä mahdollisimman vähän. Sosiaalisen pääoman käsitteen alle puolestaan lukeutuvat esimerkiksi lainsäädäntö ja legitimitetti. Kun on kehitetty vähemmän raakoja metsästyskeinoja, eivät ihmiset ole enää pitäneet niin legitimiinä aiempia eläimiä kiduttaneita pyyntikeinoja, ja tällainen suhtautuminen onkin lopulta heijastunut lainsäädäntöön.

Muiden eläinlajien kuin hirven osalta on kuitenkin käyty vähemmän eläintensuojelullista keskustelua. Käsiteltäessä metsästysasetusuudistusta eduskunnassa 8.10.1909 puitiin nimittäin sitä, tulisiko jäniksiä voida metsästää rauhoituksesta huolimatta. Keskustelun aikana

²⁵⁸ Ks. esim. http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys.

edustaja *Kairamo* totesi, kuinka jänikset tekevät suurta vahinkoa rauhoitusaikanaan hedelmäpuutarhoissa, ja että täten lain pitäisi tunnustaa puutarhanomistajille oikeus tappa puutarhassaan vahinkoa tekevä jänis myös rauhoitusaikana. Edustaja *Heikkinen* oli Kairamon kanssa samaa mieltä ja piti jänistä vahinkoeläimenä. Sen sijaan, että edustaja olisi ajanut metsästyslainsäädännön ja eläinten kivuttoman kohtelun valvonnan tiukentamista, painotti Heikkinen myös, että ansojen ja loukkujen käyttäminen tulisi sallia, koska kieltoa niiden käyttämisestä ei kukaan noudata.²⁵⁹ Puutarhaviljelyn harjoittajien oikeuksia metsästyslainsäädäntöön liittyvien kysymysten osalta käytiin läpi myös aikakauden lehdistössä. Luonnonystävä-lehden (1.2.1917) mukaan useat puutarhaseurat aikoivat nimittäin valtuutettujensa kautta tehdä ehdotuksen voimassa olleen metsästyslainsäädännön muuttamisesta puutarhaviljelyn etujen mukaiseksi. Ehdotuksessa todettiin, kuinka vuoden 1898 metsästysasetuksen nojalla rauhoituksen tuomaa suojaa nauttii moni puutarhatoiminnalle vahingollinen eläin, joka teki viljelijöiden näkemyksen mukaan sangen suuria tuhoja ilahduttavasti edistyvälle hedelmäpuuviljelykselle. Vahingollisimmaksi eläimeksi nimettiin jälleen tavallinen jänis (*Lepus timidus*) ja rusakko (*Lepus europaeus*). Lisäksi hyvin vahingolliseksi eläimeksi puutarhanviljelijät nimesivät myös rastaan (*Turdus pilaris*). Ehdotuksen allekirjoittaneet puutarhajärjestöt vetosivat lisäksi tiettyjen, ehdotuksessa tarkemmin lueteltujen ja maanviljelykselle hyödyllisenä pidettävien eläin- ja lintulajien puolesta.²⁶⁰ Vastaavan vetoomuksen oli aiemmin tehnyt Societas pro Fauna et Flora Fennica vuonna 1913.

Merkityksellisimmäksi tästä keskustelusta nostaisin kuitenkin edustaja *Hultinin* näkökannan, jonka mukaan tuolloin voimassa ollut metsästysasetus ei suinkaan ollut laadittu huvi- metsästäjille, vaan metsäriistan säilyttämisen vuoksi. Hultin painotti, että tässä asiassa taloudellinen puoli ei suinkaan saisi mennä eettisen edelle. Perä-Pohjolainen kirjoittikin edustajan todenneen, kuinka ”*On kehitettävä kiduttawia ansoja parempia pyydyksiä, eikä suuren waliokunnan pitäisi kallistaa korwiaan ansojen puolustajien kauniille puheille*”.²⁶¹ Samalla, kun Hultin otti huomioon verrattain nykyaikaisena pidettävät metsästyksen eettiset seikat, kyseenalaisti edustaja *Lohi*, voiko metsästyslainsäädäntöä nojata senhetkisessä Suomessa vielä tällaisiin kysymyksiin, sillä edustaja katsoi metsästyksen olevan useilla paikkakunnilla, esimerkiksi Pohjanmaan alueella, köyhälle väestönosalle huomattava elinkeino. Edustajan

²⁵⁹ Edustaja Heikkinen ei ollut yksin tämän kantansa kanssa: Esimerkiksi Tyrvään Sanomat kirjoitti 14.9.1906, kuinka metsästysasetusta rikottaneen Suomessa pitkälti sen vuoksi, ettei sen tarpeellisuutta käsitetä. Lehden mukaan osa tosin ajattelee vain itseään, eikä kunnioita lakeja. Ks. Tyrvään Sanomat 14.9.1906 Tyrvään Sanomat no 37 s.2.

²⁶⁰ 1.2.1917 Luonnonystävä, s. 24–25.

²⁶¹ 12.10.1909 Perä-Pohjolainen, s. 1.

näkemyksen mukaan voimassa ollut metsästysasetus oli vanhan sääty-yhteiskunnan surullinen jäänne, sillä säätyjaon mukaisesti organisoituneen eduskunnan kokoonpanon kanssa ei suurimmalla osalla kansasta ollut mitään tekemistä.²⁶² Yllä kuvattuun nähden ristiriitaisen näkökulman metsästyksen merkityksestä Suomen köyhimmälle kansanosalle esitti Metsähallitus metsästysasetuksen muuttamiseksi tarkoitetuista toimenpiteistä antamassaan kommentissa vuonna 1911. Metsähallitus ei voinut lausunnossaan asettua ehdotettujen lainsäädäntöuudistusten taakse. Se katsoi Suomesta ja Ruotsista saatuun kokemukseen nojaten, että suurilla metsäseuduilla, missä harjoitetaan vapaata metsästystä, useat pienviljelijät ja mäkitupalaiset ovat alkaneet harjoittaa metsästystä alkuperäisen ammatinsa sijaan laiminlyöden näin maanviljelyksen ja muun säännöllisen työn. Näin ollen ovat tällaiseen ryhtyneet pienviljelijät ja talonpojat totuttautuneet Metsähallituksen näkökulmasta heittäytymään enemmän tai vähemmän tilapäisten elatusmahdollisuuksien varaan. Metsähallitus totesi lausunnossaan, että niin ammattimetsästäjä kuin hänen perheensäkin joutuvat usein köyhyYTEEN ja sitä kautta kunnan huolehdittaviksi, koska metsästys elinkeinona on hyvin epävakaa.²⁶³

Metsästysasetusta ei voida kuitenkaan katsoa mitenkään erityisemmin noudatetun. Esimerkiksi Suomen metsästyslehti kirjoitti 1.10.1907 ilmestyneessä numerossaan, kuinka ennen voimassa olleen metsästysasetuksen astumista voimaan metsänriista oli pohjoisessa ylipäättään vähävaraisen maanviljelijän ”miltei ainoa särvin”. Lehden näkemyksen mukaan olisi tämä ravinnon lähde jotakuinkin kokonaan kielletty, mikäli vuoden 1898 metsästysasetusta noudatettaisiin kunnollisessa mittakaavassa. Tällä lehti viittasi siihen, että lainsäädäntö rajoitti ansojen ja muiden pyyntivälineiden käyttöä ja suosi täten urheilumetsästystä tavallisen kotitarvepyynnin kustannuksella.²⁶⁴ Metsästyksen asema ylipäättään poikkesi huomattavasti Suomen suuriruhtinaskunnan eri osissa. Matkojen pituuden ja kalleuden sekä suuriruhtinaskunnan pohjoisten osien tuon ajan vaikeakulkuisuuden vuoksi etelän kaupungeista ja kaupungistuneilta alueilta vain harvat metsästyksestä urheilun ja hovin vuoksi nauttivat lähtivät pohjoiseen metsästäämään etenkin talvisaikaan. Metsästäjiä pohjoiseen houkutellakseen Suomen metsästyslehti ehdottikin syyskuussa 1907, kuinka olisi aiheellista myös lain tasolla korottaa karhun tapporaha yhtä suureksi kuin ahman, jotta metsästäjille ei jäisi karhuista saatava tapporaha saamatta.²⁶⁵

²⁶² 12.10.1909 Liitto, s. 1.

²⁶³ 1.5.1911 Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisuja no 5, s. 316.

²⁶⁴ 1.10.1907 Suomen metsästyslehti, s. 242.

²⁶⁵ 1.9.1907 Suomen metsästyslehti, s. 219.

Rauhoitusajat haittasivat puutarhureita vielä vuosia tämän eduskunnassa käydyin keskustelun jälkeen, kuten Viipurin Sanomien 7.3.1917 julkaistusta numerosta 28 ilmenee (Ks. s. 1). Jänisten lisäksi puutarhurit pitivät haittaeläiminä esimerkiksi rastaita, mutta ketut he sen sijaan katsoivat hyödyllisiksi eläimiksi. Lainsäädännöllisesti voitiinkin eri tahojen toisistaan poikkeavien intressien johdosta pitää ongelmallisena, kuinka voitiin määritellä, mitä eläimiä oli pidettävä haitallisina ja täten oikeutettuina hävittää rauhoitusajoista huolimatta. Lehti painotti, että metsästysasetusta uudistettaessa on kiinnitettävä tarkempaa huomiota siihen, onko jonkin eläinkannan säilyttäminen tai enennetty tuhoaminen suuremmaksi hyödyksi. Jos näin oli, tuli viranomaisten lehden näkemyksen mukaan laatia tarkemmat määräykset lajin metsästyksestä ja rauhoitusajoista. Lisäksi tällaisen lainsäädännön uusimisen tuli painottua tiukan tieteelliselle pohjalle, jotta voitiin näyttää kunkin eläimen merkitys, hyödyllisyys tai vahingollisuus ja arvioida uudistuksen kansantaloudellinen puoli, jotta voitiin hahmottaa, millainen hyödyke kukin eläin taloudelle oli.

Paitsi hirvien, kiinnitti vuoden 1898 metsästysasetus huomiota myös muiden riistaeläinkantojen hupenemiseen. Asetuksen lakiesityksessä painotettiin, että uuden metsästysasetuksen säätäminen olisi tärkeää, koska ”*ruoaksi kelpaava metsäriista vuosi vuodelta arveluttavassa määrin väheni*”. Vähenemisen syiksi lakiesitys nimesi metsästysaikojen pituuden, käytetyt pyyntitavat ja petoeläinten aiheuttaman saaliseläinten vähenemisen.²⁶⁶ Lakiesityksen sanamuodon voidaan katsoa heijastelleen aikakauden yleisempää suhtautumista ympäristön kestävyys ja metsän eläinten jaottelua hyödyllisiin ja haitallisiin eläimiin sekä ”muihin otuksiin”. Ympäristön kestävyys katsottiin tarkoittavan pitkälti ihmisen kestävyttä ja mahdollisuutta käyttää ympäristöä hyödykseen. Petoeläimet nähtiin ihmisen luontosuhdetta vahingoittavana uhkakuvana, sillä petoeläimet ja ihminen ovat kautta aikain kilpailleet keskenään metsästettävästä riistasta.

Eläintieteilijät ja luonnon- ja ympäristönsuojelijat kritisoivat 1910-luvulla vuoden 1898 metsästyslainsäädäntöä siitä, että sen katsottiin perusteettomasti kannustavan sellaisten lajien vainoa, jotka olivat enemmän hyödyllisiä kuin haitallisia käytännölliselle riistanhallinnalle. Esimerkiksi lain voimaantulon jälkeen tapettujen lintujen määrää voitiin pitää hyvin korkeana.²⁶⁷ Tällaisten näkemysten ohella leimasi 1910-lukua myös muutenkin vahvasti voimassa olevan metsästyslainsäädännön kritisointi. Hyvänä esimerkkinä on, että Viipurin Sanomat kirjoitti 7.3.1917 ilmestyneessä numerossaan 28 (Ks. s. 1), kuinka voimassa oleva

²⁶⁶ Weckman 2013, s. 91.

²⁶⁷ Pohja-Mykrä ym. 2005, s. 287.

metsästysasetus on eniten tyytymättömyyttä aiheuttavia taloudellista toimintaa järjestäviä asetuksia. Lehden mukaan tuolloin voimassa oli myös näkemyksiä, jotka tähtäsivät poistamaan kokonaan kaikki vapaata metsästystä ehkäisevät säädökset erottamalla metsästys oikeuden maanomistusoikeudesta ”ja siten tahtomalla jättää yhä vähenevän metsäriistan kaikkien tuhottavaksi”.

5.5 Autonomian ajan salametsästys uhkana riistakantojen säilymiselle

Kuten on jo aikaisemmin tässä tutkielmassa todettu, voitiin yhtenä merkittävimmistä metsäriistan kestävästä käytöstä ja niihin kohdistuvan luonnonsuojelun uhkakuvista Suomen suuriruhtinaskunnassa pitää salametsästystä. Erityisesti maan köyhemmissä osissa Pohjois-Suomessa metsästys muodosti tärkeän osan yksilön toimeentuloa, eikä kotitarvemetsästystä harjoittava voinut täten niin merkittävämminkin välittää lainsäädännön asettamista rajoitteista, eli pääasiassa hyötyriistan metsästyksen varaamisesta oikeutena maanomistajille. Metsästyksen urheiluna ja harrastuksena suhtautuvat tulkitsevatkin metsästyksen ja salametsästyksen eron olevan se, että metsästystä voitiin laillisesti harjoittaa ainoastaan omilla mailla tai maanomistajan luvalla lain määrittämänä aikana ja siinä määrättyillä välineillä ja tavoilla. Tästä näkökulmasta poikkeavalla tavalla harjoitettu metsästys laskettiinkin täten salametsästykseksi ja täten rikokseksi. Suurin osa kotitarvemetsästäjistä metsästi autonomian aikana laittomasti lainsäädännön suosiessa yläluokkaisia herrasmiesmetsästäjiä.²⁶⁸

Ennen vuoden 1868 metsästysasetuksen säätämistä Suomen suuriruhtinaskunnan metsästyslainsäädäntö perustui Ruotsi-Suomen aikaiseen metsästyslainsäädäntöön. Tavallinen kansa oli kuitenkin lainsäädännön olemassaolosta varsin tietämätön ja välinpitämätön; joskus jopa katsottiin, ettei lainsäädäntö koskenut syrjäseutuja. Virallisen lainsäädännön sijaan suomalaisella maaseudulla noudatettiin vanhakantaista tapaoikeutta sekä perinteisiin liittyviä normeja ja metsästyskäytäntöjä.²⁶⁹ Oman käden oikeuden nojalla metsästäminen teki kuitenkin suomalaisesta rahvaasta salametsästäjiä. Tilanne ei kuitenkaan helpottunut Suomen suuriruhtinaskunnan oman metsästyslainsäädännön säätämisen jälkeen: kuten Suomen metsästyslehti kirjoitti 1.5.1908, tulisi hyödyllisen metsäriistan ja järjestetyn metsästyshoidon paheen vihollinen aina olemaan salametsästäjä. Lehti kirjoitti julkisuudessa raportoitavan tuolloin entistä enemmän metsästysrikoksia, vaikka vuoden 1898 metsästysasetus olikin jo muutaman vuoden ajan ollut voimassa ja ihmisten tietoisuuteen täten iskostunut lain sisältö. Oli kuitenkin osoittautunut todeksi, ettei metsästysasetusta käytännössä noudatettu, vaan riistaa

²⁶⁸ Ilvesviita 2005, s. 131.

²⁶⁹ Ilvesviita 2005, s. 104.

pyydettiin edelleen ansoin ja loukuin ja hirviä metsästettiin yhä liikaa kannan suuruuteen nähden. Lehdessä kuitenkin todettiin, ettei valtaosaa metsästysrikoksista koskaan saataisi julkiseen tietoisuuteen, vaan ne jäisivät ainoastaan rikoksentekijän ja tämän mahdollisten avustajien yksityistiedoksi.²⁷⁰

Tällaiset toteamukset heijastelevat sitä tosiseikkaa, että vaikka autonomian ajan lainsäädäntö tähtäsi yhteiskunnan sosioekonomiseen tilaan nähden suhteellisen kiitettävästi kantamaan huolta talouden kestävästä kehityksestä ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä, todellisuudessa lainsäädännössä ja sen valvonnassa oli huomattavia puutteita. Lainsäädännön kehittymättömyys ilmenee jo siinä, että kotitarvemetsästys pohjautui puhtaasti ravinnontarpeeseen, kun taas 1800-luvun jälkipuoliskolla lisääntynyt urheilu- ja vapaa-ajanmetsästys oli luonteeltaan puhtaasti yläluokan harrastus. Tästä kahtiajaosta huolimatta lainsäädäntö tuki voimakkaammin yläluokan kuin tavallisen rahvaan oikeuksia, ja näin voidaankin pitää luonnollisena, että kotitarvemetsästyksellä pyrittiin täydentämään ravinnonsaantia erityisesti huonojen satokausien aikana.

Niin sanottujen gentlemannimetsästäjien, kotitarvemetsästäjien ja pääasiassa myyntiin ampuvien ammattimetsästäjien erilaiset näkemykset ja käsitykset metsästyksen tavoitteista ja päämääristä sekä ihmisen suhteesta luontoon muodostivat esteen metsästyksen tehokkaalle hallinnoinnille ja kattavan lainsäädännön kehittämiseksi. Maaseudulla keskeistä ihmisen ja luonnon yhteydessä oli toiminnallisuuden elementti, kun taas älymystö suhtautui luontoon pääasiallisesti hyödynnettävänä resurssina. Selkeimmin työn ja vapaa-ajan eriytymistä ja metsästyksen nivoutuneiden huvi- ja virkistysnäkökohtien korostumista edusti Metsästysyhdistyksen ajama urheilumetsästyksen kehittäminen. Metsästystä harrastavan yläluokan toimien ulkopuolella metsästyksen suhtauduttiin kuitenkin pitkään ensisijaisesti ravinnonsaantikeinona. Tämä näkyi myös salametsästyksessä ja siinä, kuinka paljon laittomasti metsästävät saattoivat verottaa riistaeläinten kantoja. Tätä pidettiin kuitenkin yleisesti hyväksyttävänä tavallisen rahvaan keskuudessa, sillä metsästys luokiteltiin tavalliseksi arkipäiväiseksi toiminnaksi.²⁷¹ Hyvänä esimerkkinä tästä ovat nälkävuodet, jolloin hirvet metsästettiin suuriruhtinaskunnasta miltei sukupuuttoon. Vielä kauan nälkävuosien jälkeenkin kuitenkin rahvaan parissa haviteltiin hirvien ja jänisten rauhoittamisen vapauttamista: Raataja-

²⁷⁰ 1.5.1908 Suomen metsästyslehti nro 5, s. 129.

²⁷¹ Ilvesviita 2005, s. 132.

lehti vetosi 25.5.1906 jopa siihen, kuinka kansa suojaa yksimielisesti salametsästystä.²⁷² Jä-niksiä haluttiin salametsästää lähinnä niiden aiheuttamien puutarhatuhojen vuoksi, ja näi-denkin tuhojen voidaan katsoa kohdistuneen kaikista kipeimmin vähävaraiseen kansan-osaan. Asenteet pohjautuivat vanhaan tapaoikeuteen ja perinteisiin oikeuksiin, joiden nojalla hirven salametsästystä ei pidetty rikoksena, sillä, kuten Metsästys ja kalastus -lehti kirjoitti vuonna 1915, ei tavallisen kansan näkökulmasta merkinnyt, oliko hirviä alueella yksi vä-hemmän vai ei.²⁷³ Vallitsevat asenteet ja maantapa voidaankin nähdä perimmäisinä syinä siihen, miksi hirviä tuli varsinaisen lain nojalla suojella ja miksi lisäksi metsästysoikeuden katsottiin pitkään olevan sidoksissa maanomistusoikeuteen. Voidaan nähdäkseni nimittäin esittää perusteltu oletus siitä, että pelkkään maantapaan nojautuen olisi Suomen suuriruhti-naskunnasta metsästetty sukupuuttoon hirven lisäksi moni muukin eläin, joten puutteellisten valvontamahdollisuuksien vuoksi voidaan pitää perusteltuna sitä, että tällaista lainsäädäntöä ylipäättään oli olemassa. Samalla on kuitenkin otettava huomioon aikakauden sosioekono-miset olot, ja näin ollen voidaan toki argumentoida myös sen puolesta, että tavallisen kansan tuli metsästää riistaa kotitarvekäyttöön maanviljelystä saamansa usein melko vähäisen ra-vinnon jatkeeksi.

6. Lopuksi

Olen tässä tutkielmassa käsitellyt Suomen suuriruhtinaskunnan aikakauden ympäristön- ja luonnonsuojelullisia piirteitä sisältänyttä lainsäädäntöä ja tämän lainsäädännön kehitystä ai-kakauden kuluessa keskittäen huomioni kaskeamiseen ja muuhun metsien hävittämiseen sekä metsästyksen. Tutkielman alussa asetin itselleni olettan, ettei näin varhaisen aika-kauden lainsäädäntö sisältäisi käytännöllisesti katsoen laisinkaan ympäristön- tai luonnon-suojelullisia elementtejä, sillä esimerkiksi tutkielman johdannossa referoitu Pekka Kaupin kirjoitus Helsingin Sanomissa 20.4.2009 antaa 1800-luvusta aihepiirin kannalta hyvin nega-tiivisen mielikuvan siitä, että Suomen suuriruhtinaskunnan aikakaudella olisi ”eletty het-kessä” hahmottamatta lainkaan kestävyiden tarvetta.

Syvällinen perehtyminen tutkielman aiheeseen on kuitenkin osoittanut tämän mielikuvan hyvin vääräksi, sillä suhteutettuna aikakauden kehitystasoon ja intresseihin suojelutavoit-teita löytyi lainsäädännöstä yllättävänkin paljon. Vaikka kestävä kehityksen periaate on it-sessään peräisin 1900-luvun lopulta, on kestävyiden idealla lainsäädännön tasolla ikää

²⁷² 25.5.1906 Raataja no 21, s. 159.

²⁷³ Ilvesviita 2005, s. 133.

useita satoja vuosia. Niin metsää kuin metsästystä koskevasta suuriruhtinaskunnan lainsäädännöstä on havaittavissa kestävän kehityksen periaatteen idea ainakin jossain määrin ja lisäksi kestävän käytön tavoitteita, sillä lainsäädännön tasolla tähdättiin molemmilla aihealueilla siihen, ettei luonnonvaroja käytettäisi loppuun, vaan metsän tuli saada elpyä kaskeamisesta ja riistakantojen elpyä ennen kuin metsästämiseen voitiin antaa uusia lupia. Nämä tavoitteet edesauttavat sekä ekologisesti, taloudellisesti että sosiaalisesti kestävää kehitystä, joten kestävyuden huomioon voidaan katsoa olleen tiedossa käsitteen itsensä anakronistisuudesta huolimatta.

Kestävän kehityksen periaatteen ideologinen pohja ei kuitenkaan autonomian aikana ollut aivan sama kuin nykyisin, sillä vaikka periaate on myös sen nimeämisen jälkeen keskittynyt pitämään huolta ihmisen menestymisestä, on nykyisin perusteltua katsoa enemmän huomiota kiinnitettävän kestävän kehityksen ekologiseen ulottuvuuteen kuin Suomen suuriruhtinaskunnan aikakaudella, jolloin nykyisin kestävän kehityksen periaatteena tunnettavasta ideologiasta olivat esillä lähinnä taloudellinen ja sosiaalinen kestävä kehitys. Periaate ei olekaan havaittavissa lainsäädännöstä vastaavassa laajuudessa kuin sitä nykyisin sovelletaan, sillä esiintyyhän kestävän kehityksen periaate nykyisin esimerkiksi yli 300 kansainvälisessä sopimuksessa.²⁷⁴ Katsoisin aihepiirin tarkastelulla saamieni tutkimustulosten nojalla suuriruhtinaskunnan aikaisen kestävän kehityksen olleen erittäin talous- ja sosiaalivoittoista, sillä kestävyuden tavoitteluun lainsäätäjät ajoivat ensi sijassa pyrkimykset säilyttää ihmisten toimintamahdollisuudet käyttää luontoa hyväkseen myös tulevaisuudessa. Vaikka autonomian ajan lainsäätäjien intressit keskittyivät kestävän kehityksen kolmesta intressistä (ympäristö, talous ja ihminen) ympäristön sijaan ensisijaisesti periaatteen taloudelliseen aspektiin, jonka seurauksena myös ihmiset saattoivat parantaa elinolojaan, huolehdittiin kestävän kehityksen ekologisesta puolesta näiden tavoitteiden täyttämisen sivuelementtinä, sillä esimerkiksi metsien hävittämiskiellot ja tiettyjen lajien suojeleminen edesauttoivat myös luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja sitä, ettei ihminen toiminnallaan käyttäisi luontoa enemmän kuin luonnon uusiutumiskapasiteetti on.

Ympäristönäkökohtia painotettiin hiukan asteittain lähestyttäessä suuriruhtinaskunnan aikakauden loppua. Hyvänä esimerkkinä tästä on Societas pro Fauna et Flora Fennica -seuran vuonna 1913 asettaman komitean antama mietintö. Mietinnössä kannatettiin petolintujen

²⁷⁴ Mikkilä 2015, s. 321.

suojeluun tähtääviä metsästysasetuksen muutoksia. Myös tässä mietinnössä kuitenkin huomioitiin taloudelliset aspektit komitean esittäessä maataloudelle hyödyllisiä petolintuja suojeltaviksi. Kestävän kehityksen ympäristönäkökulmia ei voida täten katsoa otetun autonomian aikakaudella mitenkään ensisijaisina huomioon taloudellisiin seikkoihin verrattuna. Voidaan pikemminkin todeta, että kestävän kehityksen periaatteen ekologinen ulottuvuus huomioitiin Suomen suuriruhtinaskunnassa lähinnä kestävän kehityksen periaatteen taloudellisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien ja kestävän käytön periaatteen ”sivutuotteena”; tavoitteena, johon ei suoraan varsinaisesti pyritty, mutta jonka voitiin katsoa toteutuvan tärkeimpinä pidettyjen seikkojen ohessa. Autonomian ajan lainsäädäntökeskustelusta on löydettävissä myös viitteitä inhimillisen pääoman säilymisen huolesta, kun epäiltiin metsästyseläimenon kuihtuvan, mikäli Pohjois-Suomessa ei kruunun mailla vapautettaisi metsästystä kaiken kansan mahdollisuudeksi herrain harrastuksen sijaan.

Hyviä esimerkkejä autonomian ajan lainsäätäjän intresseistä ja niiden muutoksista kohti nykyaikaista suhtautumista eläimiin ja luontoon on tarkasteltavan aikajänteen kuluessa tämän tutkimuksen aikana tullut havaituksi useita. Eläinrääkkäyksen kiello ulotettiin koskemaan kotieläinten ohella myös villieläimiä vasta vuonna 1914, ja sitä ennen oli metsästysasetuksessa jaoteltu kesyttämättömät eläimet sen mukaan, oliko niistä haittaa vai hyötyä ihmiselle. Kiinnostavia poikkeamiakin tästä on: erityisesti on merkillepantavaa, ettei hyödyllisiä villieläimiä saanut metsästää käyttämällä pyyntivälineenä satimia. Voidaankin katsoa, että hyödylliseksi luokiteltavat villieläimet olivat ainakin osittain lainsäädännöllisesti rinnastettavissa kotieläimiin, joita nimenomaisesti kasvatettiin ihmisen hyödyksi. Autonomisen ajan kestävän kehityksen periaatteen pohjana ei siis niinkään ollut luonnon monimuotoisuus ja sen turvaaminen tai muu näihin rinnastettavissa oleva kestävän kehityksen ekologiseen ulottuvuuteen liitännäisenä pidettävä seikka, vaan ihmisen itsensä säilyminen ja taloudelliset intressit olivat tällöin etusijalla. Tätä voidaan pitää nykyisen kestävän kehityksen periaatteen mukaisena, sillä kestävä kehitys pyrkii ihmisen tarpeiden turvaamiseen luonnon asettamat rajat huomioon ottavasti.²⁷⁵

Lisäksi esimerkiksi hirvenmetsästyskiellon kohdalla tavoite ei selkeästikään ollut rajoittaa hirvenmetsästystä vaan tehdä siitä herrain huvia. Tällaisen menettelyn voidaan katsoa olevan voimakkaasti nykyisen sosiaalisesti kestävän kehityksen mukaisen ajattelun vastaista, sillä

²⁷⁵ Mikkilä 2015, s. 325.

vaikka metsästyskielto takasi osaltaan hirvikannan säilymisen ja täten ampumismahdollisuuden myös tuleville sukupolville, haittasi se huomattavasti köyhimpien kansanosien mahdollisuutta harjoittaa elantonsa kannalta olennaisen tärkeää kotitarvemetsästystä. Koska poikkeuslupa hirvenmetsästykseseen oli lain puitteissa mahdollista antaa ainoastaan 1500 hehtaarin laajuisella tai sitä suuremmalla alueella, ei köyhemmällä väestöllä ollut mahdollisuutta tällaisten alueitten vuokraamiseen. Tämä asettaakin kyseenalaiseksi, halusivatko esimerkiksi Suomen Metsästysyhdistyksen jäsenet huolehtiessaan maalla asuvien ihmisten liiallisesta kotitarveampumisesta todellisuudessa kantaa vastuunsa hirvikantojen säilymisestä vai rajoittaa hirvenmetsästysoikeuden ainoastaan yläluokkien oikeudeksi. Näiden tosiseikkojen valossa ei nähdäkseni Suomen Metsästysyhdistyksen esittämiä näkemyksiä voida pitää laisinkaan puolueettomina ja nykyistä kestävän käytön periaatetta heijastelevina mielipiteinä, vaan pikemminkin omaa etua ajavina.

Eläinlajin säilymistavoite oli korkeintaan olemassa mielikuvan tasolla rajoitettaessa ihmisen toimintaa jonkin tietyn eläinlajin hyväksi. Suomi on kulkenut taloudellisiin intresseihin perustuneesta metsästyksestä pitkän tien kohti nykyistä tilannetta, jossa puhdasta ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta pidetään usein tavoiteltavana ja arvokkaana seikkana jo itsessään, eikä ainoastaan taloudellisten seikkojen ja luonnon hyödynnettävyyden turvaamisen vuoksi. Hyvänä vertailukohtana nykyisyyteen on vaikkapa se, että vuonna 1923 säädetyssä Suomen ensimmäisessä varsinaisessa luonnonsuojelulaissa todettiin, ettei luonnonsuojelulla saada aiheuttaa yksittäiselle ihmiselle taloudellista vahinkoa tai eläinten rauhoittamisella hankaluuksia metsästykselle.²⁷⁶ Lain muotoilu on sinänsä yllättävä, sillä samaisessa laissa luonnonsuojelun tarvetta perustettiin edistyksellisesti tulevien sukupolvien tarpeilla.²⁷⁷ Vaikka laki täten ottikin osittain huomioon kestävän kehityksen merkityksen, sen pääpaino oli kuitenkin edelleen sen hetken sukupolvien oikeuksien ja tarpeiden turvaamisessa varsinaisen kestävyuden tavoittelun sijaan.

Sekä metsiä että metsästystä koskeneesta lainsäädännöstä voidaan tiivistetysti todeta Suomen suuriruhtinaskunnan muodostaneen lainsäädännöllisesti eräänlaisen oikeudellisen väli-tilan, jota ei voida kuitenkaan pitää vuosissa mitattuna suhteellisen pitkän aikajänteen vuoksi-kaan yhtenäisenä. Erityisesti suuriruhtinaskunnan alkuaikoina lainsäädännössä noudatettiin Ruotsi-Suomen aikakauden perinnettä: metsien kestävään ja tarkoituksenmukaiseen käyttöön pyrittiin kymmenien kieltojen ja käskyjen keinoin. Tämän saattoi panna merkille

²⁷⁶ HE 24/1922 vp., s. 1.

²⁷⁷ Kokko 2003, s. 28.

erityisesti vuoden 1851 metsäasetuksessa. Vastaavaa oli havaittavissa myös ihmisen suhtautumisessa riistaeläimiin ja käskyissä tappaa petoeläimiä. Ihmisen suhtautumista petoeläimiin väärästi huono tiedonkulku ja ihmisten tarinat esimerkiksi susisurmista, joita dokumentoitiin Turun seudulla 1880-luvulla, mutta joista kaikkien ei uskota olleen suden aikaansaannoksia. Autonomian aikana muutoksia alkoi näkyä yhteiskunnan ja lainsäädännön vapautumisessa, minkä seurauksena tavoiteltiin muun muassa inhimillisempää metsästystapaa. Tyypillisenä kehityskulkuna voidaan pitää lisäksi vaatimusta elinkeinovapaudesta niin metsä- kuin metsästyskysymystenkin osalta: sekä sahateollisuutta että metsästystä vaadittiin autonomian aikakaudella vapautettavaksi kaikille kansalaisille kuuluviksi oikeuksiksi. Tällaiset vaatimukset pyrittiin järjestään teilaamaan vedoten kestävän käytön periaatetta myötäileviin näemyksiin metsien tai metsäriistan loppumisesta, mutta todellisuudessa näiden seikkojen takana olivat kuitenkin säätyjen erioikeudet, joita haluttiin suojella lain tasolla jatkossakin.

Esimerkiksi *Mikkelän* artikkelissa (2015) sosiaalisesti kestävä kehitys määriteltiin kehitykseksi, joka hyödyttää vähäosaisia eikä haittaa tulevien sukupolvien oikeuksia tyydyttää tarpeitaan. Kestävän kehityksen sosiaalisessa ulottuvuudessa on täten kaksi eri ulottuvuutta: köyhien asema ja tulevien sukupolvien oikeudet. Tässä kohtaa kestävän kehityksen tulkitseminen Suomen suuriruhtinaskunnan kontekstissa onkin kahtiajakautunutta, kun tarkastellaan kysymystä kotitarveviljelystä ja luonnonvarojen kotitarvekäytöstä. Nämä luonnonvarojen käyttömuodot olivat useinkin ratkaisevan tärkeitä suuriruhtinaskunnan köyhille kansanosille, mutta samalla ne saattoivat muodostaa ongelman luonnonvarojen säilymisen kannalta. Hyvä esimerkki tästä on hirvi, joka metsästettiin lähes sukupuuttoon Suomesta suurien nälkävuosien aikana. Sosiaalisesti kestävä kehitys ei olekaan tässä kohtaa yksioikoisen selvä käsite, sillä laajamittainen kotitarvemetsästys oli yhtäältä köyhän kansanosan elinoloja tukevaa, mutta toisaalta riskeerasi hirvien ja muiden eläinkantojen säilymisen.

Johtopäätöksenä voidaankin todeta, että huolimatta siitä, että kestävän kehityksen ja käytön periaatteet keksittiin vasta 1900-luvun loppupuolella, autonomian ajan lainsäätäjät kykeni hahmottamaan puuston ja riistakannan säilymistarpeen ja resurssien rajoissa turvaamaan ne. Nykypäivään verrattuna suurin ero oli ympäristönsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen hahmottamisen vähäisyydessä ja sen esiintymisessä oikeastaan vasta lähempänä itsenäistymistä, mutta tätä voidaan pitää ymmärrettävänä autonomian aikana käytössä olleiden vähäisempien tiedollisten ja taloudellisten resurssien vuoksi. En täten nojaisi täysin tutkielmani alussa esittelemäni Pekka Kaupin artikkeliin siitä, kuinka 1800-luvun ihmiset

riistivät luontoa kaskeamalla ja metsästämällä. Vaikka onkin kiistatonta, että tiettyjä eläinlajeja metsästettiin aivan sukupuuton partaalle tai jopa väliaikaisesti sukupuuttoon, on kuitenkin otettava huomioon autonomian ajan ihmisen elinolosuhteet ja aikakaudella vallinnut tieteellinen ymmärrys.

Voidaan siis pikemminkin todeta, että luontoa kohdeltiin ja siihen suhtauduttiin aikakauden yhteiskunnallisten olosuhteiden edellyttävällä tavalla. Koska lainsäädännössä otettiin taloudellisista seikoista huolehdittaessa huomioon ympäristöä ja luonnonvaroja säästäviä kysymyksiä enemmän kuin tutkielman alussa saatoinkin hypoteettisesti olettaa, kuvailisin autonomian ajan ympäristön- ja luonnonsuojelullista tilannetta enemmänkin pakon sanelemaksi hyödyntämissuhteeksi kuin riistämiseksi. Hyödyntämissuhteessa näkyivät kuitenkin säätyläisyhteiskunnan normit ja arvot sekä yhteiskunnan kehitys, sillä metsästyksen muuttuminen köyhempien kansanosien kotitarvemetsästyksestä rikkaiden ihmisten harrastustoiminnaksi vaikutti myös lainsäädäntöön ja täten siihen, voitiinko metsästystä pitää sosiaalisesti kestävä. Katsoisinkin sosiaalisen kestävyuden olleen selkeästi heikoin suuriruhtinaskunnan lainsäädännössä toteutunut kestävyuden aspekti ekologisen kestävyuden toteuduttua suhteellisen laajassa mittakaavassa lainsäätäjän huolehtiessa taloudellisista intresseistä.

Lähteet:

Lehdet:

15.4.1882 Valvoja no 8

21.7.1883 Uusi Suometar no 167

17.10.1886 Uusi Suometar no 241

1888 Hannikainen, P.W.: Suomen metsänhoitolehti, ensimmäinen vuosikerta, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, Helsinki

9.12.1888 Wiipurin uutiset no 287

7.10.1894 Päivälehti no 234

29.8.1902 Itä-Karjala no 42

1.1.1906 Suomen metsästyslehti: Suomen metsästys- ja metsästyshoitoyhdistysten äänenkannattaja nro 4

25.5.1906 Raataja no 21

14.9.1906 Tyrvään Sanomat no 37

1.9.1907 Suomen metsästyslehti: Suomen metsästys- ja metsästyshoitoyhdistysten äänenkannattaja nro 9

1.10.1907 Suomen metsästyslehti: Suomen metsästys- ja metsästyshoitoyhdistysten äänenkannattaja nro 10

1.1.1908 Eläinsuojelus: Suomen eläinsuojeluyhdistysten aikakauskirja no 5

1.5.1908 Suomen metsästyslehti: Suomen metsästys- ja metsästyshoitoyhdistysten äänenkannattaja nro 5

1.7.1908 Suomen metsästyslehti: Suomen metsästys- ja metsästyshoitoyhdistysten äänenkannattaja nro 7

1.10.1908 Suomen metsästyslehti: Suomen metsästys- ja metsästyshoitoyhdistysten äänenkannattaja nro 10

16.12.1908 Työmies no 291

12.10.1909 Liitto - Pohjanmaan maalaisväestön äänenkannattaja n:o 117

12.10.1909 Perä-Pohjolainen nro 118

7.5.1910 Savolainen no 49

31.12.1910 Päivä no 48–49

1.1.1911 Työväen kalenteri no 4

1.3.1911 Suomen metsästyslehti: Suomen metsästys- ja metsästyshoitoyhdistysten äänenkannattaja nro 3-4

17.2.1911 Kaleva no 39

24.2.1911 Kaiku no 23

1.5.1911 Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisuja no 5

1.1.1912 Metsästys ja kalastus no 1

1.1.1912 Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisuja no 4

1.1.1912 Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisuja no 8-9

1.3.1912 Metsästys ja kalastus no 3

25.5.1912 Maatalous no 10

1.12.1913 Metsästys ja kalastus no 12

1.3.1914 Metsästys ja kalastus no 3-4

1.5.1914 Metsästys ja kalastus no 5

1.3.1915 Maatalous no 6

1.8.1915 Metsätaloudellinen aikakauskirja no 8-9

1.1.1916 Metsämies: Suomen metsänhoitoammattiyhdistyksen aikakauskirja no 3

24.6.1916 Karjala no 143

1.12.1916 Metsästys ja kalastus no 12

1.2.1917 Luonnon ystävä: yleistajuinen luonnontieteellinen aikakauslehti no 1

7.3.1917 Viipurin Sanomat nro 28

Nettilähteet:

<http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ymp%C3%A4rist%C3%B6/turun-ih-missy%C3%B6j%C3%A4susi-ei-ollut-raivotautinen-1.129170>, vierailtu 23.12.2017

<http://www.metsa.fi/metsahallituksenhistoria>, vierailtu 24.12.2017

<http://www.societasfff.fi/seura/historia?lang=fi>, vierailtu 23.12.2017

<https://www.suomisanakirja.fi/anakronistinen>, vierailtu 10.3.2018

<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074078089/Tappajasusi+oli+taytta+totta+1880luvulla>, vierailtu 23.12.2017

http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys, vierailtu 1.12.2017, 18.12.2017 ja 22.12.2017

[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Pyyntitalous\(15300\)](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Pyyntitalous(15300)), vierailtu 30.11.2017

<https://yle.fi/uutiset/3-6850784>, vierailtu 16.12.2017

Tieteen termipankki 2.12.2017: Nimitys: kaskeaminen. (Tarkka osoite: <http://www.tieteen-termipankki.fi/wiki/Nimitys:kaskeaminen>.)

Tieteen termipankki 13.12.2017: Oikeustiede: isojako. (Tarkka osoite: <http://www.tieteen-termipankki.fi/wiki/Oikeustiede:isojako>.)

Tieteen termipankki 20.12.2017: Nimitys: merkantilismi. (Tarkka osoite: <http://www.tieteen-termipankki.fi/wiki/Nimitys:merkantilismi>.)

Oikeudelliset lähteet:

Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus eläinten tahalla-räähkämisestä 1864

Kuningas Kristofferin maanlaki 1442

Luonnonsuojelulaki 1923

Maailman luonnonsuojelun strategia 1980

Maunu Eerikinpojan maanlaki 1347–1352

Metsäasetukset vuosilta 1851, 1886 ja 1917

Metsälaki (1903/1996)

Metsästysasetukset vuosilta 1868 ja 1898

Metsäsäännöt vuosilta 1647 ja 1664

Rikoslaki 1889

Hallituksen esitykset:

Hallituksen esitys luonnonsuojelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 24/1922 vp.)

Hallituksen esitys eduskunnalle metsälaiksi sekä laeiksi kestävän metsätalouden rahoituksesta ja rikoslin 48 luvun 1 §:n 3 momentin muuttamisesta (HE 63/1996 vp.)

Hallituksen esitys eduskunnalle yhteismetsälaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 204/2002 vp.)

Kirjat ja artikkelit:

Ahonen, Harri: Pitäjän hyödyllisin mies?. Pehr Kalmin käsitys papiston yhteiskunnallisesta tehtävästä, Helsingin yliopisto, 2005

Barstow Magraw, Daniel & Hawke, Lisa D.: Sustainable Development. Teoksessa: Bodansky, Daniel; Brunnée, Jutta & Hey, Ellen (toim.): Oxford Handbook of International Environmental Law, s. 613-638, 2007

Bisi, Jukka: Suomalaisen susikonfliktin anatomia, Oulun yliopisto, 2010

Borgström, Suvi: Iso paha susi vai hyödyllinen hukka? Ekologis-juridinen näkökulma suden suojelun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen, Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, nro 20, 2011

Bosselmann, Klaus: The Principle of Sustainability – Transforming law and governance, Routledge Taylor & Francis Group, toinen painos, 2017

Du Pisani, Jacobus A.: Sustainable development – historical roots of the concept, Environmental Sciences, June 2006; 3(2), s. 83 – 96

- Enbuske, Matti: Lapinmaan maa- ja metsäoikeudet – Asutus ja maankäyttö keskeisessä Lapissa ja Enontekiöllä 1900-luvun alkuun, Oikeusministeriön julkaisuja 2006:6
- Ervasti, Kaius: Oikeussosiologia ja oikeuspoliittinen tutkimus osana oikeustiedettä, julkaisussa Oikeustiede: Suomalaisen lakimiesliiton vuosikirja 44 (2011)
- Herler, Casper: Ympäristöoikeushistoria – oppikirjatäytettä vai tulkinta-apuvälineistöä?. Ympäristöjuridiikka 3/2006, s. 9–19
- Herlin, U.R.: Kaskiviljelyksestä ja sen oikeasta käyttämisestä voimassa olevan metsälain mukaan, J. Simeliuksen perillisten kirjapaino osakeyhtiö, Helsinki, 1891
- Hertz, Martti: Metsän puutteesta sekä sen syistä ja torjumistoimenpiteistä Ruotsi-Suomessa, Silva Fennica N:o 27 (1933)
- Hirvonen, Ari: Mitkä menetelmät?. 2011
- Hollo, Erkki: Suomi ja yhteisön metsästrategian tulevaisuus, Ympäristöjuridiikka 3–4/2004 s. 3–7
- Husa, Jaakko: Julkisoikeudellinen tutkimus: Tutkimus julkisoikeudessa harjoitettavan oikeusdogmatiikan metodologiasta, Acta Universitatis Lapponiae n:o 4, Finn publishers Oy, Jyväskylä, 1995
- Husa, Jaakko; Mutanen, Anu & Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa, Talentum, Helsinki, 2008
- Hytönen, Tommi: Kiellot rangaistuksen oheisseuraamuksena, Lapin yliopisto, 2007
- Ilvesviita, Pirjo: Paaluraudoista kotkansuojeluun - Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993, Lapin yliopisto, 2005
- Kairikko, J.K., Ensimmäisestä metsästysseurasta toiseen maailmansotaan. Teoksessa: J. Malinen & V-M. Väänänen (toim.): Suomalainen metsästys. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy, 2006
- Kairikko, J.K.: Tuliaseista toiseen maailmansotaan. Teoksessa Malinen, J. (toim.) Hirvenmetsästyksen käsikirja. Helsinki: Otava, 15–24, 2006
- Kajander, Kalle: Metsät ja yhtiöt, Werner Söderström, Porvoo, 1901

Kasanen, Mervi: Yksityismetsänomistajien valinnat metsänhoidossa 2000-luvun Suomessa, ACTA Universitas Ouluensis, Oulun yliopisto, 2011

Kauppi, Pekka: Suomessa riistettiin luontoa 1800-luvulla, HS, 20.4.2009

Kekkonen, Jukka: Metsälainsäädännön murros 1800-luvun puolivälissä. Taistelu valtioval-
lasta, Teoksessa Eriksson, Lars (toim.): Oikeutta ja historiaa – Heikki Ylikankaan 50-vuo-
tisjuhlakirja, WSOY, 1987

Kekkonen, Jukka: Oikeudellisen muutoksen tutkimisesta – minun metodini, teoksessa
Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini, Werner Söderström Lakitieto Oy, Helsinki, 1997, s.
131–150

Kiviniemi, Matti: Metsäkiistoista laihaan sopuun, Defensor Legis N:o 4/2003

Kiviniemi, Matti: Metsäoikeus, Hämeenlinna, Metsälehti Kustannus Oy, 2004

Koistinen, Arto & Äijälä, Olli (toim.): Metsänhoidon suositukset – Metsien kestävän hoidon
ja käytön periaatteet, TAPIO, 14.3.2013

Kokko, Kai: Luonnonvarojen hallinta sopimuksin, Lakimies 7–8/2012 s. 1124–1148

Kokko, Kai: Ympäristöoikeuden perusteet: yleiset opit, sääntely ja ratkaisun teoria, Edit
Publishing, 2017

Kokkonen, Suvi: Ihminen ja poliittinen eläin – eläinsuojelun oikeushistoria Suomessa 1864–
1934, Helsingin yliopisto, 2007

Korkein hallinto-oikeus: Hallituskonseljista korkeimpaan hallinto-oikeuteen 1809–2009 –
Suuriruhtinaanmaasta nykyajan oikeusvaltioksi, 2009

Korpjaakko-Labba, Kaisa: Valtionmaat Suomen kiinteistöjärjestelmässä – erityisesti sil-
mällä pitäen saamelaisten maa-oikeusasiaa, Oikeustiede-Jurisprudentia 2003:XXXVI

Kuisma, Markku: Metsäteollisuuden maa – Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä
1620–1920, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2. korjattu painos, 2006

Kurki, Visa: Tarvitaanko eläinten oikeuksia? Eläinten oikeussubjektiviteetin mahdollisuus
ja hyödyt, Helsingin yliopisto, 2012

Kurki, Visa: Voiko eläin olla oikeussubjekti? Lakimies 3/2013 s. 436–458

Laitila, Antti: Valistavaa eläinrääkkäystä? Eläinnäyttelyt ja eläinsuojelu Suomen oikeudessa vuoteen 1934, Helsingin yliopisto, 2012

Lakivaliokunnan mietintö N:o 6 Keisarillisen Suomen Senaatin Prokuraattorin Suomen Eduskunnalle antaman kertomuksen johdosta, joka koskee lainkäyttöä ja lakien voimassapitämistä maassa, 1907

Lappalainen, Antti: Suden jäljet, Hämeenlinna, Metsäkustannus Oy, 2005

Mikkela, Matti: Luonnonvarojen kestävä käytön käsite kansainvälisessä oikeudessa, Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja VIII 2015, s. 309–375

Mykrä, Sakari: Eläinluokittelun, lajisuojelun ja sidosryhmien historia määrää haitallisten eläinten nykyistä ja tulevaa kannanhoitoa ja suojelua, Turun yliopisto, 2017

Mykrä, Sakari; Liukkonen, Tuija; Bisi, Jukka ja Kurki, Sami: Kansalaisten karhukannat, Helsingin yliopisto, Seinäjoki, 2006

Nahkiaisoja, Tarja: Asutus ja maankäyttö Inarissa ja Utsjoella 1700-luvun puolivälistä vuoteen 1925, Oikeusministeriön julkaisuja, 2006

Niemi, Seija A.: Suomalaisen metsäluonnon lukutaidon historiaa – Ihmisen ja koivun muuttuva suhde Suomessa 1730-luvulta 1930-luvulle, Turun yliopisto, 2005

Nieminen, Jere: Hirviä ja ihmisiä – Hirven yhteiskunnallisen läsnäolon hallinta 2000-luvun alussa, Tampereen yliopisto, 2015

Nygrén, Tuire: Suomen hirvikannan säätely – biologiaa ja luonnonvarapolitiikka, Joensuun yliopisto, 2009

Oikarinen, Arto: Kuntalaisten oikeusturva ja vaikuttamismahdollisuudet kuntajaotusta muutettaessa, Tampereen yliopisto, 2010

Olkkonen, Tuomo: Modernisoituva suuriruhtinaskunta, Teoksessa Zetterberg, Seppo (toim.): Suomen historian pikkujättiläinen, WSOY, Helsinki, 2003

Otavan Iso tietosanakirja, osa 5, Otava, 1968

Pakkanen, Esko: Metsän vuosi 1917, Metsähistorian Seura ry, 14.6.2017

Pappila, Minna: Metsien käytön paradigmat ja legitimizeetti, julkaistu teoksessa Määttä, Tapio (toim.): Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja, Itä-Suomen yliopisto, 2010

Peltonen, Matti (toim.): Suomen maatalouden historia osa 2: Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2004

Pihlajamäki, Heikki: Vertaileva oikeushistoria: maantieteen vaikutus oikeushistorian tutkimukseen, Lakimies 5/2010 s. 731–738

Pohja-Mykrä, Mari: Vahinkoeläinsodasta psykologiseen omistajuuteen – Petokonfliktien historiallinen tausta ja nykypäivän hallinta, Turun yliopisto, 2014

Pohja-Mykrä, Mari; Vuorisalo, Timo & Mykrä, Sakari: Hunting bounties as a key measure of historical wildlife management and game conservation: Finnish bounty schemes 1647–1975, Oryx Vol 39 No 3 July 2005

Poropudas, Olli: Taloudellinen kehitys ja vahva valtio – Suomen suuriruhtinaskunta 1809–1913, Tansania 1961–1986, Helsingin yliopisto, 2012

Puhakka, Riikka & Rytteri, Teijo: Kansallispuistojen muuttuvat merkitykset, julkaistu teoksessa Määttä, Tapani (toim.): Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja, Joensuun yliopisto, 2008

Rasila, Viljo; Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli: Suomen maatalouden historia I: Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle, Suomalaisen kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2003

Ratasvuori, Heta: Metsähallitus oikeudellisten rajapintojen keskiössä, Tampereen yliopisto, 2015

Ruuttula-Vasari, Anne: ”Herroja on epäiltävä aina – metsäherroja yli kaiken”: Metsähallituksen ja pohjoissuomalaisten kanssakäyminen kruununmetsissä vuosina 1851–1900, Oulun yliopisto, 2004

Salaspuro, Laura: Yhteisen tulevaisuutemme intressit – Intressiryhmien kohtaamisia Yhdistyneiden kansakuntien kestävässä kehityksessä, Turun yliopisto, 2013

Sillanpää, Jouko: Ylä-Lapin isojaot ja saamelaisten maa-oikeudet, Maanmittaus 81:1–2 (2006)

Similä, Jukka & Kokko, Kai: Oikeudellinen sääntely ja metsäluonnon monimuotoisuus, julkaistu teoksessa Määttä, Tapani (toim.): Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja, Joensuun yliopisto, 2009

- Soininen, Arvo: Vanha maataloutemme – Maatalous ja maatalousväestö Suomessa perinnäisen maatalouden loppukaudella 1720-luvulta 1870-luvulle, *Journal of the Scientific Agricultural Society of Finland*, Vol. 46, 1974
- Storrank, Bo: Suomi ja Ahvenanmaa, teoksessa *Pohjolan luonnon helmiä: Pohjoismaisen luonnonsuojelun saavutuksia*, 2003, Pohjoismainen neuvosto
- Streng, Joonia: *Eläinsuojelu ja rikosoikeus*, Yliopistopaino, Helsinki, 1999
- Suhonen, Katri: *Luonnon(tilan) ennallistamisen dilemma – mitä käytännöt voivat opettaa*, Tampereen yliopisto, 2008
- Suvantola, Leila: *Huominen ei koskaan kuole – Luonnonsuojelun ja ympäristönkäytön kilpailutilanteiden ratkaisemisesta*, Joensuun yliopisto, 2006
- Suvantola, Leila: *Kun maailma ei riitä – Luonnon monimuotoisuudelle aiheutettavien haittojen kompensointi*, *Ympäristöjuridiikka* 3–4/2005 s. 30–80
- Sztompka, Piotr: *The Sociology of Social Change*, Oxford, Blackwell, 1994
- Tallavaara, Riitta: *Joku järki pitäs petopolitiikkaan saaha – Modernin metsästäjän susikuva postmodernissa tilanteessa*, Jyväskylän yliopisto, 2007
- Tarsala, Johan: *Johdatus metsänhoitoon kansalle*, D.W. Backmanin kirjapaino, Kuopio, 1898
- Tasanen, Tapani: *Läksi puut ylenemähän – Metsien hoidon historia Suomessa keskiajalta metsäteollisuuden läpimurtoon 1870-luvulla*, *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 920, Metsäntutkimuslaitos, 2004
- Thomas, Keith: *Man and the Natural world*, 1983
- Tiittanen, Kati: *Rikosoikeudellisen vastuun jakautuminen metsälain avainbiotooppien suojelussa*, julkaistu teoksessa Määttä, Tapio (toim.): *Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja*, Joensuun yliopisto, 2008
- Vaara, Lauri: *Metsänhoitajien maa – tutkimus metsäalan korporatismista*, Helsingin yliopisto, 2013
- Vaara, Lauri: *Yksityismetsälain väärintulkintaa 40 vuotta*, *Ympäristöjuridiikka* 1/2004

Vuorela, Miikka: Rikollisuus ja Suomen suuret nälkävuodet 1866–1868, *Lakimies* 5/2015, s. 658–688

Weckman, Elisa: Eläinsuojelukriminalisoinnit Suomessa vuosina 1809–1934, *Legis Turkuensia*, 2013